

**ब्रह्मवाद
शून्यवाद
र
मार्क्सवाद**

तुलसीलाल अमात्य

प्रकाशकः

तुल्सीलाल स्मृति प्रतिष्ठान
च्यासल, ललितपुर, नेपाल

फोन	:	०१५४४६४७५
इमेल	:	info@tlmf.org.np
लेखक	:	तुल्सीलाल अमात्य
नेपालीमा अनुवादक	:	श्री स्नेह साय्मि
संकलक	:	श्री प्रतिभा श्रेष्ठ
टाईप	:	राजेश बज्राचार्य
संस्करण	:	पहिलो २०८०
प्रति	:	२०००
आवरण पृष्ठ	:	कुनल ..
पृष्ठ सज्जा	:	निर बहादुर मिजार
मुल्य	:	रु. २००/-

अनुमति विना पुस्तकको कुनै अंश वा सम्पूर्ण पुस्तक पूनःप्रकाशितक
गर्न छापाप्रति - फोटोकपी) निकाल्न र यस पुस्तकका आधारमा
श्रव्य-दृश्य सामग्री प्रकाशन गर्न पाईने छैन । पूर्व स्वीकृतिविना
उल्लिखित कार्य गरे-गराएमा नेपालको प्रचलित ऐन बमोजिम कारवाही
गरिने छ ।

प्रकाशकीय

ब्रम्हवाद, शून्यवाद र मार्क्सवादको तुलनात्मक अध्ययन गरी मानव हीत माथि यी तीनै दर्शनबाट कसरी सिक्न सकिन्छ भनेर आफ्नो विचार दृष्टिकोण जननायक तुल्सीलाल अमात्यज्यूले यो लामो लेखमा दिनुभएको छ ।

ब्रम्हवाद, शून्यवाद र मार्क्सवाद नामले यो लेख २०४५ सालमा “गथु” नेपाल भाषामा प्रकाशित हुने पत्रिकाको लागि पत्रकारज्यूको अनुरोधमा लेख्नुभएको हो । जननायक तुल्सी लाल अमात्यको निधन भएको धेरै वर्षपछि, २०८० साल बैशाखमा वहाँको जेठी छोरी प्रतिभा श्रेष्ठज्यूले तुल्सी लाल स्मृति प्रतिष्ठानमा यो लेख मलाई दिनुभयो छापन आग्रह गर्नुभयो - यो लेख पढे, राम्रो लाग्यो, उपयोगी लाग्यो । यो लेख खोजेर संकलन गर्ने महत्वपूर्ण कामको लागि प्रतिष्ठानको तर्फबाट प्रतिभा श्रेष्ठज्यूलाई साथै टाईप गरेर सहयोग गर्ने श्री राजेश बज्राचार्यज्यूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

प्रगतिशील साहित्यकार श्री स्नेह साय्मिज्यूलाई प्रतिष्ठानमा बोलाएर यो लेखलाई नेपाल भाषाबाट नेपाली भाषामा अनुवाद गरी दिन अनुरोध गरें । उहाँले २०८० साल जेष्ठ असार भित्र अनुवाद गरी मलाई दिनुभयो । नेपाल भाषाको मूल प्रतिको शुद्धा शुद्धी श्री रमेश काजी स्थापितज्यू र नेपाली अनुवाद प्रतिको शुद्धा शुद्धी श्री शार्दलु भट्टराईज्यूले हेर्ने काम भयो । श्री स्नेह साय्मिज्यूले मेरो आग्रह स्वीकार गरी अनुवादकको कलमबाट भनी छोटो मन्तव्य लेख्नुभयो । नेपाल भाषाको मूल प्रतिसँगै साय्मीज्यूले नेपाली भाषामा अनुवाद गरेको प्रति दुवै एकसाथ प्रकाशन गरेका छौं ।

यो लामो लेखलाई व्यवस्थित पुस्तिकाको रूपमा प्रकाशन गर्न शब्द वाक्यको शुद्धाशुद्धि मिलाउन सहयोग गर्नुहुने जननायक तुल्सीलाल अमात्यका जेठा छोरा तुल्सीलाल स्मृति प्रतिष्ठानका संरक्षक डा. दिवस अमात्य र कभर डिजाईनमा सल्लाह सहितको सुझाव दिनु भएकोमा कान्छा छोरा ईन्जीनियर सञ्जय अमात्य दुवैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

तुल्सीलाल स्मृति प्रतिष्ठानले जननायक कमरेड तुल्सीलाल अमात्यको यो महत्वपूर्ण लेख दुई भाषामा पुस्तिकाको रूपमा प्रकाशन गर्न पाउँदा खुशी एवं गौरव महसुस गर्दछौं ।

गोपाल शाक्य

अध्यक्ष

तुल्सीलाल स्मृति प्रतिष्ठान

संरक्षक को तर्फ बाट

यो किताब संयोगवश तयार भएको छ । कोठामा छरिएर रहेको नेपाल भाषामा लेखिएको पुस्तकका पानाहरु छुट्याई केलाई रहेको क्रममा पाना नं दश देखि शुरु भएको एउटा सानो फाइल भेटियो, पढेर हेर्दा एउटा विषयमा गहन रुपमा दार्शनिक विश्लेषण गरिएको जस्तो तर कुन विषयमा हो छुट्याउन नसकिनँ । किन भने शुरुका केहि पानाहरु र अन्तिमका केहि भागहरु थिएन ।

कोठा सफा गर्ने क्रममा केहि महिना पश्चात फेरि एउटा फाइल फेला पयो जस्मा अगाडिका नौ पानाहरु र अन्तिम भागहरु थिए । यस्लाई पहिलो भागसँग क्रमबद्ध तरिकाले जोडेर हेर्दा एउटा पुस्तक तयार हुने देखियो । यसरी एउटा पुस्तक निस्कने देखिए पछि खुसीको सिमानै रहेन । (प्रतिभा श्रेष्ठ - छोरी)

ब्रह्मवाद, शून्यवाद र मार्क्सवाद तयार हुनमा संकलक प्रतिभा श्रेष्ठको नौ महिना भन्दा बढीको अथक परिश्रम रहेको छ । यो किताब सैद्धान्तिक रुपमा वा दार्शनिक रुपमा एउटा नयां आयाम हो ।

सो समयमा यो हस्तलिखितलाई टाइप गरी सहयोग गर्नुहुने राजेश बज्राचार्यज्यूको पनि अतुलनीय योगदान छ ।

यो पुस्तक नेपाल भाषामा लेखिएको थियो । साहित्यकार स्नेह साय्मिज्यूले नेपाल भाषाबाट नेपाली भाषामा अनुवाद गर्नुभयो । अनुवादकले पुस्तकको अनुवाद पनि लेखक कै शैलीमा गर्नुभयो । लेखकको शैलीमा अनुवाद गर्नु आफैमा एउटा ठूलो उपलब्धि हो ।

साहित्यकार स्नेह साय्मिज्यूले आफ्नो अमूल्य समय दिई, नेपाल भाषामा लिखित पुस्तकलाई नेपाली भाषामा अनुवाद गरिदिनु भएकोमा मुरी-मुरी धन्यवाद टक्रयाउन चाहन्छु ।

यस पुस्तकमा शून्यवाद र ब्रह्मवाद भनेको के हो भन्ने व्याख्या गरिएको छ । मार्क्सको दर्शनलाई शून्यवाद र ब्रह्मवाद दर्शनसँग तुलना गरिएको छ र समाजमा म केहि होइन म शून्य हुँ सम्पूर्ण त्याग गर्नुपर्दछ भन्ने भावना लिएर साधु वा ब्रह्मचर्य भएँ भनेर समाजबाट

अलग हुने र परिवार र समाज प्रति कुनै उत्तरदायित्व छैन भन्ने भावना गलत हो । यसको असली रूप के हो र के गर्नुपर्दछ भनि व्याख्या गरिएको छ ।

ब्रह्मवाद र शून्यवादले कल्पना गरेको सिद्धान्तलाई समाज र मानव कल्याणको हितमा प्रयोग नगरी यसको सिद्धान्तकारहरूलाई देवता बनाई पुजा गर्ने र उहाँहरूद्वारा लिखित पुस्तकलाई ढोग्नेमा सिमित राखियो साथै समाजमा विभिन्न वर्गहरू खडा गरी थिचोमिचो कायम राखियो । यहि सिद्धान्तलाई कालमाक्सद्वारा आधुनिक समाजमा समयअनुसार व्याख्या गरी माक्सको आफ्नो विचारधारा/दर्शन तयार गर्नुभयो । समाजमा हुने शोषणको मुख्य आधार के हो ? यसलाई कसरी समाप्त पार्न सकिन्छ भनी व्याख्या गर्नुभयो ।

यसरी शिव, श्रीकृष्ण र बुद्धका सिद्धान्तहरू र उपदेशहरूलाई काल माक्सको दर्शनसँग जोडि मानव कल्याण र शोषणरहित समाज कसरी स्थापना गर्न सकिन्छ भनी पहिलो पटक सैद्धान्तिक रूपमा व्याख्या गर्ने दार्शनिक व्यक्ति नै दिवंगत तुल्सीलाल अमात्य हुनुहुन्छ ।

नेपालीमा अनुवाद भईसकेपछि भाषा शुद्धशुद्धी शैद्धान्तिक र दर्शन पक्ष सही छ की छैन भनी मैले हेर्ने र सच्याउने मौका प्राप्त गरें ।

यो पुस्तकको प्रकाशन तुल्सीलाल स्मृति प्रतिष्ठानले गर्न लागेको छ र सो कार्यका लागि प्रतिष्ठानका अध्यक्ष श्री गोपाल शाक्यज्यूलाई म र परिवारको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं ।

डा. दिवस अमात्य

संस्थापक, संरक्षक तुल्सीलाल
स्मृति प्रतिष्ठान

अनुवादकको कलम

- श्रद्धेय कमरेड तुल्सीलाल अमात्य एक समयका होनहार अध्ययनशील र जुभारु नेता हुनुहुन्थ्यो । उहाँलाई भेट्ने, सहयोग गर्ने उहाँको जीवन नजीकबाट बुझ्ने महानुभावहरु अभै हुनुहुन्छ ।
- नेपालको राजनैतिक सामाजिक यात्रा निकै अगाडी बढीसकेको छ । राजनीति, समाज, प्रविधि, संचार र शिक्षाले नयां युवाहरुको सोच र सम्भावनालाई नयां विधि र स्वरूपमा अग्रगतिमा छ ।
- त्यो बेलामा पुराना नेताहरुले गर्नु भएको जीवनको यात्रा, ज्यानको बाजी, अध्ययन र संघर्ष भने अतुलनीय नै छ । समाज अहिले जस्तो न होलो थियो, न सजिलो थियो । त्यस्तो कष्टकर जीवन बांचेर पनि लोक कल्याणका लागि कसरी जनतालाई दीक्षित गर्ने भन्ने लिनु भएको लक्ष हाम्रा लागि अभै उदाहरणणीय छ । यो हामी र हामी पछिका पुस्ताले पनि अध्ययन र मनन गर्न जरुरी छ ।
- देश र जनताको लागि भौतिक रुपमा आफु लागि पर्नु र लोक कल्याणका दार्शनिक पाटाहरुको मिहीन रुपमा विश्लेषण गर्नु कमरेड तुल्सीलालका विशेषता हुन । यस लेखमा उहाँले नेपालमा प्राचीन काल देखि वर्तमानसम्म विविध दर्शनको माध्यमबाट लोक कल्याणको उद्देश्य राखि ब्रम्हवाद, शून्यवाद र मार्क्सवादको व्याख्या गर्नु भएको छ ।
- यो लेखको अनुवादबाट मैले नयां ज्ञान प्राप्त गर्ने मौका पाएं । नेपालभाषाबाट नेपालीमा अनुदित यो लेख हामीहरुका लागि निकै ज्ञानबर्धक र मार्गनिर्देशक हुनेछ भन्ने आशा लिएको छु ।
- अनुवादको लागि अवसर दिनु भएकोमा तुल्सीलाल अमात्य स्मृति प्रतिष्ठानका अध्यक्ष श्रद्धेय कमरेड गोपाल शाक्यज्यु तथा प्रतिष्ठान परिवारमा आभार व्यक्त गर्दछु ।

स्नेह सायूमि
रातोघर, रविभवन, काठमाडौं ।
snehsayami@gmail.com

ब्रम्हवाद शून्यवाद व मार्क्सवाद

तुल्सीलाल अमात्य

गथु पत्रिकापाखें जितः ब्रम्हवाद, शून्यवाद व भौतिकवाद विषयस छपु च्वसु च्वयेत इनाप यानाहःगु खः । अथेसां भौतिकवाद व मार्क्सवाद छगू हे विषय मखुगुलिं जिं भौतिकवाद मधासे, मार्क्सवाद शिर्षकया स्वापु दुथ्याके कथं च्वयागु जुल ।

भौतिकवाद जक जुल धाःसा थुकिया अर्थ यान्त्रिक भौतिकवाद जूवनी, गन कि मार्क्सवाद यान्त्रिक भौतिकवादया विरोधी खः । मार्क्सया पासा एन्गोल्सं यान्त्रिक भौतिकवादयात अमानुषिक (निर्दयी) भौतिकवाद धयातःगु दु । यान्त्रिक भौतिकवाद पूँजीवादी भौतिकवाद खः, उकिं छखेपाखे पूँजीपति वर्ग भौतिकवादी खःसा, मेखेर उमिसं मनूतयूत नं यन्त्र (मशीन) थें नालाः ज्या याईपिं श्रमजीवीतयूत दया माया मतसे ज्या जक काइगु । मशीन स्यनी धकाः उमिगु चिन्ता काइगु, तर ज्या याइम्ह मनू सीसां उमित च्यूताः मदु । न्याये म्वायेक सीम्ह मनूया पलेसा मेम्ह ज्या याइम्ह मनू इमित चूलाःवइ ।

उकिं, मार्क्सवाद थुकथंया यान्त्रिक भौतिकवादी मखु वरु द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद खः, अमानुषिक भौतिकवादी सिद्धान्त मखु । मनूया दुःख, सुख व चेतनायात मान्यता नापनापं मनुष्य जीवन गथे याःसा सुखी जुइ धैगु चिन्तनसहित सकल मनुष्यतयूसं सुख शान्तिं च्वने दयेकेत छु गथे याःसा समाज गतिशील जुइ धकाः ज्या याइगु हे द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद खः ।

छखेर भौतिक पदार्थ दुसा, मेखेर चेतना नं दु । सोवियत संघया छम्ह वैज्ञानिकं धाःगु दु कि प्रकृति मनूत स्वयां चेतनशील खः । मनूतयूके नं चेतना दइ, तर सवाल थ्व खःकि, चेतनाया आधार भौतिक पदार्थ खः । बिना भौतिक पदार्थ चेतना दइमखु । पुलाँपिं दार्शनिकतसें मनुतयूगु

चेतनायात पंजःदुने च्वंम्ह भंगः अले भौतिक शरीरयात पंजःलिसे तुलना यानाः चेतना व शरीर अलग अलग धयाच्वन । मार्क्सवादं धयाच्वन, चेतना व शरीर अलग अलग निगू मखु । गथेकि स्वाँ व सुगन्ध दु, मत दु उकिं हे जः दु । सुगन्ध मेगु थासं वयाः स्वाँया दुने च्वंःगु मखु । अथेहे, जः नं मेथासं वयाः मतय् च्वंःगु मखु । मत च्यायेवं मतं हे जः वइगु खः । अथेहे, भीगु शरीर व चेतना अथवा आत्मा थ्वहे शरीरया गुण खः । उकिं शरीर स्यन धायेवं भीगु चेतना नं पाःवनी । आत्मा अथवा पिनेसं च्वंःगु जूसा पंजः स्यंसां भंगः मस्यं धयाथे भीगु शरीर स्यंनच्वंसां चेतना फरक जूइमखु । तर शरीर दुने ह्युपाः वल धायेवं चेतना नं पानावइ । थुगु शरीरय् अय्लाः त्वंकाबिल धायेवं चेतना नं हिलावनी, चेतना मदयाः यःयःथे सनेगु सुरु याइ । लागूऔषध (स्माय्क) प्रयोगकर्तातय् चेतना हे नाश जुइ । छुं कथं शरीर वा मगजय् घाःपाः लात धाःसा, वयागु चेतना नं हिलाबुला हे जुइ । निम्ह मनूतय्गु छंय हिलाबुला यात धाःसा उमिगु चेतना नं हिलाबुला जूवनी । निम्ह ब्यांचातय्गु छंय हिलाबुला याःबलय् अथे हे खनेदत । उकिं भीगु चेतना भीगु शरीरं अलग मखु बरु शरीरया गुण खः ।

थुलि जक मखु, मार्क्सवादं थुगु समाजयात गथे हिलेगु धयागु लँपु क्यनेत नं ताःलात । न्हापायापिं दार्शनिकतसें समाज हिलेफइमखु, वहे पुलाँगु समाजं बरु मनू जक हिल धाःसा गाः धयाच्वन, संसारया ब्याख्या यानावन तर थ्व संसारय् गथे यानाः ह्युपाः हयेगु धयागु लँ क्यनेमफु । न्हापायापिं दार्शनिकतसें मनूतय्गु दुःखया वर्णन यायेफु, मायादया तयेमा जक धयावन । अथेसां थ्व दुःख गथे यानाः मदयेकेगु धकाः लँ क्यनेमफु । उकिं इमिसं गरीवतय्त दान विइगु, छल्लाः नकेगु, रग छपु इनाबीगु लँ जक क्यनावन । तर मार्क्सवादं गरीव धयागु हे मदयेका, दान हे कायेम्वायक, करपिसं ब्यूगु छल्लाः नयाः, मेपिसं ब्यूगु छपु रग कयाच्वने मालीगु स्थिति हे हिलाछ्वयाः सकल मनुष्यं थःथःगु ज्यापांखें सकलें सुखी जुइ फइगु, ज्या यायेमफुपित थःगु छँया जहानपिसं विचाः

यायेथें हे बुराबुरी विरामीपिंत हेरबिचार याइगु, सकल मचा व ल्याय्महतयूत व्वेनेगु, व्वेनेधुंका ज्या यानानयेत सुयागुं नं खुसामद व चाकरी यायेम्वाःलीगु समाज दयेकेगु लँ क्यनावन । थ्व हे मार्क्सवादया आधारय् थौं थ्यंमथ्यं नीन्यागू देशय् थौकन्हे जनताया जीवन सुखी सम्पन्न व सुनिश्चित जुयाः थःगु देशया उन्नति थःम्हं हे भोग यानाः गरीव लाचार जीवन म्वायेम्वाःलीगु समाज स्थापना जुइधुंकल । मार्क्सवाद थःगु गल्तीयात लुइकाः, खंकाः समाजयात भन्भन् बांलाकायंकेगु लँपु क्यनाच्वंगु दु । मार्क्सवादयाकथं हरेक वस्तुलिसे भिंगु नापनापं मभिंगु नं दयाच्वनी । उकिं, मभिंगु हाकुतिना छ्वयाः भिंगु वस्तुया वृद्धि (थपू) यायेगु लँपु मार्क्सवाद क्यनी । कालान्तरय् थुगु भिंगु वस्तु दुने न हाकनं छुं बांमलाःगु खँ खनेदयेफु, अज्याःगु मभिंगु बांमलाःगु खँ दक्वः चीकाः हाकनं थ्वयात भन्भन् बांलाकाः भिकायंकेगु खँ हे द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद खः ।

थुकिया दसुकथं सोभियत संघया गोर्वाचोभं वियाच्वन । समाजवाद बांलाः, सकसियां जीवन सुनिश्चित याइ । अथेसां थुकी दुने हुकुमशाही तरिका खने दःवल, प्रजातन्त्रया हनन् जुल । थ्व खँयात गोर्वाचोभं खंकल । उकिं, वयकलं समाजवादं खनेदःवःगु थुगु बांमलाःगु थिति मदयेकेगु कुतः यानादिल ।

उकिं मार्क्सवाद धयागु कण्ठ यानाः ज्या लगे यायेगु विद्या मखुसे, थुइकाः भन्भन् न्हून्हुगु ज्ञान, बुद्धि पिकायेफइगु विद्या खः । थुकथं समाजयात भंभं बांलाकायंकेगु, समाजय् मनुष्य जीवन भन्भन् सुखी व सुनिश्चित यायेगु लँपु क्यनेफुगु सिद्धान्त मार्क्सवाद खः, मार्क्सवादी दर्शन द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद खः, भौतिकवाद जक मखु । यान्त्रिक भौतिकवाद मखु ।

ब्रम्हवादीतय्सं, शून्यवादीतय्सं संसार सपना खः धयाच्वन । मार्क्सवादं संसारयात सपना मधाः, थ्व धात्थेयागु खः, भ्नीसँ हनेमाःगु जीवन खः ।

सपना धयागु मगजया कल्पना जक खः । भी घनेबलय् बच्छि मगजं जक ज्या याइ, बच्छि आराम काइ, उकिं थुबले भीके पूरा चेतना दइमखु । उकें थ्व मगजं खंगु वस्तुत काल्पनिक खः। भी घनाचनेबलय् भीसं थः पासापिं खनी, उपिं न्यासिवनाच्वंगु खनी तर उबले व पासा धात्थें धायेमाल धासां घना हे च्वंगु जुइ । वं नं सायद भीत मेगु हे रुपय् खनाच्वनी । सपनाय् भीसं न्हापान्हापा न्यनातयागु खँत, स्वयातयागु थाय् व वस्तुत हे जक खनी, व नं गबलें बाँलाक, गुबलें विकृत रुपय्, गुबलें छगू घटना व वस्तु मेगु घटना वा वस्तुलिसें ल्वाकज्यानाः । अमेरिका मखँनिमहं मनुष्यं अमेरिका म्हगसय् खनीमखु, न्यनागु आधारय् मेमेगु हे दृष्य जक खनी । उकिं म्हनीगु धयागु भीसं थ्व संसारय् खनागु, न्यनागु खँया आधारय् विभिन्न रुप जक खनीगु खः । तर थ्व संसार धाःसा भी जन्म जुइन्त्यःनिसें हे दु, भी सिनावंसां नं दयाच्वनी, हाकनं भीसँ छम्हेसिनं छगू, मेम्हेसिनं मेगु खनीगु मखु । थ्व पृथ्वीयात मेमेगु ग्रहं वइपिं मनूत दुसा इमिसं नं अथेहे खनी गथेकि भीसँ खना । उकिं थ्व विश्व ब्रम्हाण्ड सपना मखु, विपना हे खः । थुकी सुख, दुःख दु । थौकन्हे ला मनू थःपिनिगु करामतपाखें चन्द्रमाय् नं वनेधुंकल, अनया चा नं थन हये धुंकल, शुक्र ग्रह थ्यंक उपग्रहत छवयास्वये धुंकल ।

उकिं थ्व पृथ्वी ग्रह, सूर्य, आकाशगंगा व मेमेगु ग्यालेक्सीत सारा सत्य हे खः । थ्व संसारय् च्वंगु वस्तुत नं सत्य खः । खः, अवश्य नं थुपिं वस्तुत छुं हे सदां सदांया लागि धाःसा स्थायी मखु । मनू जन्म जुइ, छुं समय जीवन हनी, अन्ततः सिना हे वनी । स्वांमाय् स्वां त्वइ, सुगन्ध बी, छन्हुनिन्हु लिपा सुकूचिनाः मदयावनी । अथे हे थ्व पृथ्वी, सूर्य, चन्द्र इत्यादि नं श्रृष्टि जुल । मेगु अरवौं अरव वर्ष थुपिं दयाच्वनेफु तर थुपि नं छन्हु मदयावनी । थ्व फुक्क प्रकृतिया नियम खः । अथे धकाः संसारय् च्वंगु छुं वस्तु नं नाश जुइगु मखु । बरु रुप परिवर्तन जक जुइगु खः । लःपवं पिहां वल, छुं समय च्वन अनलि मदयावन । थुगु लःपवं थ्व

संसारय् न्हापा मदुगु वस्तुपाखें दयावःगु मखु । न्हापांनिसें दुगु लखय् फय् लानाः दयावःगु खः । हाकनं मदया नं वन । अथे धयागु गुगु लखय् पिलि थें च्वंक लःपवं दुगु खः व लः न्हापाया लखय् ल्वाकज्यानावन, फय् आकाशया फसय् ल्वाकज्यानावन । लःपवं मन्त तर छु छु वस्तु जानाः व लःपवं बनेजूगु ख, व वस्तुत नाश जूगु मखु ।

अथे हे चा, फय्, ग्याँस जानाः स्वां त्वयावल, सुगन्ध बिल, लिपा मदया नं वन । तर छु छु वस्तु जानाः थ्व स्वां बनेजुल, व फुक्कं वस्तु संसारय् हाकनं दयाच्चनी । स्वां गनावनाः चा जुइमाःगु चा जूवन, फय् जुइमाःगु फय् जुयावन । उकिं संसार नाशवान मखु, परिवर्तनशील जक खः । थ्व विश्व ब्रम्हाण्डय् न्हापांनिसें गुलि नं वस्तु दु व फुक्कं सदां हे दयाच्चनी वरु रूप जक हिलाच्चनी । कृष्णं गीताय् धयातल, ना सतो विद्यतेभावो, ना भावो विद्यते ततः । अर्थात्, न्हापा मदुगु वस्तुपाखें छुँ न्हूगु वस्तु दयावइ मखु, दुगु वस्तु नं मदयावनी मखु । थ्व हे खँ द्वन्द्वात्मक भौतिकवादया छगू सूत्र नं खः ।

बराबर रुपं परिवर्तन मजूसा संसार चले जुइमखु । चा चा हे जुयाच्चनी, उकियापाखें स्वां त्वयेफइमखु । सिमा सिमा हे जुयाच्चनी, उकिपाखें टेबुल, कुर्सी व अनेक फर्निचर नं दयेके फइमखु । न्हापा दूपन्की दु, आः थुकिया चलन मदयावन । दूपन्कीया पलेसा मोटरकार वल । दूपन्की चिरस्थायी जुयाच्चंसा भीत पंगः जुइ । पुलाँगु वस्तु मदयावन, न्हून्हूगु वस्तु दयावल । थुपिं नं मदयावनी, थुपिसिबें बांलाःगु ज्याछिंगु वस्तुत दयावइ । थ्व हे परिवर्तनय् वस्तुतय्गु विकास नं जुजुवइ ।

उकिं, परिवर्तन खनाः ग्यायेमाःगु छुँ नं मदु । परिवर्तन धयागु जुइ हे माः । उकिं बुद्धं धया थकल, परिवर्तनपाखें मुक्तगु छुँ हे वस्तु मदु । हरेक वस्तु हरेक खँः परिवर्तनशील ।

उकिं ब्रम्हवादीतय्सं अथवा शून्यवादीतय्सं ब्रम्ह सत्य, जगत मिथ्या धयातःगु खँ सत्य मखु । थ्व खँ ब्रम्हवादी व शून्यवादीतय्गु खँ नं मखु ।

लिपालिपा सामन्ती जमानाया ब्रम्हवादी व शून्यवादीतय्गु खँ जक खः । दास जमाना व सामन्ती जमानाय् मनूतय्त गलत लँपुइ यंकेगु कुतः जक खः । अन्याय अत्याचार सहयानाः सिना हँ धयागु खँ खः । थ्व फुक्क भगवानया लीला, भीगु छँ लगेमजू धयागु खँपाखे अलमल यानाः जनतायात दमन यानाः सामन्ती शोषक अत्याचारीतय्त मोजमज्जा याकातयेकेगु लँपु खः ।

यदि थ्व संसार असत्य जूसा, बुद्धं छाया सुयानं मिखाँ ख्ववि हायेके म्वाःलीगु उत्कृष्ट राज्य स्थापना जुइमा धकाः शिक्षा वी? थ्व संसार भूठा मखु, थुकिइ सकल मनुष्य सुखी जुइमा, सुनानं दुःख सीम्वाःलेमा धकाः हे बुद्धं उत्कृष्ट राज्यया शिक्षा बियाबिज्याःगु खः । हाकनं बुद्धं बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय, लोकानुकम्पाय धकाः छाया धाइ? सकलजनया हित जुइमा, सुख जुइमा, सकसिनं सकसित दया माया तयाः जीवन हनावनेमा धकाः हे थज्याःगु आदेश बियाबिज्याःगु खः । बुद्ध स्वयं हे दुःख सियाचर्वापिं रोगीतय्गु सेवा यानावंम्ह खः ।

अथेहे, कृष्णं परित्राणाय साधुनां विनाशायच दुष्कृतां धकाः दुष्टतल्लिसे ल्वानाः नं नष्ट यानाछवत । यदि थुगु संसार सपना अथवा असत्य जूगु खःसा, दुष्टतसें सज्जनपिं मनूतय्त, निरपराधी मनूतय्त न्ह्यागु याःसां स्वयाच्वंसा नं जि हे ज्यूगु खः । कृष्णं रुकमणियात धयातःगु दु कि, जिं मेपिं मनूतय्त मनू मखँपिं बलवानतल्लिसे दुश्मनी दु । इमिसं जितः सहमयाः, जिं नं थुमित सहमयाना । जिं गरीवतय्त माया यानाः गरीवतसें हे जितः माया यानाच्वन । कृष्णं अर्जुनयात नं बराबर धयावन, दरिद्राण भइ कौनोय । अर्थात् हे अर्जुन, गरीवतयेगु पालन या ।

उकिं थ्व संसार असत्य धयागु खँ, सही ब्रम्हवादी अथवा सही शून्यवादी मखु । शास्त्रं धयातल, सर्वे ब्रम्हमिदं जगत, थ्व सम्पूर्ण संसार हे ब्रम्ह खः । थ्व सम्पूर्ण संसार हे ब्रम्ह धालधाःसा थुगु जगत गथे मिथ्या जुइ? कृष्णं गीताय् थ्व हे खँय् जोड बियातल ।

थन छगू न्ह्यसः दँवइ, अथेखःसा थ्व संसारया दक्व धनसम्पत्ति छाय थम्हं जम्मा मयायेगु । सकल वस्तु ब्रम्ह जुसेलिं थज्याःगु वस्तु शोषण दमन छु यायेमाल यानाः जम्मा यानाः धुकुतिइ तयाः पूजा यानातःसा धर्म हे लाइ नि । मखुला ?

तर ब्रम्ह सुनांनं पूजा यानां लय्ताइम्ह मखु । न त ब्वःबिल धायेवं तम्बयेकीम्ह खः । ब्रम्हयात मान अपमान फुक्कं बराबर । उकिं पूजा याना धकाः ब्रम्ह खुसी जूइमखु । ब्रम्ह वस्तुत जक मखु । ब्रम्ह ला मनुष्य रुपं स्वाँ त्वःथें त्वयाच्चंम्ह । सकल मनुष्य हे ब्रम्ह । मनूत हे ब्रम्हया मूर्तरुप खः । उकिं शुकरहस्योपनिषदय् ब्रम्हया रहस्य क्यना **महावाक्यानि चत्वारी** धकाः हे थुगु च्वयातःगु प्यंगू वाक्य धयातल । उकिं ब्रम्हया मूल खँ खः

महावाक्यानि चत्वारी : शुकरहस्योपनिषदः

क) ऊँ प्रज्ञानं ब्रम्हा

ख) ऊँ अइ ब्रम्हास्मि

ग) ऊँ तत्त्वमसि

घ) ऊँ अयमात्मा ब्रम्हा

क) मनुष्यतय्गु ज्ञान हे ब्रम्ह खः, प्रज्ञान हे ब्रम्ह खः । कृष्णं गीताय् धयातल, नहि ज्ञानेन सदृष्यं पवित्रमिह विद्यते । अर्थात्, ज्ञान थें पवित्रगु छुं मदु । ज्ञानं यानाः हे मनूतय्के बुद्धिविवेक दइ, हाकनं थः व कतः छम्ह हे खः धयागु सीकाः सुयातं नं दुःख मविसे मनुष्यतय्गु कल्याण जुइगु ज्याये न्ह्यज्याइ ।

ख) जि थः हे ब्रम्ह खः । उकिं पिने सुर्घः पुज्यायेगु नं जरुरत मदु । थः हे ब्रम्ह धासेलिं थुकिया अर्थ खः मनुष्यतय्के अनन्त शक्ति दु । उकिं मनुष्यतसें कर्पिन्त दुःख बीगु, शोषण दमन यायेगु मखु कि थःत थम्हं

चौतर्फी विकास याना: अनेक पुरुषार्थ यायेगु । रामयात गुरु वशिष्ठं स्यंनाब्यूगु नं थ्व हे खः । गुरु वशिष्ठं धाल, संसारय् ईश्वर धयागु मद्दु, सुनां पुरुषार्थ याइ, व हे ईश्वर खः । पुरुषार्थ धयागु कर्पिन्त दुःख बिया: थः छम्ह मोज यायेगु मखु । थज्या:गु ज्या ला राक्षसतय्गु ज्या खः, असुरतय्गु ज्या खः । सकल प्राणीपिन्त शोषण दमन अत्याचारपाखें मुक्त याना: सकलया कल्याणया निम्तिं ज्या यायेगु हे पुरुषार्थ खः । थज्या:गु ज्यायात थम्हं दुःख सीमा:सां सिया: नं यायेगु हे पुरुषार्थ खः । हिरण्यकश्यपु व राम, कृष्ण, नृसिंहया दथुया फरक हे थ्व खः । हिरण्यकश्यपुं थः छम्हेसिगु निम्ति ज्या यात, राम, कृष्ण, नृसिंहपिन्सं सकलया कल्याणया निम्तिं ज्या यात । उकिं हिरण्यकश्यपुयात दैत्य धा:सा, राम, कृष्ण, नृसिंहयात द्यः धाइ । बलिराजायात समेत नं असुर धाइ । छाय्धा:सा बलिराजां या:गु यज्ञ, दान सकल लोकया कल्याणया निम्ति मखसे थः छम्हेसिगु कल्याणया निम्तिं यानावंगु खः । वयागु राजय् गरीवत याउँक च्वनेत स्वपला: जग्गा हे न मद्दु । थुकियाबारे जिं धर्मया मर्म व श्री कृष्ण धयागु लेखय् च्वयागु दु ।

उकि पुरुषार्थ उकियात धाइ गुकिइ सकल प्राणीया रक्षा जुइ, इपिं शोषण, दमन, डर, भयत्रासं मुक्त जुइ । ऊँ अहं ब्रम्हास्मि धका थःत ब्रम्ह खः धका म्हसीका थःगु पुरुषार्थया विकास यायेगु सकलसिया कर्तव्य खः । ब्रम्ह म्हसीका जंगलय् वनेगु मखु, मनुष्य जातिया सेवा यायेगु खः ।

ग) ऊँ तत्वमसि :

जि जक मखु छु नं ब्रम्ह खः । अर्थात् सकल मनुष्य ब्रम्ह खः । उकिं द्यःपिंसं धयातल, अयमात्मा ब्रम्ह, थ्व आत्मा ब्रम्ह खः । सकल प्राणीया आत्मा ब्रम्ह खः । स्वानय् सुगन्ध, मतय् प्रकाश थेंस्तुं भीगु शरीरय् चेतना वा आत्मा मनुष्य शरीरया मूल सार खः । शरीर

ल्ट्वनेफु, गंसि जुइफु, तर थ्व चेतना अथवा आत्मा ल्ट्वं, गंसि धयागु मद्दु । उकिं शरीर फरक फरक जूसाँ आत्मा छगू हे खः धका हे सकसिके दुगु आत्माय् जोड वियाः थ्व आत्मा ब्रम्ह खः धयातःगु खः ।

(ग) व (घ) या अर्थ जुल, छ नं ब्रम्ह, जि नं ब्रम्ह, भी सकलें ब्रम्ह उकिं भी सकलें बराबर खः । भी मनुष्य सुं नं तःधं चिधँ धयागु मद्दु । कृष्णं गीताय् धयातल, निर्दोषोहि समं ब्रम्ह, सकलें ब्रम्ह खः, बराबर खः, उकिंइ छुँ दोष मद्दु । सुयातं सुनांन घृणा यायेगु अधिकार मद्दु । कृष्णं हाकनं धयातल, शुनिचैव श्वपावेच पण्डिता सम दर्शिनः । अर्थात्, विद्या व विनय नं सम्पन्नम्ह ब्राम्हण, सा, किसि, खिचा, पोः, च्याम्हखलः इत्यादि सकलयात बराबर खनाः बराबर व्यवहार याइम्ह मनु हे पण्डित खः ।

थुकिं, थ्व स्पष्ट दु कि भीगु कर्तव्य, ब्रम्ह ज्ञानया रहस्य थ्व संसार भूठा धका त्वःताः जंगलय् वनेगु मखु, थ्व संसारय् च्वनाः सुयांप्रति रिस, राग, इवि, मोह मयासे सकललिसे थःथेस्तुं प्रेम व्यवहार याना, सकलया दुःख थःगु हे दुःख खः धयागु चायेकाः करुणा तयाः सकलया थयाःगु दुःख गथे यानाः हरण यायेगु, उमिगु उपर जुयाच्चंगु शोषण दमन, अत्याचार गथे यानाः मदयेकेगु धयागु खँ थःगु शरीरयात चा बराबर तायेकाः ज्या यायेगु हे ब्रम्ह ज्ञानया मूल रहस्य खः । थःगु नितिं थ्व संसार अनित्य खः धकाः सकल मनुष्यतय्गु कल्याणया ज्याय् लगेजुइगु हे ब्रम्ह ज्ञानया मूल सार खः ।

शून्यवादया मूल रहस्य नं थ्वः हे खः । ब्रम्हवाद वा शून्यवाद व हे खः धाःसां ज्यू । मैत्रायण्युपनिषद द्वितीय पाठ श्लोक ४य् धयातःगु दु, योह खलु बाचोपरिस्थः श्रूयते सा वा एष शुद्ध पूतः शून्यः शन्तो क प्राणो क नीआत्मा क नन्तो क क्षय्यः स्थिरः शाश्वतो क जः स्वतन्त्रः स्वे .....

अर्थात्, गुगुयात म्हुतुं खँ: ल्हाना धायेफइमखु, व हे शुद्ध, पवित्र, शून्य, शान्त, प्राण मद्गु शरीरय् प्राण बीम्ह आत्मा, आदि नं मद्गु, अन्त नं मद्गुम्ह, गुबलें नाश मजुइम्ह, स्थिर, सनातनं, जन्मरहित व स्वतन्त्र
.....

थुकिं क्यन, व ब्रम्ह गुम्हं वा गुगु अजन्म, अनन्त शुद्ध, पवित्र व शान्त खः व हे शून्य खः । थुकथं उपनिषदं नं शून्य यात मानेयाना, शून्य व ब्रम्ह वहे खः धकाः क्यन । अथेसां बुद्ध दर्शनय् अक्सर शून्यय् जोड वियाच्चन ।

ब्रम्ह धायेबलय् छुं शक्तिशाली दु थें च्वं । शून्य धायेबलय् छुं हे मद्गु थें च्वं । तर शून्यया मतलव छुं हे मद्गु धयागु मखु । हिसाव यायेबलय् शून्य अंक वइ । छु व शून्यय् छुं हे मद्गुला ? शून्यया माने मद्गुला ? शक्ति मद्गुला ? १ या ल्यूने शून्य तल धाःसा १, एक मजुसे १० जूवनी, हाकनं उकिया ल्यूने नं शून्य तल धाःसा १०० जूवनी, गुलि शून्य थप यात १ या शक्ति भन्भन् थपू जुजुं हे वनी । उकिं शून्य ० धयागु खाली जक मखुसे थुकिया दुने छुं रहस्य दु, छुं शक्ति दु । अथेहे छुं वस्तुया तापक्रम काल धाःसा, तापक्रम शून्यं शूरु जुयाः घन चिन्ह कयाः १, २, ३, ४ जुजुवनी, वहे तापक्रम कम जुजुवल धाःसा कम जुजुं एक जक मखु शून्यय् (०) थ्यनी । शून्य तापक्रम तापक्रम मखुला ? अले थ्वसिवें नं कम जुल धायेवं ऋण चिन्ह कया भन्भन् संख्या वढे जुजुवनी । तापक्रम घन एकं (१) ऋण एक (-१)छथुं वनी मखु, शून्य थ्यंकाः अले जक ऋण एक थ्यंकां वनी । उकिं शून्य धयागु बिल्कुल खालीगु सिसी थें खाली मखु । उकिंइ छुं रहस्य दु ।

भगवान बुद्ध थ्व संसार असत्य धकाः परमार्थया जक उपदेश वियाबिज्याःगु मखु । महायानया सिद्धान्तकथं बुद्धो भवेयं जगतो हिताय । जगतया हित यायेत बुद्ध जु । महायानया प्रवर्तक नागार्जुन खः । नागार्जुनं हे शून्यया सिद्धान्त बुद्ध दर्शनय् न्ह्योने तयाव्युगु खः । बुद्ध

दर्शन अनुसार प्रज्ञापारमिता (शून्यता)या साक्षात्कार जुल धाःसा तिति मनूया क्लेश क्षीण जुया मोक्ष अथवा निर्वाण प्राप्त जुइ ।

शून्य बौद्ध दर्शनय् जक मखु, ब्रम्हवादी वेदय् नं ब्रम्ह धयागु शून्य हे क्यनातःगु दु । ॐ खम् ब्रम्ह (यजुर्वेद अ. ४०, मन्त्रः १७) । ॐ खम् ब्रम्ह या अर्थ खः ब्रम्ह धयागु आकाश खः । आकाश शून्य थें ब्रम्ह नं शून्य । आकाश थें हे ब्रम्ह व्यापक ।

शून्य धयागु दु धाये नं मज्यू, मदु धाये नं मज्यू । गथेकि १ या ल्यूनेयागु शून्य (०) दु धायेधाःसा नाँ हे शून्य, मदु धायेधाःसा व हे शून्यया हेतु १ यागु शक्ति बढेयानाब्यूगु दु ।

शून्यवाद धयागु थ्व संसार शून्य धकाः विरक्त जुयावनेगु मखु । बुद्ध धर्मय् शून्यवादं निगू प्रकारया सत्य माने याना वयाच्वंगु दु :

शून्य योग प्रज्ञा अज्ञान नाश याइगु ज्ञान धयातल । (शून्य योगं प्रवक्ष्यामि ज्ञानम् ज्ञान भेदनं) । थुलि धयाःलिं बौद्ध दर्शनय् धयातल,

द्वे सत्ये समुपाशित्य बुद्धाना -धर्मदेशना

लोक संकृति सत्यच सत्यंच परमार्थतः ।

थुगु श्लोकं धयातल, शून्यवादीतसें निगू प्रकारया सत्ययात मान्यता बियाच्वंगु दु । शून्यता लोक व्यवहारया सत्य, अलौकिक अथवा परमार्थ सत्य ।

० अंकया दुने अंक नं दु, उकिइ अंक द नं मदु धयाथें थन थ्व संसार दु अले मदुगु नं सत्य । १ या ल्यूनेच्वंगु “०” (शून्य)या छुं शक्ति दु, अथे थुगु संसारय् नं छुं रहस्य दु, अथेसां ॐ याकःचागु “०” या अर्थ मदु, अथेहे याकःचाम्ह मनू नं “०” जक खः । उकिं हरेक मनुष्यं थःयात “०” भाःपियाः लोकयात (१या ल्यूनेच्वंगु “०”) सम्भेजुयाः लोककल्याणया नितिं ज्या यायेमाःगु दु । सम्पूर्ण लोकया हितया नितिं ज्या यायेगु “०” (

शून्य)या अर्थ लोक संस्कृतिइ नं दु, परमार्थ संस्कृतिइ नं दु । लोकहितया नितिं ज्या यायेगु जूगुलिं थ्व **लोकसंस्कृति** खः, तर थःयात ल्वःमंकाः निःस्वार्थ भावं ज्या यायेगु नितिं थ्व हे ज्या **परमार्थ संस्कृति** खः । “शून्य” दर्शनया प्रवर्तक नागार्जुन महायान बुद्धदर्शनया नं प्रवर्तक खः । महायान दर्शनं संसार त्वःताः संन्यासी वा भिक्षु जुयावनेगु ज्या याइमखु, थःगु मुक्तिया समेत परवाह मयासे थःगु सम्पूर्ण जीवन थ्व संसारया कल्याणया नितिं लगे जुइ । गुलि निःस्वार्थ भावं मानवताया कल्याणय लगे जुइ उलि हे व मनू थहां वनी । विश्वय् गुलिखे महामानव दु उपिं सकलें मानवताया सेवा यानाः हे महामानव जुयावपिं खः । छु महादेव, छु कृष्ण, छु गौतम बुद्ध, छु मार्क्स, छु लेनिन, सकसिनं अनेक दुःख कष्ट नयाः मानवताया कल्याणया निमित्तं जीवन अर्पण यानावन । महादेवं विश्व मानवया कल्याणया निमित्तं कालकूट विष तक नं नयावन । अथेहे कृष्णं अनेक दुःख सिल । मेपिन्त मनू हे गने मयाइपिं, थःत थम्हं तःधँ धाइपिन्सं कृष्णयात सह मयाः । वय्कः हरबखत गरीब, दीनदुःखीया पक्ष लिनाः थज्याःपिलिसे ल्वानावन । गीता थेंजाःगु छगू महान् दर्शन वय्कलं संसारयात बियावन । थौं थुगु दर्शन कम्यूनिष्ट देश सोभियत संघय् नं भन्भन् लोकप्रिय जुयावंगु खनेदु ।

गीताया धापूकथं ईश्वर धयाम्ह हरेक प्राणीया नुगलय् दु । वहे ईश्वरं थ्व विश्व ब्रम्हाण्ड मेशीनं चाःहुइके थें चाःहुइकाच्चंगु दु । उकिं वहे ईश्वर सकलसिके दु धयागु सिइकाः वयागु शरणय् हुँ, अले जक शास्वत पद व शान्ति दइ । कृष्णं गीताय् थ्व नं धयातल - **छंगु आत्मा व मेपिनिगु आत्मा छगू हे खः धयागु सीकाः थःत मेपिके नं खंके फयेकि, मेपिं नं जि हे खः धकाः खंकि** । कृष्णं थ्व नं धयातल, - **मेमेगु सारा धर्म त्वःताछ्व, जि धयाम्ह छम्ह हे खः धकाः सीकि** । थन कृष्णं थःत जि धयाच्चंगु मखु, सकल प्राणीं थःत जि धाइ, व हे साभा जि यात वय्कलं जि धयाच्चंगु खः । कृष्णं मेपिके थःयात खंकाच्चंगु दु, थःत मेपिके न खंकाच्चंगु दु ।

थुगु भावना सिद्ध यायेत हे कृष्णं **खुगूगु अध्यायस ध्यान विधि कनातःगु खः** । अले कृष्णं गीताया **न्यागूगु अध्यायस धयातलः** :

लमन्ते ब्रम्ह निर्वाण मृषपःक्षीण कलमषाः ।

छिन्न द्वैधा यतात्मानः सर्वभूत हिते रक्षाः ।

सकलसिया आत्मा छगू खः धयागु खँय् दुविधा (शंका) मदये धुंकुम्ह सकल प्राणीया हितय् लगे जुयाच्चम्ह मनु, फूक्क पापरहित जुयाः ब्रम्ह निर्वाण प्राप्त याइ ।

गीता अध्याय ६स धयातलः

सर्व भूतस्य मात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।

रक्षते योग मुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥

अर्थात्, फुक्कसितं उथेहे खंकीम्ह, योगं पूरा जुयाच्चंगु आत्मां थःत सकल प्राणीयाके हाकनं सकल प्राणीयात थःके नं खंकी । स्पष्ट खः कि कृष्णं धयातःगु जि कृष्ण छम्ह जक मखुसे सकल प्राणीयाके च्वम्ह जि खः ।

थुकथं सकल प्राणी थःहे खः धयागु ज्ञान हे ब्रम्हज्ञान खः, हाकनं सकल प्राणीया हितय् लगेजुइगु हे दक्कसिबे तःधंगु मुक्ति खः । मनुष्य मात्र, मानव मात्रया सेवा यायेगु त्वःताः यज्ञ यायेवं हे अथवा दान वीवं हे मनुष्ययात धर्म दइगु मखु धयागु खँ वामन अवतारया बाखँनं क्यनाच्चंगु दु । अथेहे, थन नं पूजा, यज्ञ आदियात आडम्बर जक खः धका शून्यतत्व ज्ञानय् जोड बियाच्चन । शून्य तत्वया ज्ञान नं फुक्क मनुष्यया सेवाय् हे जोड बिया धयाच्चनः

न वेष धारणां सिद्धे कारणं चः तत्कथा,

शीलं ही कारणं सिद्धे अष्टांगभ्यास नेन च ।

भिक्षु, सन्यासीतय्गु भेष जुइवं हे अथवा नानाकथया बाखं न्यनेवं अथवा कनेवं:हे शून्य तत्वया ज्ञान काये फइमखु । शून्यतत्वया ज्ञान दयेकेत छखे शील अथवा सदाचारया आवश्यकता दु । थुकियात बौद्ध दर्शनय् पञ्चशील धयाचनसा हिन्दू दर्शनय् थुकियात यम धयाचन ।

पञ्चशीलय् सत्य अहिंसा, खुया: मकायेगु, व्यभिचार मयायेगु (यौन व्यभिचार मयायेगु) सत्य वचन ल्हायेगु, मादक पदार्थ सेवन मयायेगुलिइ जोड बियाचन धा:सा, ब्रम्हवाद 'यम'य् थुकथं चयात:गु न्यागू खँय् जोड बियाचनगु दु । अहिंसा सत्य, अस्तेय (खुया मकायेगु) ब्रम्हचर्य, अपरिग्रह -थ्व न्यागूयात यम धयातल ।

कपिल मुनिं पिका:गु साँख्य योगय् नं ईश्वरयात मानेयाना मच्चं । तत्व ज्ञानयात हे साँख्य दर्शनं जोड बियाचन । साँख्य दर्शनं धयातल, प्रकृतिया स्वरुप छु ख: धयागु ज्ञान जीवात्मातसें कयां कायेफइगु मखु । छाया:धा:सा प्रकृतिया छुँ रुप हे मदु, उकिं प्रकृतिया मालिक जुया: ईश्वर अथवा परमेश्वरं श्रृष्टि यानाचन धयागु ख: मखु । उकिं ईश्वर वा परमेश्वरं फुक्कं ज्याखँ यानाचन धयागु खँ तत्वज्ञान मदुपिं हुतिहारा अथवा नालायकं मनूतय्गु गफ जक ख: धैगु खँ साँख्य योगं जोड बियाचन ।

थ्व हे खँ: कृष्णं गीताय् धयाचन । गीताया न्यागूगु अध्यायस धयातल :

नकर्तृत्वं नकर्माणि लोकस्य स्टजति प्रभू: ।

नकर्म फल संयोगं स्वभावस्तुप्रवर्तते ॥१४॥

नादत्ते कस्यचित्पायं नचैव सुकृतं विभु: ।

अज्ञानेनाकृतं ज्ञान तेन भ्रष्ट्यन्तिजनाव: ॥१५॥

सुं प्रभु ज्या याइम्ह, अथवा थ्व संसारय् श्रृष्टि यानाचनगु मखु, न थ्व ज्या या थुगु फल जुइ धयागु खँ हे सुं प्रभुं श्रृष्टि यानात:गु ख: । थ्व फुक्क खँ प्रकृतिया स्वभावं हे अर्थात् थ:थ:म्ह हे जुयावयाचनगु ख: । १४।

उकिं प्रभु अथवा भगवानं सुयातं न पाप बी न धर्म बी, मनूतय्गु ज्ञान वा अज्ञानं त्वपुयातःगुलिं मनूत थज्याःगु भ्रमय् लानाच्वंगु खः ।

उकिं कृष्णं व्यक्तिगत ईश्वरया भक्ति मखु ब्रम्हज्ञानय् जोड बियाच्वन । अथेहे, थन बौद्ध दर्शनय् नं ईश्वरया भक्ति मखु, शून्यया ज्ञानय् जोड बियाच्वंगु दु ।

थुकथं ब्रम्हज्ञान लाकाः निस्वार्थ भावं सकल प्राणीया हितय् लगेजुइगु हे ज्ञान योग, भक्ति योग व कर्म योग खः । थुकथं हे जक मनूतसें ब्रम्ह निर्वाण प्राप्त याइ । मुक्ति वा निर्वाणया लँपु थ्व हे खः । थ्व हे लँपु शून्यवाद नं क्यनाच्वन ।

बौद्ध दर्शनया मूल शून्यवादं शून्यया बारे धयातल,

शून्यात्परतरं शास्त्रं शून्यात्परतरं सुखं,
शून्यात्परतरं दैवं शून्यात्परतरं नही ।

शून्य योग स्वयां तःधंगु शास्त्र मदु, शून्य ज्ञान स्वयां तःधंगु सुख नं मदु, शून्य स्वयां तःधंगु दैव नं मदु । शून्य स्वयां तःधंगु तत्वज्ञान मदु । शून्यया ज्ञान हे वास्तविक व अन्तिम ज्ञान खः । हाकनं धयातल,

शून्य दर्शन पावेशा सर्वपापात्प्रभुच्यते,
तस्मात्सर्व प्रयत्नेन कर्तव्यं शून्य दर्शन ।

अर्थात्, शून्यया दर्शन दयेवं हे मनुष्यत फुककं पापं मुक्त जुइ, उकि हरेक प्रयत्न याना शून्यया दर्शन यायेमाःगु दु ।

मेगु खँ, ब्रम्हवादं ब्रम्हया विषयस धयातःगु वहे खँः शून्यवादं शून्यया विषयस धयातल ।

शून्य धयागु गज्याःगु धायेबलय्, थथे धयातल :

दृढ सारमशौषीर्य मच्छेद्याक मेद्य लक्षणं,
अदाहि, अविनाशी च शून्यता तलभुच्यते ।

शून्य दृढ खः, थ्वयात न छेदन यायेफइ, न भेदन यायेफइ, हाकनं थ्व परिवर्तनशील नं मखु । थ्व न मिं नयाः फुनावनी, न नाश जुयावनी, थज्याःगु तत्व हे शून्य तत्व खः ।

नाम तपादिकं सर्वे मिथ्या सर्वेषु विभ्रमः,

नाम, रुप फुक्कं भ्रम जक खः भूठा खः ।

पूजा यज्ञादिकं सर्वे दुष्टयेव करोतियः

शून्य तत्व विहिनश्च सडमाचार उच्यते ।

अनेक प्रकारया पूजा, यज्ञ, भजनकीर्तन इत्यादि मेपिन्त क्यनेत यानाच्चनी, थयपिं शून्य ज्ञान मदुपिं मनूतयूत दम्माचारी पाखण्डी धकाः धाइ ।

ईश्वरया बारे शून्यवादं धयातल,

केचिदीश्वर जालेन केचिदागम सकुलै :

केचित्तर्केण मुह्यानो नवै जानान्ते दर्शन ।

गुलिं मनूत ईश्वर ईश्वर धकाः जालयू लानाच्चन धाःसा, गुलिं कितावयू च्वयातःगु धकाः कंठमुल्लावाद अथवा जडसूत्रवादयू लानाच्चन, गुलिं हाकनं नाना तर्कवितर्कयू लानाच्चन धाःसा उमिसं दर्शन धयागु हे मस्यू । उकिं बौद्ध दर्शनया सही रुप शून्यवाद हे खः ।

कृष्णं नं ईश्वर धकाः मनुष्य मात्रयात धयाच्चन, छम्ह अलग शक्ति सम्पन्नम्ह सकसिनं मानयू याकाच्चम्हं सामन्ती चरित्रम्हं ईश्वरयात ईश्वर धयामच्चं । उकिं वयूकलं ब्रम्हज्ञान धकाः मनुष्यमात्र -थःहे खः धयागु खँयू जोड बियाच्चन ।

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

सामन्ती अथवा पूँजीपतितयुके दान कायेगु, चन्द्रा कायेगु पल्केथूमह भन्ते जुइमा वा योगी, उमिसं अष्टाङ्ग योगया च्यागू अङ्गयात भङ्ग याना: ज्ञानयोग, भक्तियोग व कर्मयोग लिकया: अष्टाङ्ग्य पञ्च अङ्ग, च्यागू अङ्ग्य न्यागू अङ्गयात हे च्यागू अङ्ग धका: क्यनाच्वंगु दु ।

अष्टाङ्ग (च्यागू अङ्ग दुगु) योग ख: -

क) यम नियम अथवा सदाचार

ख) आशन

ग) प्राणायाम

घ) धारण, ध्यान, समाधि

ङ) प्रत्याहार

च) ज्ञानयोग

छ) भक्तियोग

ज) कर्मयोग

आपा: सिनं थुगु च्यागू अष्टाङ्ग योगया पलेसा थुकथं याना: च्यागू दयेकातल :-

क) यम ख) नियम ग) आशन घ) प्राणायाम ङ) धारण च) ध्यान छ) समाधि ज) प्रत्याहार

थुकथं यात धायेवं ज्ञानयोग, भक्तियोग व निष्काम कर्मयोगलिसे छुँ सम्बन्ध मन्त अले मानव जातिया कल्याणया नितिं यायेमा:गु सामन्ती व पूँजीपतितयुगु विरोध याना: भन्कट क्वबीम्वा:ल । सामन्त व पूँजीपतितलिसे हे च्वना: याउँक जीवन हनेदत ।

ईश्वर माने याइपिं सामन्ती व पूँजीपतितसें थौं थ्व हे ज्या यानाच्वन । सारा जनतायात शोषण दमन यायेगु अले ईश्वरया पूजापाठ यानाः फुक्कं पाप कटेजुल धकाः सकलयात उर्थे खनाः सकलया दुःख सुख व हे खः धकाः, सकलया दुःख मदयेकेगु ज्या यानाः ईश्वर अथवा द्यःपिं पूजा मयाइपिन्त पूँजीपति व सामन्तीतसें नास्तिक धकाः हेला यायेगु ज्या यानाच्वन ।

थौं पूजीपति व सामन्ततय्गु ज्या यान्त्रिक भौतिकवादीतय्गु ज्यालिसे मिलेजू । थः ज्यूसा गाःपिं सामन्तीत व पूँजीपतित यान्त्रिक भौतिकवादीत खः । ईश्वर प्रार्थना, भगवानया पूजा ला उमिसं यानावयाच्वंगु शोषण दमन पचय् यायेगु पाचः जक खः । कृष्णं धयातल -

नादत्ते कश्यचित्पापं नचैव सुकृतं विभू ।

अज्ञानेनकृतं ज्ञानं तेन भ्रह्मयन्ति जनावः ॥

अर्थात्, प्रभुं (ईश्वर धा वा ब्रम्ह) सुयातं पाप नं वीमखु, धर्म नं वीमखु, मनूतय्गु ज्ञान अज्ञानं त्वपूयातयाः मनूतसें मोहजालय् क्यनाः थुकथं विचाः याइगु खः ।

ब्रम्हचर्यया अर्थ व्याहा हे मयायेगु मखु ।

गृहस्थ ब्रम्हचर्य धयागु इहिपा याःसां नियमपूर्वक ऋतु दान जक नं वी । सन्तानया निंतिं नापं च्वनी । विवाह याना धकाः नियमं पिहांवनाः यःयःथे सनाजुइगु मखु । सदाचार धकाः बुद्धं पञ्चशीलं धयातःगु नं थ्वहे खः । थज्याःगु खँ विश्वविख्यात क्रान्तिकारी कम्यूनिष्ट नेता लेनिनं नं जोड बियाः धयातल - थःगु शक्ति क्षीण यायेमते । लः त्वने प्याःचाल धकाः चिपगु गिलासय् लः त्वनेमते । थ्व हे खँय् चीनया नेता डेङ् जाव पिङ्गं नं जोड ब्यूगु खनेदु । स्वामी विवेकानन्दया धापूकथं ब्रम्हचर्य पालन याइम्ह मनूया मस्तिष्कय् प्रबल शक्ति दइ । वयागु शक्ति प्रबल जुइ । संसारय् गुलि नं महापुरुष जुयावन, उपिं फुक्कं ब्रम्हचर्यवान खः । ब्रम्हचर्यपाखें

मनुष्य जातिं आश्चर्यजनक क्षमता (शक्ति) प्राप्त याइ । कृष्णं नं ब्रम्हचर्यय् जोड व्युगु खनेदु । ब्रम्हचर्यपाखें गूंगु वीर्य लाभ जुइ, उकिं वयागु मगजयात पोषण याइ । शुक्र मगजया पोषकतत्व खः । उकिं वयागु ओज वृद्धि जुइ ।

थ्वयात बौद्ध दर्शनय् सदाचार धयातल धाःसा, ब्रम्हवादी दर्शनय् गृहस्थ ब्रम्हचर्य धयातल, कम्यूनिष्ट नेतातसें थुकियात नाँ मछुसे शक्ति क्षय यायेमते धकाः जक धयातल ।

यमय् अपरिग्रह धकाः मेपिंके सितिं छुं न कायेमते धयातल । कम्यूनिष्ट सिद्धान्तय् थुकियात (*unearned income*) मिहिनेत मयासे कमेयायेगु आम्दानी धयातल । भिक्षुपिन्स दान काइ । अथेहे, ब्रम्हवादी संन्यासीतसें नं भिक्षा काः । न्हापान्हापा विद्यार्थीतसें भिक्षा कयाः हे गुरुयात वी, हाकनं उकिं हे थम्हं नं नइ । थज्याःगुयात मिहिनेत मयासे वःगु कमाइ धाइमखु । छायाःसा उपिं लोककल्याणया नितिं हे भिक्षु वा संन्यासी जूगु खः, विद्यार्थीतसें विद्या ब्वनेत (पेज ३१) दान काःगु खः । अथें अलिस् जुयाः नयेत मखु । कम्यूनिष्ट समाजय् बुराबुरित, अशक्तपिं, उसाँय् मदुपिं, हाकनं विद्यार्थीत व मचातय्त छुं ज्या मयाःसां भत्ता वीगु नियम दु । थज्याःगुयात ज्या मयासे कमेयायेगु धाइमखु । थज्याःगु भत्ता अथवा लोककल्याणय् जुयाः थःगु जीवनयापनया नितिं दान कायेगुयात नं (*unearned income*) मिहिनेत मयासे वःगु कमाइ धकाः धायेमज्यू । उकिं यमय् धयातःगु अपरिग्रहया माने थज्याःगु सार्वजनिक ज्या यायेत कायेगुयात अथवा सार्वजनिक ज्याय् लगेजुयाः जीवन हनेत कायेगु मुद्दीदानयात धाइमखु ।

तर ध्येवा सामन्ती अथवा पूँजीपतितय्के कायेगु, घूस अथवा इमिके दान कयाः याउँक जीवन हनेगु, धनसम्पत्ति कमेयायेगु नामय् थःगु धर्म प्रचारया आधार हे अपरिग्रह धाइ । सामन्तीत अथवा पूँजीपतितय्के

बराबर ततःधंगु रकम चन्दा कायेगु अथवा उमिथाय् हे वनाः बराबर नयेगुलिं मनुष्यया बुद्धि नष्ट जुयावनी ।

उकिं थज्याःगु खँ बिचाः यानाः पञ्चशील अथवा यम नियम पालन यायेगुयात हे शील अथवा सदाचार धाइ । ब्रम्हज्ञान अथवा शून्य तत्वया ज्ञानया न्हापाँगु त्वाथः थ्व हे खः ।

थःगु धर्म प्रचारया आधारकथं सामन्ती अथवा पूँजीपतितय्के बराबर दान चन्दा कायेगु ज्या यात धाःसा वयागु शील हे नष्ट जुयाः सामन्त अथवा पूँजीपतिया दलाल जुयावनी , - वं ध्येबां चाहे गुम्बा दयेकेमा अथवा ध्यानकेन्द्र दयेकेमा अथवा बिहार दयेकेमा, धर्मशाला दयेकेमा वा मन्दिर देगः दयेकेमा ।

थज्याःगु धर्मशालाया वास अथवा मठमन्दिर, बिहार अथवा ध्यानकेन्द्रया बासं मनुतय्गु शील भङ्ग जुयाः इमिगु अष्टाङ्ग योग शून्य तक थ्यंकःवने फइमखु न त इमिसं ब्रम्हज्ञान हे पावेजुइ । इमिगु ज्ञान ला यथास्थिति ऐशआरामय् च्वनेगु छगु व्यापार जक जुयावनी । इमिसं सकल मनुत खासयानाः सर्वसाधारण जनतायात समभावं स्वयाः इमिगु दुःख दूर यायेगु ज्याय् थःत अर्पण यायेफइमखु । छतका, बातका दान बीगु, सःबसः राठी वा रग इनेगु, छछाः बछाः नकेगु ज्या याःसां उमिगु दुःख दरिद्रताया मूल कारण जुयाच्चंपि सामन्त व पूँजीपतितय्गु शोषण दमन अन्याय अत्याचारया विरोधय् न्ववाये फइमखु । भिष्म पितामह थेंजाःम्ह विद्वान व पुरुषार्थीम्ह मनुखं दुर्योधनया कुअन्न नयातःगुलिं दुष्ट दुशासनं तःधंगु सभाय् द्रौपदिया चीरहरण यातं नं पने मफयावन । उकिं हे ब्रम्हवादीतसें यम अपरिग्रहलय् जोड बियातःगु खँ अति बिचाः यानाः पालना यायेबहःगु खँ खः ।

लेनिनं कम्युनिष्ट पासापिन्त धाःगु खँ नं अपरिग्रहलिसे मिलेजू । वयकलं धयादिल, गरिवतसें ब्यूगु ध्यवा छगलं भूगु शक्ति बढेजुइ, सामन्ती अथवा पूँजीपतितसें ब्यूगु लाख तका ध्येबां भूगु तागत खत्तम याइ ।

तर थौं अनेक धर्मगुरुपिके थ्व भावना मद्दु । बरु उमिगु भरोसा हे सामन्ती व पूँजीपति जूवने धुंकूगु दु, थुमिसं धर्मयात व्यापारय् हिलेधुंकल । अले थुमिसं सामन्ती व्यवस्था व पूँजीवादी व्यवस्था खत्तम यायेमा: धायेगु पलेसा थुज्वःगु मानवता विरोधी सामन्ती अथवा पूँजीवादी व्यवस्था रक्षा यायेगुलिइ हे कुतः यानाच्चंगु दु ।

जिगु विचारय् यम नियम छगू हे खः, सदाचारया अंग खः । हाकनं धारणा, ध्यान, समाधि छगू हे योगया विभिन्न क्रम खः । धारणा, ध्यान समाधि स्वंगुलिं छम्ह मनुखं याइमखु, वं कि धारणा याइ, कि ध्यान याइ, कि समाधिइ च्वनी । उकिं छम्ह मनुखं व स्वतां हे मयासे छता जक याइ । थ्व स्वताय् छता यायेवलय् निताय् ल्यन, व छु ले? अथेहे यम नियम सदाचारया अंग खः ।

यमया बारे च्वय् उल्लेख याना । आः नियम धयागु छु खः ?

शौच, सन्तोष, तपः, स्वाध्याय, ईश्वर प्रणिधान

शौच धयागुलिंइ मनुखं पिने शरीरया सफाईया नापं थःगु नुगलय् थाःगु हाकुगु नं सफा यायेगु ज्या याइ । शौचं सत्व शुद्धि जुयाः मन प्रफुल्ल जुइ । थुकिंयानाः एकाग्रता, इन्द्रिययात वशय् कायेगु व आत्मदर्शनया योग्यता समेत दयावइ ।

सन्तोष धयागु सन्तोष हे जुल । थः दुगुलिइ सन्तोष । सन्तोष धयागु आलस्य मखु । छुं ज्या मयासे, दुदुगु नयाच्चनेगु सन्तोष मखु । हरेक मनुखं अनेक पुरुषार्थ याये हे माः । बैज्ञानिकतसें अनेक बैज्ञानिक अन्वेषण यायेगु, साहित्यकारतसें मानवयात लः क्यनेफुगु अनेक साहित्य श्रृजना यायेगु, राजनीति याइपिसं थ्व समाजय् खनेदुगु शोषण दमन अन्याय अत्याचार खत्तम यानाः न्हूगु व्यवस्था स्थापना यानाः सम्पूर्ण जनताया जीवन सुखमय यानाः देशयात उत्तरोत्तर विकास यानाः थ्व विकासया फल सकसिनं भोग यायेदयेमा धयागु ज्याय् निरन्तर लगे

जुइगु आवश्यक दु । थुज्वःगु ज्या आगत धयागु सवाल मदु । थुज्वःगु ज्याया आदि अन्त मदु । तर थुज्वःगु ज्यायु लगेजुइबलय् मनुखँ दुःख नं सीफु, जीवन हनेत हे मुस्कल नं जुयाबीफु । अज्याःगु बखतय् नं लोभलालसा मयासे थःके दुगुलिइ सन्तोष जुयाः जीवन हनेगु हे वास्तविक सन्तोष खः । मार्क्स लेनिनपिंसं अनेक दुःख सीमाल, बरावर घाँःलायेमाल । अथेसां इपि हरेक अवस्थाय् सन्तोष जुयाः थःगु लक्ष्यं विचलित मजू ।

तपः

काम, क्रोध, लोभ, मोह त्वःताः न्ह्यागु हे कष्ट वःसां सहयानाः थःगु लक्ष्यं विचलित मजुसे लगनशील जुया ज्या यायेगु हे तपः खः ।

स्वाध्याय :

नेपालय् अक्सर मनुतय्सं न्ह्याथे यानां नं डिग्री छगु कायेगु कोशिश यानाः डिग्री छगु दत धायेवं हाकनं ब्वने म्वाःल धयागु तायेकी । डिग्री धयागु ज्ञानया अन्तिम लक्ष्य मखु । जवाहरलाल नेहरुं छथाय् धयातल, *जि बेलायत वना बार, आर्ट, ल पास याना वयागुलिं जवाहरलाल नेहरु धायेके फुगु मखु । बरु जेलय् च्वनाबलय् अध्ययन यानाः हे जिगु विकास जूगु खः ।* जवाहरलाल नेहरु जम्मा १५दँ जेलय् च्वनादिल । थःथम्हं निरन्तर व्यवस्थित ढंगं अध्ययन यायेगुयात स्वाध्याय धाइ । थुकथं मनुतय्गु ज्ञानया भण्डार बढे जुजुवनी । गुलि ज्ञान वृद्धि जुल उलि हे मनुष्यया शक्ति वृद्धि जुजुवनी । कृष्णं धयातल, *ज्ञान थें पवित्र छुं हे मदु ।* अले निर्वाण वा मुक्ति चाहना याइपिनिगु निमित्त नं धयातःगु दु, *श्रुते ज्ञानानू नमुक्ति* - ज्ञान मदुपिं मुक्त जुइ फइमखु । न्ह्यागु हे ज्या या समाधान यायेया निरतिं ज्ञान हे माः । ज्ञानया श्रोत खः स्वाध्याय । थःथम्हं विचारपूर्वक अध्ययन यायेगु, सुगारटाइ पढाइ यायेगु मखु । सुगा रटाइं मनु विद्वान मखु, मूर्ख पण्डित जक जुइ, कठमुल्लावादी अथवा

जडसूत्रवादी जुइ । जडसूत्रवादया छगू श्रोत खः थःथःगु धर्म बारे जक कण्ठबुद्धिं कयाः ब्वनेगु ।

हरेक मनुखं थःगु धर्म छु? मेपिनिगु धर्म छु? छुं हे भेद मतसे ब्वनेमाः । आत्म, बिज्ञान, साहित्य नापं थौं विश्वयात हे चाःहुइकाच्वंगु मार्क्सवाद नं विना पूर्वाग्रह ब्वनेमाःगु दु । मनुखं चौतर्फी ज्ञानया विकास यायेमाःगु दु ।

यम, नियमं मनुष्य सदाचारी जुइ । थ्व हे योगया न्हापांगु द्वार अथवा अंग खः । आशनं भीगु शरीर स्वस्थ याइ, मनमस्तिष्क नं स्वस्थ याइ । प्राणायामं भीगु नसा नसा फुक्कं शुद्ध यानाः म्ह हल्का यानावी ।

प्रत्याचारः

इन्द्रिययागु बसय् लात धायेवं मनु स्यनी । मनं धाइ अय्लाः त्वँ । मनं धाइ गजि त्वनेमाल । मनं धाइ सिनेमा स्वयेमाल । मनं धाःधाःथे यानाच्वन धाःसा संसारय् म्वाःगु छुं हे मदु । न्यासि जुइम्वायेक कार माल । कार नं रोल्सरोयस कार गये मास्ति वइ । म्वाःगु छु दु? मनं हे धाइ, लागूऔषध वाय स्माय्क त्वँ । मनं हे धाइ रण्डीतय्गु संगत याः । थ्वः फुक्क ज्या यात धाःसा व मनु गन पतन जुयावनी सुनानं धाये फइमखु । उकिं, मनुखं मनु जुयाः पराक्रम यायेत थःगु मन थम्हं बसय् तयेमाः । लगाम मदुम्ह सल थें मनयात गन वने धाल अन हे छ्वयेमज्यू । मनयात कब्जाय् तयेफत धाःसा हे जक मनुखं थःगु जीवन सार्थक यायेफइ । मन बसय् मदुम्हं योगसिद्ध याये फइमखु । प्रत्याहार धयागु मनयात चञ्चल मयासे थःगु मन थःगु बसय् तयेगु खः । थ्व योगया प्यंगूगु अंग खः।

ईश्वर प्राणिधान

थःगु सम्पूर्ण जीवन ईश्वरयात अर्पण यायेगु ईश्वर प्राणिधान खः । तर ईश्वर सु धयागु मथुइकं न्हिच्छिं हरे राम, हरे कृष्ण धकाः भजन यायेवं

वयात ईश्वर प्राणिधान धाइमखु । थ्व विश्वया हर्ताकर्ता, चाकडी चाप्लुसीयात धायेवं खुसी जुइमह, हाकनं थः तःम्वल धायेवं दुःख बीम्ह ईश्वर मखु, थुज्वःमह ईश्वर गनं नं मदु । ईश्वर गन दु धायेबलय् कृष्णं गीताया १८ अध्यायसं धयातल, **ईश्वर सम्पूर्ण मानवया हृदयसं दु, उकिं व हे ईश्वरया शरण्यु हँ ।** वयेकलं थ्व नं धयातल, **गुम्हसँ थःत सम्पूर्ण मानवया हृदयसं दु धयागु भावना दु, हाकनं सम्पूर्ण मानव थःगु हृदयसं दु अर्थात् सम्पूर्ण मानव जि हे खः धयागु सीके वयानापं न्ह्यावलें ईश्वर साथ जुयाच्चनी ।**

जीवनया सार्थकता छु खः धयागु थुइकेत कृष्णं श्रीमद्भागवतय् सिमाया दसु बियातल । थ्व संसारय् दक्वसिवें सार्थक जीवन थ्व हे सिमात खः । छायाःसां थ्व सिमातसँ थः म्वातले नं मानवया सेवा यानाच्चनी, सिचुसँ च्वंक फय् वयेकाः किचः बियाः, हाकनं स्वां, फलफूल बियाः नाइक च्वनेत हः बियाः । सीधुंकाः नं हाकनं सिँ बियाः, सिँ च्यानावने धुंकाः तक नं ह्यंग्वाः जुया, थुकिया मिं जुया क्वाक्क पने दयेका बी ।

श्रीकृष्णं थ्व सिमातेगु जीवन दक्वसिवें सार्थक धाःगुया कारण थुपिं सिमातसँ न्हिच्छिं हरे राम, हरे कृष्ण धकाः भजन याःगुलिं मखु, न राम, राम धकाः ध्यान याःगुलिं खः, न यज्ञ यागादि याःगुलिं । सिमातय्गु जीवन सार्थक धाःगु मूल कारण सिमातसँ मानव जातिया सेवा याःगुलिं खः ।

थुकिं स्पष्ट यानावी कि भगवानयात सम्पूर्ण अर्पण जुल धकाः सुम्क च्वनेगु अथवा न्हिच्छिं भगवानया भजन व जपध्यान यायेगु मखुसे सम्पूर्ण मानवया हृदयसं दुम्ह ईश्वर लुमंकाः सकल प्राणी अथवा मनुष्य जातिया सेवाम् थःत अर्पण यायेगु । उकिं हे कृष्णं गीताय् धयातल, **हे अर्जुन, छन्त शास्वत पद पावेजुइ । परम शान्ति पावेजुइ । थ्व हे ईश्वर प्राणिधान खः ।**

योगया च्यागू अंगय् न्यागूगु अंग खः

धारणा, ध्यान, समाधि

न्हापां धारणाया अभ्यास याइ । धारणा धयागु छुं वस्तु चाहे छुं चःया मूर्ति जुइमा अथवा स्वां छफ्ः हे जुइमा, उकि एकचित्त यानाः मन्य कल्पना यायेगु ।

ध्यान शून्यवादी व ब्रम्हवादीत बीचय् भतिचा फरक । शून्यवादी बौद्ध दर्शनय् ध्यान यायेबलय् थःगु हे श्वासप्रश्वास लुमंकेगु । सासः दुहां वंगु, पिहां वंगु लुमंकेगु । न्हापां एकनिसैं १० तक निगू समय तक दुकायेगु, उलि हे निनाः पितछ्वयेगु । होश तथाः सासः दुहां व पिहां वंगु एकचित्त यानाः लुमंकेगु । थ्व जक मखु, मेमेगु नं तरिका दु । ध्यानकेन्द्रय् वना स्यना कायेबहजू ।

ब्रम्हवादीतय् नं निगूप्यंगू प्रकारया ध्यान दु । श्रीमद्भागवतय् धयाःतःथे । न्हापां विष्णुया पूर्णरूपं ध्यान यायेगु । अले छता छता यानाः अंगत थःके लीन यानाः बाँकी अंगया ध्यान यायेगु । थथे यायां विष्णु भगवानया सम्पूर्ण अंग थःगु शरीरय् लीन यानाछ्वयेगु । थथे याना विष्णु भगवान थःके हे लीन याना छ्वयेगु ।

मेगु ध्यान विधि । स्थिर आशनय् च्वनेधुंकाः थःगु नुगलय् न्हापां कमलया कल्पना यायेगु । थ्व हे कमल लिपा च्वय् स्वकाः त्वयेकेगु । अले कमलय् सुर्चः चन्द्रमा व मि छ्वयाःच्वंगुया बीचय् पूर्ण कदम्ह विष्णु भगवानया ध्यान यायेगु । थ्व ध्यान बसय् जुइ धुंकल धायेवं फुक्क शरीर ल्वःमंकाः खाली मुसुकाःगु ख्वाः जक ध्यान यायेगु । थ्व नं बसय् जुइधुंकल धायेवं ख्वाः नं ल्वःमंकाः ना जकया ध्यान, अनलिपा ला थःगु नुगलय् च्वम्ह आत्मा हे भगवान रुपय् ध्यान यायेगु ।

गीताय् च्वयातःकथं ध्यान यायेबलय् छुं मूर्तिया ध्यान मखु, थःगु हे आत्माया ध्यान यायेगु, व हे आत्मा सकलया आत्मालिसे मिलेयानाः

ध्यान यायेगु । थुकथं ब्रम्हवाद नं न्हापा विष्णु आदिया मूर्ति ध्यान याःसां थुकिया आधारय् आखिर थःगु आत्माय् थ्यंकः वइ, मनुष्यमात्रया आत्मा छम्ह हे खः धयागुलिइ थ्यंकः वयाः मनुष्यमात्रयात भगवान रुपय् स्वइ ।

शून्यवादय् ध्यान मूर्तिपाखें सुरु मयासे थःगु श्वासप्रश्वासं सुरु यानाः अन्तय् शून्यया ध्यान याइ ।

**शून्य यागामिदं सत्यं ध्यान तत्व समन्वितं,
सर्व बुद्धानु भावेन धर्मो सङ्गानु भावनैः ।**

ध्यानतत्वं मुक्तगु थ्व शून्ययोग हे सत्य खः, गुकि सकलें बुद्ध धकाः सीकाः धर्म व संघयागु नं भावना याइ ।

**तथा शून्यं समाधाय बुद्ध तत्वं च लम्पते
सर्वभूत समत्वेन शून्य सिद्धयाति नान्यथा ।**

शून्य तत्व म्हसीकाः हे जक बुद्धत्व प्राप्त जुइ । सकल प्राणी बराबर खः धयागु सीकाः हे शून्य तत्व म्हसी, मेकथं शून्य तत्व म्हसी मखु ।

थुकथं थ्व खँ स्पष्ट जू कि चाहे ब्रम्हवादपाखें वा चाहे शून्यवादपाखें वा आखिर निगूया नं लक्ष्य सकल प्राणी बराबर खनाः व्यवहार यायेगुलिइ हे थ्यंकवइ ।

निरञ्जन निराकार धकाः गुगु खँ ब्रम्हवादय् धयातल व हे शून्य खः । समाधि ध्यानया अभ् विकसित रुप खः । समाधिइ थ्यंम्ह मनू फय् मवःथाय् मत स्थिर जू थें मनयात एकचित्त यानाः थःगु हे आत्माय् लीन जुयाच्चनी ।

यम नियम, आशन, प्राणायाम, ईश्वर प्राणिधाम, धारणा ध्यान, समाधि न्यागू त्वाथः वन । थुकि मनुष्ययात सदाचारी यानाः वयागु शरीर व नसा छपुछपु दतले शुद्ध याना, वयागु मन समेत शुद्ध यानाः आत्मबोध

याइ, सकल प्राणी जि हे खः, जि स्वयं सकल प्राणीइ दु धयागु भावना प्रज्वलित यानाः अथवा शून्यभाव प्राप्त यानाः सकल प्राणी बराबर खः धयागु धारणायात प्रबल यानावी ।

थ्व योगाभ्यासं अनेक अनहोनी ज्या नं सिद्ध जू धयागु खँः सोभियत संघया सर्कसय् ज्या याइम्ह मिसाया ज्यां नं क्यानाच्चन । वं योगाभ्यासपाखें थ्व सिद्ध यानाच्चन कि व तरवारया धारय् पलाः छीगु नं स्वाहाने त्वाथः थें गयावनी । अथेसां वयात घाः मजू । छक्वः व चुलुया कुतुंवल । सारा शरीर हे छियाछिया जुल । अले लिपा थः लायेकेधुंका हाकनं व हे ज्याया प्रदर्शन वं यानावयाच्चन । थ्व छगू वय्कःया योगसिद्धिया फल खः । तर योगतसें थुज्वःगु बीचय् प्राप्त जुइफुगु सिद्धियात नं वास्ता मयासे न्ह्याःवनी । योगसिद्धिया मूल लक्ष्य खः, सकल प्राणी जि हे खः उकिं सकलयात उथेहे खनाः उमिगु हितयागु ज्याय् लगे जुइगु । थ्व हे ज्ञानयोग खः । ब्रम्हज्ञान खः । थ्व हे शून्यज्ञान खः ।

ज्ञानयोग, ज्ञान लाकाः नुगलय्स्तुं तयाच्चनेत मखु । सुं मनु टेलिभिजन दयेके सः । व ज्ञानयात प्वःचिना छुं मयासे तयातल धाःसा व मनु टेलिभिजन दयेकेसःगु व मसःगु बराबर । अथे हे ज्ञान प्राप्त यानाः सुम्क च्वनीम्ह मनु नं अज्ञानी बराबर ।

उकि, ज्ञानयोगया लिपा भक्तियोग वइ । गथे भगवानया भक्ति याइपिसं थःपिनिगु सम्पूर्ण ध्यान भगवानया सेवाय् लगेयाइ, अथेहे भक्तियोग धयागु नं थःगु सम्पूर्ण शक्ति मानव कल्याणय् केन्द्रित यायेगु खः ।

कृष्ण गीता न्यागूगु अध्यायस श्लोक नीन्यागुलिइ धयातल :

लमन्ते ब्रम्ह निर्वाणम्हषयः क्षीण कल्मष्त ।

छिन्नद्वेधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥

सकल प्राणीया हितय् निरन्तर लगेजुयाच्चंम्ह, दोमन मदुम्ह, पापं मुक्तम्ह ऋषिं ब्रम्ह निर्वाण प्राप्त याइ । उकिं, भक्तियोग भगवानया भजन मखु । भक्तियोग धयागु सकल प्राणीया हितय् निरन्तर लगे जुइगु खः ।

कर्मयोग

कर्मयोग धयागु थःगु ब्रम्हज्ञान, सकल लोकया हितया निम्ति यायेगु ज्याय् निःस्वार्थ भावं, ज्या सिद्ध जुइला मजुइला धयागु समेत चिन्ता मकासे थःगु कर्तव्यपथं विचलित मजुसे ज्याय् लगेजुइगु हे कर्मयोग खः ।

थुकथं च्यागू अंग पुरा जूगु योग हे अष्टाङ्ग योग खः गुकिं मनूतय्त मनू जक मखु देवत्वय् थ्यंकाः थ्व जीवनय् हे निर्वाण प्राप्त जुइकावी ।

आत्मोहमिति या बुद्धिः अविद्या सा प्रकीर्तिता,
नाहमात्मा शून्य तत्वः बुद्धिर्वियोति भण्यते ।

शून्यवादं आत्मायात नं माने मयाः । जिगु थ्व आत्मा धयागु खँयात नं अविद्या धयाच्चन । थ्व जिगु आत्मा धयागु मदु, थ्व नं शून्यतत्व खः धयागु सीकेगु हे विद्या खः ।

थुकथं शून्यवादं जि धयागु भावना बिल्कुल लुप्त यानाछ्वइ । शून्यवादया धापूकथं थःगु आत्मायात स्वीकार यातले नं मनू मनुष्य जातिया कल्याणय् लगेजुइगुया पलेसा थःगु हे आत्मोन्नतिइ लगेजुयाः नाना कर्म अकर्मय् लगेजुयाच्चनी । मेगु जन्मय् खुख प्राप्त जुइ धकाः नाना धर्मय् लगेजुइ । उकिं शून्यवादं आत्मायात नं शून्य धकाः सम्पूर्ण जोड लोककल्याणय् लगेजुइगुलिइ ब्यूगु खः । महादेव नं शून्यवादी खः । उकिं महादेवं विश्वब्रम्हाण्डया रक्षाया निम्ति थःम्हं कालकूट विष समेत त्वनाछ्वत । कृष्णं ब्रम्ह माने याःसां आखिर सम्पूर्ण जीवन मानवताया सेवाय् लगे यात ।

तर थौं ब्रम्हवादीत समस्त मानवया सेवाय् लगे जुइगुया पलेसा ब्रम्हज्ञान लाका: थ्व ज्ञान सामन्ती तथा पूँजीवादी शोषकतय्गु सेवाय् उमिगु रक्षा यायेगु ज्याय् लगे यानाच्वन । गन श्री कृष्णं धयाच्वन, जि मनूतय्त मनू माने मयाइपिं बलवानतय्गु शत्रु खः, जिं सम्पूर्ण गरीवयात माया यानाच्वना, सम्पूर्ण गरीवतसें जितः माया यानाच्वन । जि न्हापा नं गरीव, आः नं गरीव, लिपा नं गरीव । थ्व भावना थौं ब्रम्हवादीतय्के मद्दु, दुपिके नं समस्त मानवया कल्याणय् थःत लगेयायेगु धयागु भावना मद्दु । ब्रम्हज्ञान लात धका: संसार त्याग याना: संसारपाखें विरक्त जुया: जंगलय् च्वंवेनेगु अथवा सतलय् च्वनेगु जक भावना दु । थ्व ब्रम्हज्ञानया विकृति खः ।

थ्व हे विकृति मदयेकेत शून्यवादं आत्मा नं शून्य धका: क्याना: सकलें उथें हे खना: ज्या यायेगुलिइ जोड बियातल । अथेसां थौं शून्यवादीतसें नं लं द्रुंके धुंकूगु दु । मानवकल्याणय् थःत लगेयायेगु स्वयां सामन्ती व पूँजीपतितय्गु खुसामदय् लगेजुइगुलिइ हे थःगु धर्मरक्षा सम्भे जुयाच्वंगु दु । सम्यक दृष्टिया अर्थ हे अनर्थ जुइकाच्वंगु दु ।

भिक्षु निर्गुणानन्दजुं थःगु सफू बौद्ध शून्य योग या ४५ पेजय् सम्यक दृष्टिया अर्थ दुःखया ज्ञान, दुखोदयया ज्ञान, दुःख निरोधया ज्ञान, दुःख निरोधय् यंकेगु लँपुःया ज्ञान धका सिधयेका तल । अथेहे, विद्वान वसपोल राहुलं "What the Buddha taught" (बुद्धं छु स्यन?) धयागु सफलुइ सम्यकया माने Right (ठीक) धका: धयातल । उके सवाल दु, सम्यकया अर्थ छु ले? विद्वान वसपोल राहुलं धयातःगु लाकि भिक्षु निर्गुणानन्दं धयातःगु ? निम्हं सम्यकया सही अर्थ विस्युं वनाच्वंगु दु । सम व एक विलय जुया: हे सम्यक खः । सकल प्राणी एक हे खः, बराबर खः धयागु भावना हे सम्यक खः । थ्व खँयात भी यल व येय् यानावयाच्वंगु सम्यक भोजं क्यानाच्वंगु दु, गुगु भोजय् जातपात तःधचिधः धयागु छुं हे भेद मद्दु, सकलें बराबर सम्यक भवय् नं थौं विकृतिइ यंका: वा जाकि

दान वीगुलिइ हिला बिल । न्हापान्हापा भोजय् प्वः, च्यामि न्ह्याम्हं हे जूसां छ्भवलय् च्वनाः नइगु खः ।

थुकिं क्यं कि मनुष्य मात्र बराबर व छ्म्ह हे खः, मनुष्य मनुष्य दथुइ छुं भेद मदु धयागु हे सम्यकया अर्थ खः ।

थुकथं हे श्रीकृष्णं गीताय् धयातल, *निर्दोषोहि सम ब्रम्ह*, सकलें ब्रम्ह खः, बराबर खः उकिं छुं दोष मदु । गीताया मेगु श्लोकय् धयातल, *विद्या त्र व विनयं सम्पन्नम्ह ब्राम्हण, सा, किसि, खिचा, अथवा प्वः च्यामि सकसितं बराबर खनीम्ह मनु हे पण्डित खः ।*

ब्रम्हवादया मूल शिक्षा खः - मानवताया सेवा । अथेहे शून्यवादया मूल शिक्षा नं मानवताया सेवा खः । *बुद्धमवेहम् जगतो हिताय ।* जगतया हितया निम्ति जि बुद्ध जुइ । सुख दुःख, नित्य वा अनित्य धकाः आत्मा वा अनात्मा, काल्पनिक, भ्रम, निःस्वभाव धकाः, शून्य खः धकाः महायानीतय्सं जगत् उद्धार यायेगु ज्या त्वःतीमखु । बरु अनासक्त जुया लोभ मोह त्वःताः लोकोपकार यायेगु ज्याय् न्ह्याबलें लगेजुयाच्चनी । बुद्धया दकसिबें न्हापांयागु थः शिष्यपिन्त आदेश खः *आपालं मनूतय्गु हितया निम्तिं, आपालं सुखया निम्तिं लोकयात अनुकम्पा तयाः छिपिं संसारय् चाःह्यु ।*

ब्रम्हवाद जुइमा, अथवा शून्यवाद, थुकिया मूल लक्ष्य मानवताया सेवाः खः । सकलया दुःख मदेयेकेगु खः । सकलें बराबर व व एक जुयाः सकल मनूया मिखाय् ख्वबि तये म्वाःलेमा धयागु खः । थुज्वःगु राज, गन सुं मनुखं नं मिखाय् ख्वबि तयेमाली मखु उकि यात हे बुद्ध भगवानं उत्कृष्ट राज्य धयातल ।

तर थौं न हिन्दू राष्ट्र धयागु थासय्, न बौद्ध धर्मावलम्बी शासकं राज्य यानाच्चंथाय्, जनताया मिखाय् ख्वबि दु । अवश्य नं ब्रम्हवादीतसें अथवा शून्यवादीतय्सं छ्गूनिगू उपकारया ज्या याःगु खनेदु । गरीबतय्त माया

याना: निगःप्यंगः ध्यवा दान यायेगु, छजुनिजु वसः दान यायेगु अथवा चिकुलां निपुप्यपु रग दान यायेगु ज्या याःगु खनेदु । थुज्वःगु परोपकार ज्यापाखें अवश्य नं भ्वाथः पर्केगु ज्या याः । तर थुकिं गरीबतयत्, निराधार मनूतयत् गरिबी, दुःखदरिद्रतां मुक्त मयाः । हिन्दू राष्ट्र जुइमा अथवा बौद्ध शासकतसें शासन यानाच्वंगु देश जुइमा, लखौलख गरीव जनता आः गथे याना जीवन हनेगु धका हाहाकारय् लानाच्वंगु दु । ल्याय्मह ल्यासेत ज्या मदयाः बर्बाद जुयावनाच्वंगु दु । आखः ब्वनेगु उमेरयापिं मस्त व युवात आखः ब्वने मखनाः बर्बाद जुयाच्वंगु दु, बुराबुरित सुनां नकेत्वंके याइगु धकाः फ्वनाः नयाजुयाच्वनेमाःगु दु । थुमित फ्वंकेवीगु हे लोकयात अनुकम्पा यायेगु मखु । सकलयात सुखी यायेगु लंपु मखु ।

थौं फ्वगिंयात फ्वनेम्वाःलीगु समाज दयेके माःगु, अमित सुनां स्वइ धयागु चिन्ता कायेम्वाःगु समाज निर्माण यायेमाःगु दु । जि बिधवा जुल, काय् चिधिचातिनि, गथे यानाः नयेगु धायेम्वाःगु समाज निर्माण यायेमाःगु दु ।

स्वामी विवेकानन्द राजयोग नाँयागु सफुलिं अपरिग्रहया व्याख्या थुकथं यानातल, जब योगीतय्सं मेपिन्सं ब्यूगु छुं वस्तु स्वीकार मयाइ, अले वयागु उपरय् मेपिनिगु छुं प्रभाव लाइमखु । व सुयागुं प्रति अनुग्रहित जुइमखु, हाकनं थुकिं यानाः व स्वाधिन, स्वतन्त्र एवं मुक्त जुयाच्वनी । वयागु मन शुद्ध जुइ । दान स्वीकार यात धायेवं दातां यानावःगु पाप नं दानलिसें लिनावइ । थुज्वःगु परिग्रहया त्याग यात धाःसा मन शुद्ध जुइ ।

मार्क्सवाद नं बुद्धं स्यनाथकू थें हे कठमुल्लावाद मखु । परिवर्तनशील संसारय् परिवर्तित अवस्थाय् परिवर्तित दृष्टिकोणपाखें स्वयेफइगु सिद्धान्त खः । थ्व हे द्वन्द्वात्मक भौतिकवादी दर्शन खः ।

द्वन्द्वात्मक भौतिकवादं क्यनाच्वन हरेक वस्तु दुने सकारात्मक व नकारात्मक पक्ष निगू गुण दइ । अले भीगु ज्याखँय् सकारात्मक

पक्षयात बढेयायेगु, नकारात्मक पक्ष मदयेका: त्व:ताछ्वयेगु । थुकथं न्हूगु समाज विकास जुइ । व न्हूगु समाजय् नं हाकनं नकारात्मक खँ खनेदयेक:वइ । उज्व:गु नकारात्मक खँ लिकाकां हे थ्व समाज भन्भन् न्ह्या:वनी, भन्भन् बांला:गु समाज बनेजुयावइ । स्टालिनया पालय् खनेदुगु नकारात्मक लक्षण -हुकुमवादी अथवा नोकरशाही तरिका, मनूतय्के लोप जुयावंगु थ:गु पहलकदमी, स्पष्ट रुपं खँ न्ह्य:ने:तयेत ग्याइगु चलन इत्यादियात खत्तम याना: ग्लासनष्ट (खुलापन, प्रजातान्त्रिकरण, पुनर्गठन (पेरेष्ट्रोइका) यागु सिद्धान्त न्ह्य:ने हयाच्वंगु दु । अवश्य नं हरेक न्हूगु खं मुस्किल, चुनौती सामना यायेमाली । उकिं गोर्वाचोभं धैर्यपूर्वक थुज्व:गु पंग:यात चीका: न्ह्य:ने वनाच्वंगु । गोर्वाचोभं हुकुमशाही व्यवस्थाया विरोधय् प्रजातान्त्रिक पद्धति न्ह्य:ने हयाच्वंगु दु ।

वय्क:या भनाइ ख: : संसारय् प्रजातान्त्रिक व्यवस्था स्थापना यायेमा:, मानव अधिकारया ग्यारेण्टी याये हे मा । थ्व प्रस्ताव गोर्वाचोभं अमेरिकाया राष्ट्रपति रेगनया न्ह्य:ने त:गु दु । थुकथं संसारय् हे परिवर्तन हयेगु ज्या: गोर्वाचोभं यानावयाच्वंगु दु ।

मार्क्सवादं थ्व संसारयात गथे न्ह्यब्बाकेगु धयागु द्वन्द्वात्मक भौतिकवादी लं क्यानाच्वंगु दु । मार्क्स नं बुद्धं थेंस्तुं जिं धयागु खँ जक कण्ठ याना: माने या धा:गु मद्दु । थुकथं न्हापायापिं गुरुपिन्सं धयाथकूथें जक ज्या: यायेगुयात मार्क्सवादं लेनिनवादं कठमुल्लावाद अथवा जडसूत्रवाद धाइ । सिद्धान्त सी मखु, सजीव जुइमा: । जीवनया मुख्य लक्षण परिवर्तन व विकास ख: । खला उसाँय् मदुम्ह टीविं ग्रस्तम्ह मचाया शरीर नं परिवर्तन जुया: छुं भतिचा त:धिक: जुयावइ । अथेहे गमलाय् पिनागु वंगलसिमाय् नं परिवर्तन वया: छुं भतिचा तमा जुइ । थुज्व:गु परिवर्तन व विकास अस्वस्थ परिवर्तन ख:, अस्वस्थ विकास ख: । उकिं, विकास धायेवं जक नं मज्यू । उकिया चरित्र छु धयागु खँ दु । परिवर्तन नं निगू

किसिमं जुइफु । छगू परिवर्तन ह्यास नाश पाखे, मेगु परिवर्तन स्वस्थ व स्वतन्त्र विकास पाखे ।

छगः छव अथे तयातल धाःसा कालान्तरय् किलं नया मदयावनी, नालय् वांछवत धाःसा भन् याकनं मदयावनी । तर वहे छव बांलाःगु चाःय् पिनाः, लः साः बिल, हेरविचार यात धाःसा छवमा बुयावइ, वहे छवमाय् मेगु सलंस ग्वः छव सयावइ । थ्व हे स्वस्थ जीवनया लक्षण खः ।

अथेहे जीवित सिद्धान्तय् परिवर्तन जुयावनाच्चनी । थुज्वःगु परिवर्तन नं सिद्धान्तया मूल मान्यता ज्वनाः न्हून्हूगु स्थिति खनेदया वयाच्चनीगु समस्या समाधान यायां अभ् विकसित रुप कया च्वनी ।

ब्रम्हवादी धाये वा शून्यवादीत थौ लः लिकुने थें लिकुना, थःथःगु कवबुद्धि कयाः, कठमुल्लावादी जुयाः थौया समाजयात लँ क्यने मफयाः महत्वहीन जुया वनाच्चन । थुमिसं थौकन्हे हद जूसा संन्यासी, साधु अथवा भिक्षु जुइगु हे जक लँ क्यनाच्चन । समाजय् खनेदुगु अनेक समस्या समाधान यायेगु लँ क्यनेमफु । हाकनं थुज्वःगु जीवनया आधार हे सामन्त व पूँजीपति जूगुया निम्ति मेहनतकश जनताया समस्या समाधान यायेगु, समाज हे हिलाः न्हूगु समाज दयेकेगुपाखे छुं ध्यान मवं । वरु थुज्वःगु ज्याय् पंग जक जुया दना वयाच्चंगु दु ।

यदि सुं मनू सच्चा ब्रम्हवादी जूसा, अथवा शून्यवादी जूसा वय्क नं थ्व लाखौं करोडौं मनुखं गुगु दुःख सियाच्चन, उकिया मूल कारण पत्ता लगेयानाः व समस्यात सदांया निम्ति समाधान यायेगु ज्याय् लगेजुइमाःगु दु । मनूतय्गु समस्या ल्वःमंकाः वय्कःपिसं संन्यासी, साधु व भिक्षु जुइगु जक लँ क्यनाच्चंगु दु, निर्वाण प्राप्तिया नामय् ।

थ्व संसारय् सकलयात उत्थेहे खनाः सकसिया जीवन सुरक्षा जुइगु साम्यवादया विरोधय् हे उज्वः धर्मगुरुपिं खनेदु । थुकथं प्रतिकृयावादया

पृष्ठपोषक जुयाः थौंकहेया आपालं धर्मगुरुपिं ब्रम्हवाद, शून्यवादया मूल रहस्यया विपरित वनाच्चंगु खनेदु ।

निश्चित रुपं सकल जनताया जीवन सुखी यायेत त्याग नं अवश्य माः । तर व त्याग सामन्त व पूँजीवाद पोसे यायेत मखुसे, थौं दुःखय् लानाच्चपिं मनूतय्त दुःख हरण यायां, व दुःखया मूल कारण जुयाच्चंगु सामन्ती, पूँजीवादीनापं नव-उपनिवेशवादी साम्राज्यवादी व्यवस्था उन्मूलन यायेत जुइमाःगु दु ।

माक्स, लेनिन इत्यादि महान् नेतातयसं थुज्वःगु त्यागया उदाहरण बियाथकूगु दु । कृष्णं, बुद्धं क्यनाथकूगु त्याग थुज्वःगु हे त्याग खः । छें, त्वःताः बिहारय् वयाः मज्जां जीवन हनेगुयात त्याग धाइमखु । न थज्याःगु ज्या निर्वाणया लंपु हे खः । अथेहे छें त्वःताः साधु, स्वामी धायेकाः सामन्त व पूँजीपतितसें ब्यूगु दान चन्दा कयाः आरामया जीवन म्वायेगु त्याग मखु, थ्व मुक्तिया मार्ग मखु । सम्पूर्ण मानव खासयानाः शोषण दमनया चाकलय् लानाः दुःख सियाच्चपिं मनूतय्गु जीवनयात सदांया निमित्तं शोषण दमनं मुक्त यायेत माःगु तक यायेगु त्याग हे सहि त्याग खः । ब्रम्हज्ञान दुपिसं, शून्यया ज्ञान दुपिसं माल धाःसा थःगु शरीर तक नं त्याग यानावनी ।

थुज्वःगु समाजया निमित्तं ब्रम्हवादी श्रीकृष्णं साम्यवादी समाजया कल्पना यानावन धाःसा शून्यवादी गौतम बुद्धं उत्कृष्ट राज्यया कल्पना यानावन । सुयागुं मिखाय् ख्वविः तयेम्वाःलीगु राज्यया कल्पना यानावन । थ्व हे कारणं श्रीकृष्णं परित्राणाय साधुनाम्, विनाशाय च देष्कृताम् धकाः कंस, जरासंघ, दुर्योधन इत्यादि थेंजाःपिं दुष्ट जुजुपिनिगु विरोधय् ल्वानाः, उग्रसेन, युधिस्थिर थेंजाःपिं सत्पात्र जुजुपिं थापं यानावन । अले, युधिस्थिरया किजा अर्जुनयात गीताया उपदेश बियाः सकल प्राणी थःहे खः धकाः सीकि धकाः मानवताया पाठ व्वंकावन । बराबर अर्जुनयात श्रीकृष्णं धयावन, *दरिद्राण भइ कौन्तेय (दरिद्रतय्त*

रक्षा या १) श्रीकृष्णं थःगु सम्पूर्ण जीवनय् मनूतयूत मनू ल्याखय् मतइपिं ततःधःपिं बलवानपिं कंस, जरासंघ थेंजाःपिं जुजुपिलिसे ल्वानावन । युधिस्थिर थेंजाःम्ह धर्मराजया राज्यय् तक नं श्रीकृष्ण सन्तोष मजू धयागु खनेदु । युधिस्थिरया राजय् यज्ञ धुंका लिपा छम्ह ब्रम्हून लुंयागु भु छपाः खुयाः यंकूगु युधिस्थिरं श्रीकृष्णयात क्यन । कृष्णं खुयायंकुम्ह ब्रम्हूयात दोष बियेगु पलेसा युधिस्थिर महाराजयात हे न्वात । थ्व ला छिगु हे दोष । यदि छःपिनिगु राज ठीक जूगु खःसा सुनानं खुयाकाये मालीमखु, अले व ब्रम्हून खुयाकाइ नं मखु ।

थुज्वःगु खुँज्यापाखें जीवन हने म्वाःलीगु राज हे बुद्धया शब्दय् उत्कृष्ट राज्य खः । उत्कृष्ट राज्य धा वा साम्यवादी समाज धा खँ छगू हे खः ।

कृष्णं धयाथकूगु खँ खः, इहैव तैर्जित सर्ग यषां साम्ये स्थितं मन । थःगु मन साम्य दुम्ह अर्थात् साम्यवादीतसें थ्व हे पृथ्वीइ सम्पूर्ण खँ त्याकाकाइ, अर्थात् थ्व हे पृथ्वीयात स्वर्ग याइ ।

श्रीकृष्णं साम्यवादी समाजया खँ कनावन, गौतम बुद्धं उत्कृष्ट राज्यया खँ कनावन । अथेसां संसारय् न साम्यवादी राज्य स्थापना जुल न उत्कृष्ट राज्य थ्व संसारय् स्थापना जुल । न्त्याथाय् नं शोषण दमन जुया हे च्वन । थ्व हे शोषण दमन व्यवस्थाया विरोधय् मार्क्स पिहां वल ।

न्हापायापिं दार्शनिकतसें संसारयात व्याख्या जक यानाथकल, साम्यवादी समाज व उत्कृष्ट राज्यया कल्पना जक यानाथकल । तर, थ्वयात गथे यानाः व्यावहारिक रुप वीगु धयागु लँ क्यनाःथकेमफु । वय्कःपिंसं व्यक्तिगत रुप शासकत भिन धाःसा साम्यवादी समाज खडा जुइ अथवा उत्कृष्ट राज्य स्थापना जुइ धकाः कृष्ण दुष्ट राजापिलिसे ल्वानावन धाःसा बुद्धं दुष्ट भावना दुपिं जुजुपिनिगु मन हीकाः भिपिं शासक दयेकाथकल । बुद्धयागु हे ज्ञानं परिवर्तन जूःम्ह छम्ह जुजु खः सम्राट अशोक । बुद्ध दर्शनया प्रभावं दुष्ट अशोष अशोक महाराज जुयावन ।

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

बुद्धं चतु संग्रह वस्तु अन्तरगत दान, प्रिय वचन, सम्यक अर्थचर्या तथा समानार्थता (समान अर्थता) आर्य संस्कृतिया राजनीति शास्त्रया महामन्त्र साम दामया पलेसा बियावन । बुद्धं दण्ड वीगु पलेसा प्रिय वचन, भेदया पलेसा सम्यक अर्थ चर्याय् जोड बियावन । राजनीतिक क्षेत्रय् बुद्धं साम, दाम, दण्ड, भेदया पलेसा चतु संग्रह धकाः दान, प्रिय वचन, सम्यक अर्थचर्या व समानार्थतया शिक्षा बियावन ।

दानः

विपत्तिइ लानाच्चर्षिंत आवश्यक वस्तु प्रदान यायेगु

प्रिय वचन :

यःपिंत बकस वीगु, पदोन्नति यायेगु भेदनीतिया पलेसा प्रिय वचनं सम्भेबुभ्के यानाः धर्मया मर्म थुइकावीगु । थुकिं मखुगु लँय् वनाच्चंमह नं भिंगु लँय् वइ । उदाहरण खः अंगुलीमाल व अशोकया जीवन ।

सम्यक अर्थचर्याः

हरेक मनूया निमित्त माःबलय् माःगु ग्वाहालि यायेगु, ज्याखँ मिलेयानाः फुकसिगुं जीवन सुनिश्चित यायेगु ।

समानार्थता :

दक्वलिसे थःहे बराबर व्यवहार यानाः समान अधिकार व समान ईज्जत यायेगु । जनताया हक अधिकार लाका मकायेगु । बुद्धं मानव मात्रयात समान व्यवहार यायेगु लँ क्यनावन ।

श्रीकृष्णया गीता, गीताय् राजयोगया शिक्षा हरेक मनुष्य भगवान हे खः, थः कतः बराबर याना स्वयेगु, समान व्यवहार यायेगु खँ कनावंसा, बुद्धं चतुसंग्रह वस्तुया शिक्षा बियावंसां थौं समाजं गीता व बुद्धयागु अमृतवाणी फुक्कं कण्ठ जक यानाः नं समाजय् अनेक अनिष्टकारी ज्या जुयावनाच्वन । सवाल दु, छाया थथे ले?

श्रीकृष्णं अथवा गौतम बुद्धं व्यक्ति परिवर्तनया लँपु जक क्यनाथकल, शासक छम्ह भिन धाःसा फुक्कं ठीक जुइ धकाः च्वन । तर समाज गुकथं हिलावनी धयागु वयेकपिसं मखन । थ्व स्वाभाविक नं खः । छायाःसा उगु इलय् मनुष्य समाजं तःगू त्वाथः पार मयाःनि । मानव समाजय् थौं खनेदुगु अनेक अनिष्टकारी कार्य बन्द यायेत मानवया उपरय् चलेजुया वयाच्वंगु शोषण दमन व्यवस्था खत्तम यानाः मनुष्य मात्रयात समान राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक अधिकारया आवश्यकता दु । थ्व समानता समाजवादी समाज स्थापना यानाः जक सम्भव दु धकाः मार्क्स कनाथकगु जक मखु थुज्वःगु समाज गथेयानाः स्थापना यायेगु धयागु लँपु नं क्यनाथकल । मार्क्स क्यनाथकगु लँपुयात हे मार्क्सवाद धाइ, मार्क्सवादया मूल दर्शन खः द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद ।

मार्क्सवाद द्वन्द्वात्मक भौतिकवादी दर्शन जक मखु, समाजवादी अर्थव्यवस्था व समाजवादी राजनीतिक व्यवस्थाया नं लँपु क्यनाथकल ।

समाजवादी व्यवस्थाय् हे जक सम्पूर्ण जनताया जीवन सुखी, सम्पन्न व सुनिश्चित जुइफइ, मनूतयगु मिखां आः जि छु याये धाये मालीमखु । खः समाजवादय् नं व्यक्ति ठीक मजुल धायेम्वाःपिं मनूतसें दुःख सिइमाली । थ्व खँ स्टालिनया व्यक्तिवादी तरिकां क्यनावन । उकिं, व्यक्ति ठीक मजूसं ज्यू धयागु मखु । उकिं छुखेपाखे सामाजिक परिवर्तन हयाः समाजयात ठीक यायेमाःगु दुसा मेखेर, व्यक्तिगत रुपय् नं मनुष्यतय्त परिवर्तन यायेमाःगु दु । व्यक्तिगत रुपं मनुष्ययात परिवर्तन यायेत ब्रम्हवाद व शून्यवादं लँ क्यनाच्वंगु दु । समाज परिवर्तन यानाः समाजवाद स्थापना जुल धाःसा व्यक्ति परिवर्तन यायेत परिस्थिति तयार यानावी । सामन्ती व पूँजीवादी छम्ह मनुखं खुया कायेमज्यू, मखूगु खँ ल्हायेमज्यू, व्यभिचार यायेमज्यू धाःसां थुज्वःगु ज्याः परिस्थितिबश याना हे च्वनी । बुद्धं धयाथकल, मनूया चेतन परिस्थितिइ भर परे जुयाच्वंगु दु । थुकिया विस्तृत व्याख्या जिं बुद्ध, बुद्धत्व व बुद्ध दर्शन लेखय् यायेधुंगु दु ।

समाजवादी समाजय् मनुतयत् थुज्वःगु बाध्यता मदु । अथेसां खुयाकायेगु, मखूगु खँ ल्हायेगु व व्यभिचारया बानी दुपिं मनुत समाजवादय् नं खनेदु, तर सामन्ती व्यवस्थाय् अथवा पूँजीवादी व्यवस्थाय् थें व्यापक रुपं मखु, अति कम मात्राय् जक खनेदइ । व्यभिचारं कमेयानाः नयेत मखुसे खुकुलो चरित्रं यानाः जूगु खनेदु । थन गीताया शिक्षा व बुद्धया शिक्षां क्वात्तुकक ज्याः याना मनुष्य मात्रयात सही लँय् हयेफु । थुगु खँ सामन्ती व्यवस्था अथवा पूँजीवादी व्यवस्था अथवा नव-उपनिवेशवादी व्यवस्थाय् सम्भव मदु ।

बुद्धं धयाथकूगु छगू खँ थन लुमकेवह जू । व खँ खः, हरेक चीज परिवर्तनशील । परिवर्तनपाखें छुं खँ हे मुक्त मजू । बुद्धं धयाथकल, शास्त्रय् च्वयातःगु धकाः अथवा जिं धयाथकूगु धकाः व खँ माने यायेमते । छुं खँ मानेयाये न्ह्यः उकियात लुँकःमिं लुँ लनेथें हरेक तरिकां जाँचय् यानाः स्व । थुकथं जाँचेयाना ठीक धकाः पिहांवःगु खँ जक व्यवहारय् लगेयाये । थ्व मानव समाज बदले जुजुवनाच्वंगु दु । न्हापां आदिम साम्यवादी समाज, अले दास समाज, अले सामन्ती समाजं भीगु देशय् आः नव-उपनिवेशवादी समाज वयाच्वंगु दु । उकिं बुद्धं दास समाजय् धयाकूगु शिक्षा ठीक उकथं हे थ्व समाजय् लागू जुइमखु । उकि, थौं मार्क्सया दर्शन द्वन्द्वात्मक भौतिकवादी तरिकाया ज्ञान माःगु दु ।

बुद्धं थः यःमह शिष्य आनन्दयात धयाथकल, हे आनन्द, छ थःथमहं हे मत जु । थःथमहं च्यानाः सकसित मत क्यँ । उकिं बुद्धया शिक्षा बुद्धं २५००दँ न्ह्यः धयाथकूगु शिक्षा हे कण्ठ यानाः थौं नं ज्या यायेगु धयागु मखु ।

मार्क्स थःगु इलय् छपु लँपु क्यन । लेनिनया पालय् परिस्थिति हिलेधुंकल । उकिं लेनिनं मार्क्स धयाथकूगु खँय् छुं परिवर्तन हयेमाल । अले लेनिनया हे इलय् अक्टूबर क्रान्तिया लिपा छगू मेगु ह्युपाः वल । लेनिनं धाल, आ पूँजीवादी प्रजातान्त्रिक क्रान्ति यानाः जक समाजवादय्

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

वनेमा धयागु खँ मन्त । आ सर्वहारा वर्ग थःगु हे नेतृत्वय् मजदूर किसान (सर्वहारा, गरीब व निम्नवर्गीय किसान) मिलेजुया मेमेपिं नं क्रान्तिकारी वर्गलिसे छप्पँछ्धी जुयाः न्हूगु प्रजातन्त्र हयेफु व प्रजातन्त्र खः - राष्ट्रिय प्रजातन्त्र ।

थौं गोर्वाचोभं अभ् विश्वय् हे परिवर्तन धयागु वय्कःयागु छगू न्हूगु सिद्धान्त न्ह्यःने न्ह्याकूगु दु । अमेरिकाया राष्ट्रपति रेगन, बेलायतया शक्तिशाली प्रधानमन्त्री मार्गरेट थ्याचरंसमेतं थौं गोर्वाचोभयात तारिफ मयासें मगानावन । न्हापा असम्भव धयातःगु खँ गोर्वाचोभं सम्भव यानाक्यन । गोर्वाचोभं यानाः थौं विश्वय् शीतयुद्धया वातावरण खत्तम यानाबिल, तनावया वातावरण अन्त यानाबिल ।

फुक्कं थःथम्हं यानावयागु ज्या अनुसार फल प्राप्त जुइगु खः । यदि थःगु ज्यायात मानेमयाःसे छम्ह ईश्वरं कर्म अर्थात् ज्याया फल बीम्ह धका मानेयासां व ईश्वरं मनूतयूत इमिगु कर्म ज्या अनुसार सिवाय मेखतं फल वीफइमखु । ज्या मयाइपितं ईश्वरं नं छुं यायेफइमखु । जब सकल प्राणीं थम्हं यानावयागु ज्याया फल भोगय् यायेमाः धाःसा, अले व मनूतयूत ईन्द्रयागु धन छु ज्या?श्रीमद्भागवत दसम स्कन्ध अध्याय नीप्यंगुलिइ धयातल :

स्वभावतन्त्रो हि जनः स्वभावमनुवर्तते ।

स्वभावस्थभिदं सर्वं सदेवासुर मानुषम् ॥१६॥

तस्मात् सम्पूजयेत् कर्म स्वभावस्थ स्वकर्मकृत् ।

अञ्जसायेन वर्तेत तदेवास्य हिदैवतम् ॥१८॥

आजीव्यैकतरं भावं यस्त्वन्यभुपजीवाते

तस्माद् विन्दतेक्षेमं जारं नार्यसतीयथा ॥१९॥

मनुष्य स्वभाव अथवा प्रकृतिया अधीनय् खः । मनुखँ स्वभावया प्रकृति अनुरूप ज्या याइ । देवता, असुर, मनुष्य सकलया निमित्तं थ्व सम्पूर्ण जगत् प्रकृति अथवा स्वभाव अनुसार चलेजुयाच्वंगु दु ॥१६॥

गन तक धाःसा थःगु ज्या हे मनूतय् गुरु खः, मनूतय् ईश्वर खः । उकिं पिताजी ! स्वभावया प्रकृति अनुसार थःथःगु ज्या यानाः ज्यायात हे पूजा यायेमाः गुकिंयानाः मनूय्गु जीविका अःपुक चलेजुइ व हे उमिगु इष्टदेवता खः ॥१८॥

थःगु आजीविका चले याइम्ह छम्ह हे देवता अर्थात् थम्हं यानावयागु ज्या त्वःताः मेपिनिगु उपासना याइपिसं व्यभिचारी मिसां दुःख सिउ थें दुःख सिइ ।

पिताजी ! भीके न छुं देशया राज्य दु, न तःतधंगु शहर दु, न गाँ दु न छें दु । भी ला न्त्याबलें वनवासी, वन व पहाड हे भीगु छें । उकिं, भीसँ पूजा यायेगु जूसा भीत दुरु बियाः जीवन हंकातःम्ह सा, सा जयेमाःगु पहाड अले लोभ मोह छुं मदयाः सकलयात उथें खनीम्ह ब्रम्हज्ञानी ब्राम्हणया पूजा यायेगु ज्या याये । थुलि जक मखु, चाण्डाल, पतितपिं हे मनूत जूसां, वं खिचायात तक नं यथायोग्य वस्तु व नयेगु बियाः, सायात नं नयेगु बियाः थ्व पर्वतयात पूजा यानाः नयेगु सामग्री चढेयाइ । भी सा जयेमाःगु गिरीराज गोवर्धन पहाडया प्रदक्षिणा याये ॥२८, २९॥

थुकथं कृष्णं न द्यः पूजा याकल, न ईश्वर पूजा याकल, वरु सा जयेमाःगु पहाड पूजा याकल, अले सकसितं उथेहे खनाः सा, खिचा, ब्राह्मण, चाण्डाल तकयात नं इमित यथायोग्य भोजन याकल, नसा नकल ।

थ्व कृष्ण आस्तिक ला कि नास्तिक? अले शून्यवादं ला ईश्वर मानेयायेगु सवाल हे मद्दु धाःसा बुद्धं अथवा नागार्जुन आस्तिक ला कि नास्तिक? अथेहे साँख्य योगीतसें तत्व साक्षात्कार हे वास्तविक सत्य खः व थुकेंहे

अन्तिम पुरुषार्थ मोक्ष प्राप्त जुइ धका: धयातल । वय्क:पिनिगु भनाई थुकथं ख:

प्रकृतिया स्वरुपया ज्ञान जीवात्मातसें याये फइमखु । उकिं प्रकृतिया अधिस्थता (अथवा संचालक) जुया: ईश्वर वा परमेश्वरं श्रृष्टि याइ धयागु खँ सत्य मखु, छायाधा:सा वँ अथवा ईश्वरं थ्व श्रृष्टि सुयागु निम्तिं या:गु ? थ:गु निम्तिं अथवा मेपिनिगु निम्तिं? थ:गु निम्तिं जूसा सम्पूर्ण श्रृष्टिया न्त्य: वहे ईश्वर सिवाय मेपिं सुं हे मद्दु, धा वं श्रृष्टि सुयागु निम्तिं यायेगु ? मखु थ:थ:गु ज्या अनुसार प्राणीपिनिगु श्रृष्टि जुइगु जूसा कर्मया आश्रय म्वा:म्ह, स्वतन्त्र रुपं ज्या याये मफुम्ह ईश्वरया महत्व छु जुल? साँख्य दर्शन मानेयाइपिनिगु भनाई दु, उकिं ईश्वर वा परमेश्वरं फुककं याइ धयागु ला हुतिहारा व तत्वज्ञान मद्दुपिनिगु गफ जक ख: ।

अले साँख्य दर्शनया प्रणेता कपिल मुनि आस्तिक ला कि नास्तिक? अले रामचन्द्रयात थ्व संसारय् ईश्वर धयाम्ह मद्दु, गुम्हेसिनं पुरुषार्थ याइ अथवा पुरुषार्थ यात व हे भगवान ख: धका स्यंम्ह वशिष्ठ आस्तिक ला कि नास्तिक?

बुद्ध भगवानं ईश्वरयात नकारे याना: अनिश्वरवादया प्रचार यात, नागार्जुनं नं शून्यवाद या सिद्धान्त पिब्वल । वय्क:पिं आस्तिक कि नास्तिक?

सुनानं थुमित नास्तिक धाये फइमखु । अथेहे महोपनिषदय् धयातल :

त्रिणाचिकादि योगान्ता ईश्वर भ्रान्तिमाश्रिता : ।

लोकायतादि साँख्यानता जीव विभ्रान्तिमाश्रिता :॥७४॥

नचिकेतायात पावेजगु ज्ञानया आधार ईश्वर भ्रान्ति हे जक ख: । अथेतुं लोकायत इत्यादिइ धयात:गु जीव नं भ्रान्ति हे जक ख: । थुकथं

महोपनिषदं छुखे ईश्वर या खण्डन यानातल धाःसा नापनापं थः छम्ह नयेत्वने दत धायेवं गाःगु जीव यात नं विरोध यानातल ।

महोपनिषदय् थःत हे ब्रम्ह धयातल । अहं ब्रम्हास्मि, जि हे ब्रम्ह खः, अथेहे मेपिं नं ब्रम्ह खः । गुम्हसिके ब्रम्हज्ञान दइ, वयात शोक धयागु दइमखु । तरवारं पालाब्यूसां वयात पलेस्वानं दाःथें जक जुइ । मिइ छ्वयेकल धाःसां वयात सिचुगु लखं म्वःल्हुयाथें जुइ । व मनूयात सुख दुःख बराबर । मनू सकल प्रति मैत्री, करुणा, मुदिता, उपेक्षा आदि गुणं विभूषित जुइ । व समुद्र थें जाःगु विशाल हृदय कयाः, सुर्घ थें थःगु कर्तव्यया लँय् बिचलित मजुसे न्ह्यब्वानाचवनी । मनुखँ ईश्वरया बारे विचाःयायेगुया पलेसा जि सु ? थःत थम्हं म्हसीकेगु, अले थ्व सारा विश्व ब्रम्हाण्ड गथे श्रृष्टि जुल इत्यादि खँ बुद्धि लगे यानाः विचाः याये धकाः महोपनिषदं धयातल । थ्व महोपनिषदयात नास्तिक धकाः धाये फइमखु ।

उकिं सुं मनू आस्तिक ला कि नास्तिक धयागु खँ ईश्वर माने याः लाकि मयाः पाखें टुंगय् जुइमखु । खँ, लुच्चा, डाका, ज्यानमारां नं ईश्वर मानेयानाच्चंगु दइ, छः पूजा यानाच्चंगु दइ । छम्ह अज्याःम्ह मनुखं धाल, निहं सच्छिकः मखुगु खँ ल्हायेमाः, छः पूजा मयासें गथे यायेथुकिया मतलब जुल छः पूजायात धाःसा न्ह्यागु पाप याःसां पचे जुयावनी । छु आस्तिकता धयागु थुज्वःगु हे खः ला ? थुज्वःगु हे खँयात अध्यात्मवादी धयाचन । छु थुज्वःगु खँ हे अध्यात्मवाद ला ?

थ्व नं महोपनिषदय् धयातल,

नकाय क्लेशवैधुर्यं न तीर्थायतनाश्रयः ।

केवल तनूमनो मात्र जयेनासाद्यते पदन् ॥२८॥ -महोपनिषद, चतुर्थ अध्याय

शरीरया क्लेश नाश यानाः, अनेक तीर्थ व्रत यानां जक मनूतयूत छुं धर्म दइमखु, मनूतसें ला थःगु मनयात काबुइ तयाः जक हे परमपद प्राप्त याइ ।

उकिं दक्खसिवें तःधंगु खँ ला थःत थम्हं म्हसीके कि जि ब्रम्ह खः , जिके अनन्त शक्ति दु । अथेहे, सोहम्, व ब्रम्ह खः अर्थात् मेपिं नं ब्रम्ह खः । उकिं जि व मेपिं छम्ह हे खः । मेपिनिगु दुःख, जिगु दुःख व हे खः । थथे सीकाः सकलया कल्याणया निम्तिं थः कतः सकलें छपँ छ्धी जुयाः अनन्त शक्ति पिकयाः थ्व संसारय् च्वपिं सम्पूर्ण मनुष्यप्रति मैत्रीभाव व करुणा तथा करपिनिगु उन्नतिइ डाहा मयासे मुदिताभाव तयाः थःत वःगु मान, अपमान, धनसम्पत्तिपाखे उपेक्षाभाव तयाः मनुष्य मात्रया कल्याणया निम्ति उमिगु उपर जुयाच्चंगु शोषण दमनं उमित मुक्त यानाः, सकलसिया जीवन सुखी, सुनिश्चित यानाः सकलया उत्तरोत्तर विकासय् लगेजुइगु हे आस्तिकता खः, अध्यात्मवाद खः, परमपद् प्राप्ति यायेगु लँपु खः ।

मेपिं व थः वहे छम्ह खः धका सीकाः सकल प्रति मित्रता, करुणा तइम्ह आत्मज्ञानीं जि व जिगु धयागु असत् धारणा त्वःताः सकलयाके थःत, थःके सकल खनाच्चम्ह आत्मदर्शी मनूया मिखां सुर्यः खंथेंस्तुं अन्तरस्करणं परमब्रम्हा परमात्मायात साक्षात्कार याइ । वयाके अहंकार दइमखु, शुद्ध निर्मल आत्मा जुइ ।

सर्वभूत समत्वेन जिवैरेणा प्रसंगत ॥

.....शान्ति,मैत्रः करुणा आत्मवान् ॥(कपिलगीता तृतीय अध्याय)

बुद्धं तत्त्वज्ञानया छुं अंश बौद्धशून्य योगया नामं भिक्षु निर्गुणानन्दं प्रकाशित यानातःगु सफूया प्रथम अध्यायस फुक्क प्राणी बराबर खः धयागु खँय् हे जोड बिया धयातल,

सर्वभूत समत्वेन शून्यं सि दयाति नान्यथा । -श्लोक १३४॥

सम्यक दृष्टिं समालम्ब्य योगी ज्ञानेन सुस्थिइ ॥ -श्लोक १३५॥

दुःखितं प्राणीनां दृष्ट्वा योगिनां हृदये सदा,

कम्पते दुवते चित्तं सा महाकरुणा स्मृता ॥

मेपिनिगु दुःख खनाः योगी पुरुषतय् नुगः मछिनावइ, अले मेपिनिगु दुःख मदयेकेगु ज्याय् लगेजुइ । थ्वयात महाकरुणा धाइ । करुणा धयागु बुद्धया स्वभाव खः । कोटिकोटि जन्मया तपस्या व सम्पूर्ण विश्वया कल्याण यायेगु भावना हे थुकिया मूल खः । थ्व फुक्क प्राणीमात्रया हितय् जुइगु खँ खः । थ्व हे बुद्धया स्वभाव खः ।

चाहे ब्रम्हवाद जुइमा, चाहे शून्यवाद जुइमा, फुक्क दर्शनया छगू हे लक्ष्य खः, प्राणीमात्रयात थःहे सम्भेजुयाः फुक्कसिगु कल्याणया ज्याय् लगेजुइगु, थ्व हे धार्थेया आस्तिकवाद तथा अध्यात्मवाद खः ।

ब्रम्हवाद व शून्यवादं च्वय् न्त्थयनागु गुलिखे खँ कल्पना यानाथकल उगु खँ मार्क्सवादं व्यवहारय् हयेगु लँ क्यनाबिल । गन ब्रम्हवाद व शून्यवादं भ्वाथः पर्केगु ज्या यात अन मार्क्सवादं वसः हे हिलेगु ज्या यानाबिल । ब्रम्हवादं व शून्यवादं व्यक्तिगत सुधारय् जोड बिल धाःसा, मार्क्सवादं समाज हे हिलेगु लँपु क्यनाबिल । न्हूगु समाज दयेकेगु लँपु क्यनाबिल । गुगु समाजय् सुनानं सुयातं दान बी म्वाः, दान कायेम्वाः, गुगु समाजय् सम्पूर्ण जनता हे थःगु देशया मालिक, सम्पूर्ण जनता राजनीतिक व्यवस्थाया मालिक, अर्थ व्यवस्थाया मालिक, सामाजिक व्यवस्थाया मालिक । गुगु समाजय् जनतां थःगु भाग्य थम्हं हे दयेकेगु अधिकार व शक्ति दु, गुगु व्यवस्थाय् हरेक मनुखँ थःगु पूर्ण विकास यायेगु लँः चायेकाब्यूगु दु । मार्क्स निश्चित रुपं द्यः पूजा मया, ईश्वर मानेमयाः तर मार्क्स थःगु सम्पूर्ण जीवन मानवया कल्याण नितीं फ्यानाः इमितः सदा सदाया नितीं शोषण, दमन अत्याचारपाखें मुक्त यानाः उमिगु

जीवन सुखी, सम्पन्न व सुनिश्चित यात, गुलिगुलि देश बिकास जुल उलिउलि हे उमिगु जीवन भन्भन् सुखी व सम्पन्न जूडुगु व्यवस्था स्थापना यायेगु लँ क्यनावन ।

थुकिया निमित्त मार्क्स अनेक दुःख सियावन । वासः याये मफया याकःकाय् मंत । नयेगु मदयाः कोट बन्हः तयेमाल, नयेत्वनेगु वस्तु थिकाहयातःगु ध्यबा पुलेमफयाः लासाफांगा तकं हे लिलाम यानाः लासाफांगा मदयेक बेलायत थैज्याःगु चिकुगु थासय् सिमेन्टया बँय् दानेमाःगु हालत जुल । दुरु त्वम्हं मचाया माँयाके दुरु मवयाः घाः जुयाः हि वल । अथेसां मार्क्स थःगु लँपुं विचलित मजू ।

थुज्वःगु बखतय् वया पासा मैयर्स ग्वाहालि यायेगु पलेसा छपु चिट्ठी च्वयाहल । थुगु चिट्ठीइ धयातल कि हे मार्क्स, छं थ्व संसार म्हमसिल । छं थःगु कलम हीकि ।

मार्क्स सम्पूर्ण जनतायात शोषण दमनं मुक्त यायेत वया पासा ऐनोल्ससिले मिलेजुयाः १०० गुलिं मल्याक सफू च्वःगु दु । जनताया दुःख दरिद्रताया मूल कारण उमिगु उपर जुयाच्चंगु शोषण दमन खः । व शोषण दमनया मूल कारण सामन्ती व्यवस्था व पूँजीवादी व्यवस्था खः । सामन्ती व्यवस्था व पूँजीवादी व्यवस्थाया हा लिनाः हे जक सम्पूर्ण जनता शोषण दमनं मुक्त जुयाः उमिसं थःगु देशया मालिक थः हे जुयाः निरन्तर विकासया लँपुइ न्ह्याःवनेफइ । थ्व हे खँ क्यनेत वय्कलं दर्शन सम्बन्धी, राजनीति सम्बन्धी, आर्थिक सम्बन्धी अनेक सफू च्वयादिल ।

थुज्वःगु सफू च्वःगु अवश्य नं सामन्तीतय्त मयः, पूँजीपतितय्त नं मयः, सामन्ती सरकार अथवा पूँजीवादी सरकारयात नं मयः । उकिं सामन्ती तथा पूँजीवादी शोषकतसें वय्कयात आर्थिक नाकाबन्दी यानाबिल, छुं ज्या मव्यू ।

वय्कःयात प्रुशियाया जुजु मन्त्री जुइत सःतूगु नं खः । वय्कलं जवाफ बियादिल, जितः घूस म्वाः । वय्कः मन्त्री जूवंगु जूसा अवश्य नं छुं दुःख मसीगु जुइ तर जनतायात दुःखं मुक्त जुइगु लँपु धाःसा अवश्य नं क्यने मफइगु जुइ ।

मैयर्सया सल्लाहकथं मार्क्स कलम हीकाः गरीबयात, शोषित पीडित जनतायात लँ मक्यसे सामन्तीत व पूँजीपतित खुसी जुइगु सफू च्वःगु खःसां लखौलख ध्यवाया वर्षा जुइगु खइ ।

मार्क्स निदँ लिपा व चिट्ठीया जवाफ बिल । मैयर्स, छं जितः जिगु कलम हीकि धकाः सल्लाह बिल, जि मेय् जुयाः जन्म जूगु जूसा जिं थःगु छयंगू क्वयँ ल्यंकेत जिं कलम हिलेगु खइ । तर जि मनु जुयाः जन्म जूगुया हुनिं थ्व संसारय् करोडौं करोड मनुतय्गु दुःख स्वयां नं मखँछु यानाः जिं कलम हीके फइमखु ।

अथेहे, रुसय् क्रान्तिकारी ट्यूपाः हयेत व देश विकास यायेत लेनिनं अथेहे त्याग याःगु दु । गबलें आलु मनाः नयाः किसानतय्गु बल्चाय् बास यानाः, गबलें स्वन्हुतकं च्वालानाः लेनिनं ज्या यायेमाल । अले रुसय् अक्टूबर क्रान्ति क्वचायेकाः संसारया खुब्बय् छब्ब देशया सर्वेसर्वा जुयाः नं वय्कलं जारशाहीं यानावयाच्चंगु मोज मयाः । बरु वय्कलं देश विकासया नितिं ध्यवा बचे यायेगु नितिं उजोगु पदय् च्वनाः नं भ्वाथःगु भुइ छुचुंया ढिंडो नयाः दिन बितेयानाच्वन । मार्क्सयागु थ्व असीम त्याग, लेनिनयागु थ्व असीम त्याग अले सम्पूर्ण मानवयात शोषण दमनं मुक्त यानाः उमिगु जीवन सुखी सम्पन्न यानावन । थ्व उदाहरण थौकन्हे थःत स्वामी, भन्ते धायेकार्चपिंके गनं नं खनेमदु । ब्रम्हवाद व शून्यवादया बखान वय्कपिंसं याःसां वय्कपिनिगु चित्त थुलि सफा व तृष्णा अले शारीरिक पिपासां मुक्त खनेमदु । पौराणिक कालय् थुज्वःपिं छम्ह ब्रम्ह जक हे खनेदु । महादेव, कृष्ण, गौतम बुद्धपिनिगु त्याग व मानवकल्याणया नितिं लगनशीलता अवश्य नं सराहनीय जू । मखुसा

ब्रम्हज्ञान कयाः, शून्यया ज्ञान कयाः मार्क्स, लेनिन, ऐनोल्सपिंस थें लोभ मोह तृष्णा मदयेकाः मानव कल्याणया नितिं जीवन पानावर्षिं मनूत अति दुर्लभ ।

ब्रम्हवाद व शून्यवादं व्यक्तिगत रुपं मनूतयत् छुं परिवर्तन याःसां मार्क्स लेनिन ऐनोल्सपिंस थें पूरा विश्वया समाजयात हे हीकाः दुःख दरिद्रता मदुगु समाज दयेका वनेमफु । ब्रम्हवादं, शून्यवादं मैत्री, करुणा, मुदिता, उपेक्षाया शिक्षा बियावन तर थुकिं मुठ्ठीभर व्यक्तिगतयत् जक प्रभावित यानावन । गरीबतयत् दान वीगु, माया यायेगु स्यनावन, तर सुं हे गरीब जुयाः दान कायेम्वाःगु समाज दयेका वनेमफु । बरु उकिं गुलिखे मनू समाजयात त्वःताः जंगलय् वनाः तपस्या याःवने धकाः वनेगु ज्या जक जूवन । थ्व त्यागं समाजयात क्वातुकेगुया पलेसा समाजयात कमजोर यात । थ्व संन्यास भावं आम जनतायात भगवान अथवा ईश्वरया भरोसाय् लाकाबिल । न्त्यागु जूसां ईश्वरया कृपा धकाः सहायायेगु बानी यानाबिल । अले दुश्मनया प्रहारया विरोधय् दनाः थःगु देश रक्षा यायेगु शक्ति क्षीण यानाबिल । भारतय् अनेक जुजुपिं मुसलमान जुजुपिनिगु आक्रमणय् तूफान वइबलय् सिमा क्वःदःथें क्वःदलावन, सम्पूर्ण भारतय् मुसलमान साम्राज्य खडा जुल । नेपालय् तक नं मुसलमान जुजुपिनिगु आक्रमण रोके याये मफयाः पशुपतिनाथया मूर्ति टुक्राटुक्रा याःगु स्वयाच्चने माल ।

थ्व हिन्दु दर्शनया विकृतिया देन खः । सामन्ती जुजुपिंसं जनतायात ४गु वर्ण ३६गु जातय् विभाजित यानाः उमित राजनीतिं अलग यानातःगुया फल खः । जनतायाके थ्व हे राजनीतिक चेतनाया अभावं लिपा वयाः अंग्रेज सामाज्यवादं भारतय् सयकडौं दँ राज यानावन ।

धर्मेन धारयते जगत धयातल । तर ईश्वरया भक्त जुयाच्चिंपिं अल्लाहया भक्त जुयाच्चिंपिं हिन्दु अथवा मुसलमान शासकतसें थःगु देश रक्षा याये मफयावन । छाय् धाःसा वय्कःपिं मोजमज्जाय् हे मस्त, अले करोडौं

करोड जनतायात ज्ञानरहीत याना: ईश्वरया भरोसाय् च्वनेगु स्यना: हुतिहारा यानातल । जनतायात मा:गु सिमा क्वय् च्वंगु मां थें गुबलें हे थस्वया: थहां वये मफयेकातल ।

भीगु ईश्वरया भरोसां च्वनेगु धर्म भीत रक्षा याये मफुत । कृष्णं स्यनाथकूगु खँ ख: कि भगवानं सुयातं धर्म नं बीमखु पाप नं बीमखु, थ: हे थ:म्ह शत्रु ख: , थ: हे थ: मित्र ख: । उकिं सकल जनता संगठित जुया: थ:त थम्हं रक्षा यायेमा:, धयागु खँ ल्व:मंकाछ्वत ।

थ्व एकोहोरो दर्शन, ब्रम्ह सत्यं जगत् मिथ्या धयागु नाराया देन ख: । जब जगत् हे मिथ्या धासेलि थ्व जगत्यात द्यवं रक्षा याइ धयागु भावनां याना: थ:गु जनताप्रति, देशप्रति थ:गु कर्तव्य ल्व:मंकाछ्वत ।

ब्रम्हैवेदं विश्वमिदं वरिष्ठम्

छखेपाखे ब्रम्हवादीतसें ब्रम्ह सत्यम जगत् मिथ्या धयाच्वन धा:सा मेखेर ब्रम्हवादीतयगु हे भनाई दु, ब्रम्हैवेदं विश्वमिदं वरिष्ठम् -ब्रम्ह एवं इदं विश्वम इदं वरिष्ठम् अर्थात् थ्व वरिष्ठगु विश्व हे ब्रम्ह ख: । जब विश्व हे ब्रम्ह ख: धा:सा थ्व संसार गथेयाना: भूठा जुल ? जब देशय् व्यवस्था बांलाइ मनूतयगु उत्साह बढेजुइ, अले मनूतसें धाइ थ्व विश्व सत्य ख: । जब देशय् व्यवस्था बांमलाइ मनूत निरुत्साहित जुइ, या:या:गु ज्या स्यनी अले मनुखं धायेगु सुरु याइ, थ्व संसार हे भूठा ख: । उकिं ब्रम्ह सत्यम जगत् मिथ्या धयागु निराशावादीतयगु खँ ख: । जबकि, ब्रम्हैवेदं विश्वमिदं वरिष्ठम् धयागु उत्साह व उमंग दुपिनिगु खँ ख: ।

मनुखं ल:पवं खनी । छुं ई लिपा तज्याना: मदयावनी । थ्व हे स्वया: मनुखं धाइ थ्व संसार नं ल:पवंथेस्तुं क्षणिक, थ्व असत्य । ल:पवं मदुगु दयावल, दुगु मदयावन । तर ल:पवं छुं हे मदुगुपाखें दयाव:गु मखु । वातिइ च्वंगु ल: अथवा बँय् च्वंगु ल: व आकाशय् च्वंगु फय् मिलेजुया: दयावल । छुं ई लिपा ल:पवं तज्यात । ल:पवं हे मदयावंगु मखु । उकिया रुप बदले

जुल । लःफवनय् च्वंगु लः वयाः च्वंगु लखय् अथवा वातिइ च्वंगु लखय् मिलेजुवन । उकिया दुनेच्वंगु फय्, आकाशय् च्वंगु फसय् मिलेजुल ।

थ्व विश्व ब्रम्हाण्डय् छुं वस्तु हे नाश जुइमखु । रुप जक हिलावनी । छपु मैनवत्ति च्याकाः मदयावन धाःसा व मैनवत्ति फुक्कं मदयावंगु मखु । व मैनवत्ति च्यानाः मदया वंसां गुगु वस्तुं व मैनवत्ति बनेजूगु ख व फुक्क वस्तु संसारय् दया हे च्वनी । गुलिं फय् जुयाः, गुलिं लः जुयाः, गुलिं खरानी जुयाः, इत्यादि । थ्व फुक्क उखेथुखे मछ्वसे लनास्वल धाःसा न्हापा मैनवत्तिया गुलि तौल दुगु खः उलि हे तौल दइ । छुं भचा हे पाः जुइमखु । छगू तगवःगु पुसादुगु सिसिइ मैनवत्ति च्याकाः स्वल धाःसा व सिसिइ मैनवत्ति मच्याःबलय् गुलि तौल दुगु खं उलि हे तौल मैनवत्ति च्यानाः फुइधुंकाः नं दइ । थुकिं थ्व क्यनी कि संसारय् दुगु वस्तु नाश जुइमखु, रुपान्तर जक जुइगु खः । अथे हे छुं मदुगुलिंइ छुं वस्तु दया नं वइमखु ।

बरु विज्ञानं थ्व प्रमाणित याःगु दु कि भौतिक पदार्थ शक्तिइ परिवर्तन जुइफु हाकनं शक्ति नं भौतिक पदार्थय् परिवर्तन जुइफु । तर हरहालतय् भौतिक पदार्थ व शक्तिया कुल जोड वहे जुइ ।

थुकिं थ्व प्रमाणित याःगु दु कि विश्वय् छुं हे वस्तु मदयावनी मखु, दुगु वस्तु नाश जुयावनी मखु । थ्व हे खँ कृष्णं गीता रगूगु अध्यायस धयातल, *मदुगुपाखें छुं दयावइ मखु, दुगु वस्तु मदया नं वनी मखु ॥१६॥ विश्व ब्रम्हाण्डय् दुगु सम्पूर्ण पदार्थ अविनाशी धकाः सीकि ।* उकिं संसारय् छुं न्हूगु वस्तु ईश्वरं दयेकेमाःगु मदु, नत दुगु वस्तु नाश यायेगु हे ईश्वरया शक्ति दु । छगू वस्तु मेगु वस्तुया रुपय् स्वाभाविक रुपं हिलाच्वंगु दु । छगू वस्तु हिलाः मेगु वस्तु जुइवं वयात नाश जुल धकाः धाइमखु । उकिं छम्ह ईश्वर गनं च्वनाः मदुगु वस्तु दयेकाच्वंगु नं मदु, दुगु वस्तु मदयेकाच्वंगु नं मदु ।

थ्व विज्ञानसम्मत मत खः, थ्व हे द्वन्द्वात्मक भौतिकवादया छगू मत खः, हाकनं श्रीमद्भागवत गीताया नं थ्व हे मत खः ।

द्वन्द्वात्मक भौतिकवादया मेगु छगू मत खः, मात्राया फरकं गुणय् फरक जुइ । लखय् तापक्रममा मात्रा शून्य जुल धाःसा लः लः मजुसे बरफ जुइ । व हे लखय् तापक्रम मात्रा एक सय डिग्री दत धाःसा व लः लः मजुसे बाफ जुयावनी । थ्व विश्व ब्रम्हाण्डय् गुलि नं वस्तु दु फुक्क हे ईलेक्ट्रोन व प्रोटोनया मेलं श्रृष्टि जुयाच्वन । छगः ईलेक्ट्रोन व प्रोटोनं हाईड्रोजन ग्याँस बनेजुल धाःसा उज्वःगु हे कथं निगः प्रोटोनं हेलियम ग्यास बने जुयाच्वन । अथेहे, छगः छगः ईलेक्ट्रोन प्रोटोनया फरकं छता छता वस्तु बनेजुयाच्वन । अक्सिजन निगः कण मिलेजुया प्राणवायु जुयाच्वन धाःसा व हे अक्सिजन स्वंगः मिलेजुयाः *ओजोन ग्यास* बनेजुइ । प्राणवायु व *ओजोन* निगुलिसं अक्सिजन कण दयाच्वंगु जूसां, प्राणवायु व *ओजोन* या गुण फरक । अथेहे, विभिन्न वस्तु मिलेजुयाः विभिन्न प्रकारया वस्तु बनेजुयाच्वन । वा, फय्, लः, मिलेजुयाः स्वां ह्वया वयाच्वन, स्वानं सुगन्ध वियाच्वन । सुगन्ध स्वांया गुण खः । अथेहे, अनेक वस्तु मिलेजुयाः जीव पैदा जुल । जीवया चेतना जीवया गुण खः । जीवया विकास जुजुं मनुष्य रुपय् जीव दक्वसिवे चेतनशील । थ्व चेतना मनुष्या मगजया देन खः । मगज हिलाबिल धाःसा वया चेतना नं हिलाबुला जुयावनी । धौंयागु मगज मनुष्याके छुनाबिल धाःसा धौंयाके गुलि चेतना दु, उलि हे वयागु चेतना जुयावनी । हाकनं मचाँनिसें गज्याःगु संगत व समाजय् लात, वयागु मगज व चेतना अज्याःगु हे जुयावनी । लखनउ थासय् च्वंम्ह रामु नाँयाम्ह छम्ह मचा हुँडार थेंज्याःमह *हाइना* जनावरं यंकल । व मचायात व हे हुँडारं लहिनातल । व मचा भिर्दति दुबलय् व नं *हाइनां* हमला याये थें हमला यानाः मनु स्यानाः नयेगु यात । छन्हु व मचां थःगु हे गामय् वयाः हमला याःबलय् वयात ज्वन । व मचा *हाइना* थेंस्तु प्यपां चुयाः जुइगु, हाइना हाले थें हालीगु । हाइनाया छु स्वभाव, वया नं व हे स्वभाव । वयात ज्वना

हाकनं मनु स्वभावय् हयेत अनेक कोशिश याःसांतवि वयाके मनूयागु स्वभाव मवः । नीन्यादँ दुबलय् रामू सित । वयागु मगज चिरेयानाः स्वःबलय् हाइना जनावरयागु मगजय् छु छु दु उलि हे जक दुगु जुयाच्चन । थुकिं स्पष्ट याः कि हरेकया चेतना थःथःगु मगज अनुसार जुइ । मनूतय्गु मगजया चेतनां हे मनूयागु चेतना दयेकी । थ्व चेतना नं व मनू गज्याःगु समाजय् ब्वलन, अज्याःगु हे चेतना विकास जुइ । गामय्, पहाडय् ब्वलंमह मचा व शहरय् ब्वलंमह मचाया चेतना पाइ । हाकनं वहे मनू निदँप्यदँ शहरय् च्वन धायेवं वयागु चेतना अथेहे विकसित जुया वः ।

माक्सँ अति भौतिकवादी मखु, यान्त्रिक भौतिकवादी मखु, विशुद्ध भौतिकवादी मखु । यान्त्रिक भौतिकवादयात माक्सँया पासा ऐनोल्सँ अमानुषिक भौतिकवाद धयातल । यान्त्रिक भौतिकवाद, अति भौतिकवाद वा विशुद्ध भौतिकवाद पूँजीवादी भौतिकवाद खः । पूँजीवादीतय्सँ मनूयात मनू सम्भे मजुसे यन्त्र जक सम्भे जुइ । इमिगु विचारय् मनू नं खँ ल्हायेफुम्ह यन्त्र जक खः । दास जमानाय् दासया मालिकतय्सँ दासतय्त खँ ल्हायेफुम्ह जनावरया व्यवहार याः थें, पूँजीवादी जमानाय् पूँजीपति वर्ग मजदूर वर्गयात खँ ल्हायेफुम्ह यन्त्रया व्यवहार याइ । मनू खँ ल्हाःगु व घडीया टिकटिक् सः उमिगु निमित्त बराबर । उकिं दास जमानाय् दासतय्त दासया मालिकं न्त्यागु याःसां ज्यू । स्याःसां ज्यू, धौलसे ल्वाकाः तमासा स्वःसां ज्यू । नरबलि धकाः बलि ब्यूसा ज्यू । कोतय् मेय् पाले थें भ्वःलाक तयाः पाःसां ज्यू । दासत निम्ह ल्वाकाः, छम्ह मबूतले, अले बूम्हसित स्याकाः तमासा स्वःसां ज्यू । ग्रीस युगया दास व्यवस्थाय् थज्याःगु तमासा स्वइ । असुरतय्गु दास समाजय् मनूतय्त होमकुण्डय् बलि बीगु । हजारौं हजार मनूत बलि बीगु । हजारौं मनूत भ्वःलाक तयाः उमित चत्चत् तरवारं पालेगु अथवा गदां दायाः छंय तछ्याइगु । गुबलें ल्हाः, तुति पालाः म्वाःम्वाकं अप्पाया पलेसा मनू तयाः अंगः दनाछ्वइगु । थ्व अत्याचार फुक्क असुरतय्गु

पालय्यागु दास व्यवस्थाय् जुल । हिटलरं नं मनूतयूत अत्याचार यायेफक्वः यानावन । ग्यास च्याम्वर दयेकाः हजारौ मनूतयूत छक्वलं व ग्यास च्याम्वरय् विषालु ग्यास छवयाः स्याइगु । मनूतयूत प्यपा पाउरोटी जाम भतिचा इलाः नकाः न्हिच्छ ज्या याकीगु अले ज्या यायां कमजोर जुयावन धायेवं ग्यास च्याम्वरय् यंका स्यायेत यंकीगु । दया मायारहितगु यान्त्रिक भौतिकवादं नाजिवादया नामय् हिटलरं जर्मनया एकाधिकार पूंजीवादया सेवा यानाच्चंगु खः । हिटलरया पालय् हजारौ लाखौ मचातय्गु ज्यान, इमिगु सँया ब्रुस दयेकेत जम्मा यात । लुँयागु वा छुनातःपिनीगु वा त्वःथुल । थौ. नं पूर्वी जर्मनय् हिटलरं यानाथकूगु अन्याय अत्याचार क्यनेत अथेहे तयातःगु दनि ।

थ्व अत्याचार थौं अमेरिकी साम्राज्यवादं स्यनाकाल । राजनीतिक स्वतन्त्रताया चाहना दुपिंत अनेक यातना वीगु ज्या जुयाच्चन । खासयानाः अमेरिकी साम्राज्यवादया प्रभुत्वय् लानाच्चंगु उपनिवेशवादी देशय् च्वंपि देशभक्ततसें थ्व सारा यातना सहयानाः थःगु देशयात साम्राज्यवादपाखें मुक्त यायेत अन प्रजातान्त्रिक व्यवस्था स्थापना यायेत ल्वानाच्चन । उमिसं थज्याःगु सम्पूर्ण दुःख कष्टयात वास्ता मयासें ल्वानाः कैयौ देशयात इमिगु ल्हातिं स्वतन्त्र यानाः जनवादी प्रजातान्त्रिक देशय् हिलाब्यूगु दु । द्वितीय विश्वयुद्धया इलय् जापानं नं हिटलरलिसे मिलेजुयाः चीनय् हमला यानाः कम अत्याचार याःगु मखु । थःगु देशया स्वतन्त्र व प्रजातन्त्र, जनवाद चाहना याइपिं मनूतयूत भूवः भूवः ल्यूने ल्हाः चिनाः, पुलिं चुइकाः दुगुचा पाले थें पाःगु चित्र उबलय्या अखबार व्वंपिसं ल्वःमंकां ल्वःमंके मफुगु दृश्य खः । बुद्ध धर्मावलम्बी शासकतसें शासन यानाच्चंगु देशय् थज्याःगु अमानवीय हिंसा गथे जुयाः जुल ?

थौं नं अनेक बुद्ध धर्मावलम्बी अथवा हिन्दू धर्मावलम्बी देशय् अनेक अमानुषिक ज्या जुयाच्चंगु दु । खासयानाः प्रजातन्त्र व जनवादया निम्ति ल्वाइपिनिगु उपरय् थज्याःगु ज्या जुयाच्चंगु दु । थ्व देशय् ब्रम्हवाद गन वन? शून्यवाद गन वन ? मानवता गन वन? हाकनं छक आसुरी चरित्र

थुमिसं क्यनाच्वन । प्रजातन्त्र मदुगु, हूकुमशाही चले जुइगु देशय् थज्याःगु नानाथरिया अमानवीय यातना साधारण खँ जुयाच्वंगु दु । मनुखं हे मनू गायव यानाच्वंगु दु । ७९

थज्याःगु अमानवीय आसुरि चरित्रया विरोधय् हे ब्रम्हवादया प्रादुर्भाव जूगु खः । हिन्दू धर्मया लँ त्वःताः नाना हिंसा, असत्य, लोलुपता, तृष्णा, शारीरिक पिपासा अन्याय-अत्याचारया विरोधय् गौतम बुद्धं मानवतावाद, सदाचार शान्तिया लँ क्यंगु खः । बुद्धं क्यनाच्वंगु लँ नं थौं प्रभावहीन जुयाः बुद्धमार्गीत नं थौं हिंसा, असत्य, लोलुपता, तृष्णा, शारीरिक पिपासाय् लगेजुयाच्वंगु दु । ब्रम्हवादीत स्वामी, साधु, संत जुइगु, शून्यवादीत भिक्षु जुइगु लँय् वनाच्वंगु दु । हिन्दु धर्म, बुद्ध धर्म थौं धर्मया नामय् विधि-विधान पुरेयायेगु जक ज्या जुयाच्वंगु दु ।

निश्चतरुपं ब्रम्हवादी दर्शनं न्हापायागु आसुरि प्रकृति हटेयायेत ज्या यात, मनूतय्त असुर मखु मनू यानाबिल । अथेहे, शून्यवादं हिन्दू धर्मय् दुहां वःगु नानाथरि कुरीति हटेयायेगु ज्या यात । थुकिंयानाः न्हापायापि अनेक विद्वान ब्राह्मणतय्सं नं बुद्धधर्म स्वीकार यानावन ।

ब्रम्हवाद धा वा शून्यवाद निगूयां उद्देश्य मनूतयके च्वंगु आसुरि स्वभाव खत्तम यानाः मानव मात्र बराबर खः, सकसिगु दुःख-सुख वहे ख, उकिं सकसिनं सकसितः माया-दया तथाः मैत्रीभाव व करुणा तथाः परस्पर माया-प्रति तथाः मानवताया सेवा यायेगु लँ क्यनावन । मानवताया सेवाया निमित्त थःत बलिदान बीमाःसा न्हिलाःन्हिलाः सीगु लँ क्यनावन ।

तर थौं ब्रम्हवाद व शून्यवाद निगुलिं सामन्ततय्गु जनतायात कुलँय् यंकेगु हतियार जुयाच्वनेगु, ब्रम्हवादया नामय् ईश्वरवाद न्ह्यःने तथाः थ्व संसारय् गुलि नं जुयाच्वन । ईश्वरं यानाच्वंगु धकाः मनूतय्त थःथःगु भाग्य धकाः सहयानाः बर्बाद जुयावनेगु लँ क्यनाच्वन । जनतायात थ्व नं धयाच्वन, शासकतय्गु शोषकतय्गु सुख ऐश्वर्य नं भगवानं बियातःगु धकाः शोषण-दमन अत्याचारायात सहयानाः नसैं-मनसैं थःगु जीवन

हनावनेगु लँ क्यनाच्वन । अले भतिचा ज्ञान दुपिंत, होनहार मनूतयूत स्वामी-साधु जुयाः, भिक्षु जुयाः संसार त्वःताः समाजं अलग च्वनेगु लँ क्यनाच्वन । ब्रम्ह सत्यम् जगत् मिथ्या धकाः एकोहोरो लँय् यंकातल । अभ् दुःखीतयूत दुःखं मुक्त यायेगु नामं थ्व दुःख व्यावहारिक रुपं चीकेगुया पलेसा सहयानाः जीवन हनेगु लँ क्यनाच्वन । मनूतयूत थ्व संसारं विरक्त यानाः सन्यासभाव वृद्धि यानाच्वन । गुकिंयानाः पूरा भारत करपिनिगु कब्जाय् लानाः द्वलंद्रः वर्ष दुःख सियाः जीवन हनेमाल । मुसलमान आक्रमणया न्ह्यःयापिं शासकत जक नं शुद्ध मखु । उमिके नं आसुरि प्रवृत्तिया कमि मजू । सामन्ती शोषण-दमन यायेगु ज्या कम मजू । सामन्ती शोषण-दमन चले हे जुयावन । थुकियात हे कलियुग धकाः जनतां सहयाना वन । शासक वर्गतयूगु अन्याय-अत्याचारं आजित जुयाच्वपिं जनतां तुलसीकृत रामायणय् धयातथें, “कोई नृप होये क्या गोशार्ई” धायेगु सुरु यात । थज्याःगु अत्याचारय्, शोषणय् लानाच्वपिं जनताया निम्तिं छु स्वदेशी शासक छु विदेशी शासक बराबर हे जुयावन, गुकिंयानाः विदेशीतयूत भारत त्याकेत अःपुयावन ।

यदि जनतां ब्रम्हदर्शन अथवा शून्यदर्शन कयाः राजनीतिक रुपं जागरुक जुयाः छपँछ्ठी जुयाच्वंगु जूसा मुष्टीभर विदेशी आक्रमणकारीतसें विशाल भारत त्याकेत था हे थाकुइगु खः । तर सामन्ती शासकतसें थःगु स्वार्थ रक्षा यायेत जनतायात अज्ञान अन्धकारय् लाकाः राजनीतिक चेतनाविहीन यानातल । उकिं नं मगानाः ४ वर्ण ३६ जात दयेकाः ज्ञान धाक्वः ब्राम्हणतयूके, ल्वायेगु हतियार फुक्क क्षेत्रीयया ल्हातिइ तयाः बाँकी दुनियायात पंगु व निहत्था यानातल । अले क्षेत्री धाःसां मुष्टीभर शासकतयूगु ल्हातिइ जक हतियार । क्षेत्री हे जूसां शासकतयूत विश्वास मद्दपिं अथवा जनसाधारण क्षेत्रीतयूके अवश्य नं हतियार मद्दु जुइ । थज्याःगु स्थितिइ विदेशी आक्रमणकारीतसें अःपुक हे त्याकीगु नं स्वाभाविक खः । थ्व फुक्क सामन्ती व्यवस्थाया हे देन खः ।

छखेपाखे ब्रह्मज्ञानं सकलें बराबर धयाः प्रचार यात धाःसा, हाकनं शून्यवादं सम्पूर्ण मानवलिसे मैत्री व करुणाय् जोड बिल । वहे ब्रह्मज्ञान व शून्यवादयात तोडमरोड यानाः सामन्ती शासकतसें आम जनतायात थ्व संसार भूठा धकाः संसारपाखें विरक्त याकाः आखिर थम्हं नं धोका नयावन ।

ब्रह्म सत्यम् जगत् मिथ्या मखु, ब्रह्म सत्य खःसा अथेहे ब्रह्मै वेदं विश्वमिदं परिष्ठम - थ्व विश्व ब्रह्माण्ड नं ब्रह्म हे जूगुया निमित्तं सत्य खः धयागुलिइ भीसं वाःचायेके माःगु दु । मनूतसें ब्रह्मज्ञान कयाः थ्व समाज त्वःतावनेगु मखु, ब्रह्मज्ञान अथवा शून्यया ज्ञान कयाः सकलेंलिसे मैत्रीभाव व करुणा तयाः सकसितं थःहे भाःपा बराबर व्यवहार यानाः सकसिगु जीवन सुखी व सम्पन्न यायेमा : गु दु ।

द्वन्द्वात्मक भौतिकवादं थ्व संसारयात मिथ्या मधाः । मेमेगु दर्शनं विश्वया व्याख्या जक यात, मार्क्सवादं थ्व संसारय् च्वंगु दुःख चीकेत हे माःगु परिवर्तनया लँ क्यनाच्वन । मार्क्स न्हापां चायेकल, आःतक दार्शनिकतसें संसारया व्याख्या जक यानावन, आवश्यकता धाःसा थ्व संसारय् ह्युपा हयेगु, मनूतय्गु दुःख कष्ट मदूगु सुन्दर समाज दयेकेगु ।

ब्रह्मवादीतसें एकतर्फी विश्वव्यापी ब्रह्मय् जक जोड बिल धाःसा, भौतिकवादीतसें एकतर्फी भौतिक पदार्थय् जोड बियाः अमानुषिक यान्त्रिकवादयात न्ह्यःने तल । ब्रह्मवाद अथवा शून्यवादं संसारप्रति विरक्त यात धाःसा, यान्त्रिक भौतिकवादं थःत निं थकाये, थः छम्हेसिया मोज याये मेपिं यःयःगु जुइमा धयागु राक्षसी प्रवृत्ति विकास यात, पूँजीवादी शोषणयात बल बिल ।

द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद

द्वन्द्वात्मक भौतिकवादं छखेपाखे भौतिक पदार्थ नाशवान मखु, परिवर्तन जक जुइगु खः धकाः भौतिक पदार्थपाखें विरक्त जुइगु लँ मक्यं । संसारय्

गथे भौतिक पदार्थ दु अथे हे चेतना नं दु, थ्व हे विश्वव्यापी चेतना हे ब्रम्ह खः । हेगेलसं थ्व विश्वव्यापी चेतनाय् जक जोड बिल धाःसा फायरवाखपिसं भौतिकवादय् जक जोड बिल । मार्क्स भौतिक पदार्थ नापं मानवयागु चेतनाय् नं जोड बिल । ब्रम्हवादीतसें नं मानवया आत्मा हे ब्रम्ह खः धयागुलिइ विशेष जोड बियावगु दु । ब्रम्हवादीतसें **ऊँ प्रज्ञानं ब्रम्हा** धकाः ज्ञान हे ब्रम्ह खः धयागुलिइ जोड बिल, **ऊँ अहं ब्रम्हास्मि** धकाः थःहे ब्रम्ह खः धाल, **ऊँ तत्त्वमसि** धकाः छ व हे ब्रम्ह खः धाल, **ऊँ अयमात्मा ब्रम्ह** -थ्व हे आत्मा ब्रम्ह धकाः मानव आत्मा वा चेतनायात हे ब्रम्ह धयातल ।

मार्क्स विचाः यात, थ्व चेतना जक सत्य लाकि, भौतिक पदार्थ नं सत्य ? निगुलिं सत्य खःसा भौतिक पदार्थया आधारय् चेतना प्रधान लाकि चेतनाया आधारय् भौतिक पदार्थ ? गुखतं ब्रम्हवादीतय्सं थ्व विश्व ब्रम्हाण्ड स्वप्न जक खः, थ्व फुक्क ब्रम्हयापाखें पिहांवयाच्चंगु धाल, अथे हे शून्यवादीतय्सं धाल - सारा विश्व ब्रम्हाण्ड शून्ययापाखें पिहां वयाच्चंगु थ्व सारा विश्वया प्रपञ्च म्हगस थें भूठा खः । तर गथे कृष्णं गीताय् धयातल हाकनं विज्ञानं प्रमाणित यानातल - थ्व भौतिक पदार्थ नाशवान मखु, सत्य खः । उकिं विश्वय् गुलि नं वस्तु खनाच्चना, थ्व फुक्क सत्य खः, खालि प्रपञ्च जक मखु । म्हगसय् छम्ह मनुखं छम्ह मनु म्वःलहुयाच्चंगु खंसा मेम्ह मनुखं व म्हिताच्चंगु खनेफु । निम्हेंसिनं नं वहे बखतय् व मनूयात व हे ज्या यानाच्चंगु खनीमखु । जबकि विश्व ब्रम्हाण्डय् दक्व मनुखं छगू वस्तु छगू हे इलय् गथे खः अथे हे खनी । उकिं स्पष्ट दु कि भीसं म्हगसय् खनाच्चनागु वस्तु व बिपनाय् खनागु वस्तुया चरित्र पाः । म्हगसया दृश्य भूठा जूसां बिपनाया दृश्य सत्य । भीसं जक मखु लिपा जन्म जुइपिं मनूतसें नं व वस्तु खनी । छुं इलय् छुं वस्तु परिवर्तन जुयावंसा वहे परिवर्तन जुइ धूंकुगु रुपय् भीसं व वस्तु खनी, लिपा वइपिं मनूतसें नं वहे वस्तु खनी ।

छुं वस्तु न्हापा मदुगु ब्रम्हपाखें श्रृष्टि जूगु मदु, शून्यपाखें नं श्रृष्टि जूगु मखु । थ्व वस्तुत लिपा वनाः ब्रम्हय् लीन जुयावनी नं मखु । थ्व सारा विश्व ब्रम्हाण्डय् दुगु वस्तुतय्गु सदासदा रुप परिवर्तन व स्थान परिवर्तन जक जुयाच्चनी । छुं छफुति हे न्हूगु दयावइमखु, दुगु मदया वनीमखु ।

सवाल दु थ्व चेतनायागु । चेतना धयागु छगू शक्ति खः । व शक्ति भौतिक पदार्थय् हे आधारित । स्वां मदयेकं वास्ना वइमखु । अथेहे भौतिक पदार्थ मदयेकं थ्व शरीर दइमखु, थ्व शरीर मदयेकं खासयानाः मनूतय्गु मगज मदयेकं चेतना धयागु नं दइमखु । मानव चेतना प्रकृतिया विकासय् दक्खसिवें तःधंगु विकास खः।

थुकथं मार्क्सवादं भौतिकवाद पदार्थ जक मखु मानव चेतनायात नं उत्तिकं हे मानेयानाच्चंगु दु । विश्वव्यापी चेतनायात नं मानेयानाच्चंगु दु, प्राकृतिक नियमया रुपय् । गथे स्वांमाः व स्वां निगुलिं भौतिक पदार्थ बनेजुयाच्चन तर स्वानय् वास्ना दु । अथेहे, विश्वव्यापी चेतना दुसा थ्व चेतना मानव चेतनाया रुपय् स्वां ह्वये थें ह्वयाच्चंगु दु । उकिं मानव चेतना दक्खसिवें प्रत्यक्ष व विकसित चेतना । गन तक प्रकृतिया सवाल ख, वं थःगु स्वभाव वा नियम अनुसार ज्या यानाः यंकाच्चंगु दु । भीगु पूजा-पाठ, प्रार्थनां प्रकृतिया नियमय् छुं फरक वइमखु, भीसँ ब्वःबिल धकाः नं प्रकृतिया नियमय्, प्रकृतिया ज्याय् छुं फरक वइमखु, बरु प्रकृतिया नियम सीकाः भीसँ नाना किसिमयागु जुइ हे मखुथेंजाःगु ज्या याना कायेफु । विद्वान् धयागु हे प्रकृतिया नियमया ज्ञान खः । थौ वैज्ञानिकतसें अद्भुत आश्चर्यगु, गबलें जुइथें मच्चंगु ज्या याना क्यनाच्चंगु दु । सुं ब्रम्हवादी वा शून्यवादी चन्द्रमाय् थ्यंकः वनेमफू, वैज्ञानिक विकासपाखें थौं मनूत चन्द्रमाय् थ्यंकः वन । सोभियत संघया वैज्ञानिकतसें मनू हे मद्धवसें चन्द्रमाया चा कयाः थ्व पृथ्वीइ हयातःगु दु । बिज्ञानया शक्ति अपार तर थ्व विज्ञान मनूतसें हे पिकयातःगु खः । उकिं मनूष्यया शक्ति अपार, अनन्त खः ।

न्हापान्हापायापिं ब्रम्हवादी वा शून्यवादीतयसं हैजा, तःकै, इत्यादि मदयेका छवयेमफु । थौं विज्ञानया आधारय् मनुतसें तःकै, हैजा मदयेकाछवत । राजयक्ष्मा धकाः रोगया राजा, लाइमखुगु रोग धयातःगु क्षयरोग थौं विज्ञानं लायेकाच्वंगु दु । चलः (बाढीपहिरो) रोकेयायेगु, तुफान रोकेयायेगु ज्या नं विज्ञानया आधारय् न्ह्याकाच्वंगु दु । अथेहे, मनुष्य जीवन ताःहाकेगु ज्या नं जुयाच्वंगु दु । विज्ञानया ज्ञान गुलि गुलि वृद्धि जुल, उलि उलि हे मनुष्य शक्ति भन्भन् वृद्धि जुयावनी ।

ब्रम्हवादी व शून्यवादीतयसं ब्रम्ह सत्य जगत् मिथ्या धकाः थुखेपाखे ध्यान हे मतः । मार्क्सवादी दर्शन विज्ञानय् आधारित दर्शन खः । विज्ञानया क्षेत्र वृद्धि जूलिसे थुकिया नं क्षेत्र वृद्धि जुजुवनी।

मार्क्सवादी दर्शनया मानव समाजलिसे सम्बन्धित अंग खः ऐतिहासिक भौतिकवाद । ऐतिहासिक भौतिकवादं मानव समाज गथे हिलावनाच्वन, अभ् गथे हिलायंकेफइ धयागु लँ क्यनाच्वंगु दु ।

कृष्णं साम्यवादया महत्व कनावन । साम्यवादीतसें थ्व हे पृथ्वीइ स्वर्ग दयेके धयावन । गौतम बुद्धं उत्कृष्ट राज्यया शिक्षा बियावन । तर न थन संसारय् साम्यवादी समाज स्थापना जुल न उत्कृष्ट राज्य । साम्यवादी समाज स्थापना यायेगु लँपु मार्क्स ऐतिहासिक भौतिकवादपाखें क्यनाबिल । मार्क्स क्यंगु लँपुइ जुयाल थौं संसारय् कैयन देशय् साम्यवादया न्ह्यःनेया पलाः समाजवादी समाज स्थापना जुल । थुज्वःगु देशय् शिक्षा, स्वास्थ्यया क्षेत्रय् साम्यवाद नं स्थापना जुइधुंकल । उत्तर कोरियां हाकनं निदँप्यदँ मेगुलिइ नं साम्यवाद स्थापना यायेत्यंगु दु । उत्कृष्ट राज्यया न्हापांगु पलाः राष्ट्रिय प्रजातन्त्र जूसा, दोश्रो पलाखय् समाजवादय् थ्यंकावनाः अभ् बांलाःगु राज्य स्थापना जुइ ।

खः, समाजवादय् नं अनेक नकारात्मक वस्तु खनेदु । मार्क्सवादया मेगु सूत्र खः - नकारात्मकया नकारात्मक -निषेधया निषेध । भरसक *नेति* *नेतिया* अर्थ नं थ्व हे जुइमा । हरेक वस्तु दुने सकारात्मक व

नकारात्मक पक्ष दइ । भीगु कर्तव्य खः नकारात्मक पक्षयात खत्तम यानाः सकारात्मक पक्षया अभिवृद्धि यायेगु ।

प्रकृतिया नियम नं नकारात्मक पक्ष नाश यानाः सकारात्मक पक्षया अभिवृद्धि । छुं छगुलिइ फुक्कं सकारात्मक जक मखु नकारात्मक पक्ष नं दु । भीसँ छव पीबलय् उकी च्वंगु नकारात्मक पक्ष नाश जुयाः सकारात्मक पक्ष वृद्धि जुयाः व छव चुलि त्वयावइ । अले व छवमा जुयाः थुकिइ सलंसः मेगु छव सइ । छवय् नकारात्मक पक्ष मदुगु जूसा व छव भन् भन् तग्वः जक जुयावइ । उकिं चुलि त्वयावइमखु ।

छुं वस्तु दुने नकारात्मक पक्ष मदयाः सकारात्मक पक्षया अभिवृद्धि जूसां उकिं नं हाकनं मेगु नकारात्मक पक्ष खनेदयावइ । उकिं थ्व न्हूगु वस्तुइ वा व्यवस्थाय् खनेदुगु नकारात्मक पक्ष नं मदयेका छ्वयेमाःगु दु । थ्व तरिका हे नकारात्मकया नकारात्मक -निषेधया निषेध - खः । थ्व हे विकासया लँपु खः । मार्क्सवादय् आधारित व्यवस्थाय् खनेदुगु नकारात्मक पक्ष नं मदयेका छ्वयेत मार्क्सवादीत मग्याः । उकिं मार्क्सवादीतसें राष्ट्रिय प्रजातन्त्र स्थापना यानाः अन हे जक कय्च्याना च्वनीमखु, उकिइ खनेदुगु नकारात्मक पक्ष लिकयाः समाजवादय् थ्यंकःवनी । हाकनं समाजवादय् खनेदइगु नकारात्मक पक्ष नं चीकाः अभ् उकियात नं भन् सुदृढ याइ । गोर्वाचोभया पलाः समाजवादय् खनेदुगु नकारात्मक पक्षयात लिकयाः समाजवादयात अभ् सुदृढ यानाः समाजवादी प्रजातन्त्र, प्रजातन्त्रया विकसित रुपयात अभ् उज्वल यायेगु लँपु खः । समाजवादयात मदयेकाः पूँजीवादय् लिहां वनेगु लँपु मखु ।

ब्रम्हवाद व शून्यवादं थुकथं थःके खनेदुगु अवगुण व्यक्तिगत रुपं हटेयाःसां समाजयात गथे विकास यायेगु, थ्व संसारयात हे गथे विकास यायेगु धयागु लँपु क्यनेमफु । उकिं ब्रम्हवादी व शून्यवादीतय्सं पुलांगु व्यवस्थाय् हे लिक्नुाच्चनेगु प्रयास याइ । छगू समय प्रगतिशील पुलांगु व्यवस्था आः वयाः प्रतिक्रियावादी जुइ धुंकूगु दु । गथेकि सामन्ती

व्यवस्था दास व्यवस्था स्वयां प्रगतिशील व्यवस्था खः । सामन्ती व्यवस्थां हे असुरतलिसे ल्वानाः मदयेकाछवत । सामन्ती व्यवस्था लिपा वनाः समाज विकास्यु पंगं जुयावल । पूँजीवादी प्रजातन्त्र व सामन्ती अधिनायकवादया ल्वापु जुल । अन तकया दुने सामन्ती व्यवस्था प्रतिक्रियावादी व्यवस्थाय् हिलेधुंकूगु खः । अन थौं पूँजीवादी प्रजातन्त्र छगू प्रगतिशील व्यवस्था खः । न्ह्यावले प्रगतिशील शक्तिया न्ह्यःने प्रतिक्रियावादी शक्ति नाश जुया हे वनेमाः । पूँजीवादी प्रजातन्त्रिक व्यवस्थां सामन्ती अधिनायकवादी व्यवस्थायात थाय् थासय् बुकाछवयाः पूँजीवादी प्रजातान्त्रिक व्यवस्था स्थापना जुल । थौं पूँजीवादी प्रजातन्त्रय् अनेक दोष खनेदयेकःवल । थुकिया नकारात्मक पक्ष खः मजदूरत उपरे शोषण-दमन । सकारात्मक पक्ष ख, ततःधंगु कारखाना, प्रजातान्त्रिक व्यवस्था । थुकि नं नकारात्मक पक्ष खः प्रजातान्त्रिक मजदूरत व मेपिं जनसाधारणयात उपभोग मबिसे नां जकया प्रजातान्त्रिक अधिकार बियाः मजदूरत व मेपिं मेहनतकश जनतायात दवेयानाः थःगु पूँजीया निंतिं शोषण कायम यायेगु । पूँजीवादय् खनेदुगु नकारात्मक पक्ष हटेयायेत पूँजीपति वर्ग तयार मदु । उकिं पूँजीवादी व्यवस्था नं प्रतिक्रियावादी व्यवस्थाय् दर्ता जूवन । पूँजीवादी व्यवस्थां विकसित जूपिं मजदूरत हे पूँजीवादयात नाश याइगु शक्ति जुयाः पिहां वल । मजदूर वर्ग समाजवादी व्यवस्थाया निमित्त पूँजीवादी व्यवस्थाया विरोधय् ल्वात । जनताय् बदनाम जुइधुंकूगु पूँजीवादी व्यवस्था क्वःथलेत समाजवादी व्यवस्था स्थापना यात ।

थ्व हे कारण अविकसित देशया सरकार थःगु देशय् पूँजीवादी व्यवस्था स्थापना यायेगु पक्षय् खनेमदु । बरु थःगु देशय् चिचिधंगु कारखाना चायेकाः, थःत माःमाःगु वस्तु विदेशय् च्वंगु ततःधंगु कारखानां उत्पादित वस्तुया रुपय् हे दुतहयाच्चन ।

अविकसित देशया सरकारया मतिइ थुकथं याःसा मजदूर वर्ग दइमखु अले इमिसं समाजवादया निमित्त क्रान्ति नं यायेफइमखु, पूँजीवाद

कमजोर जुल धायेवं पूँजीवादी प्रजातन्त्र नं दइमखु । थुगु किसिमं थ्व अविकसित अथवा थःत विकासय् बाधा बियाच्वन । तर थुकें उमिगु अस्तित्व बचेयाइमखु । थन मेगु हे किसिमं अन्तरविरोध खनेदया वयाच्वंगु दु । विदेशी सामान आखिर छुकें भिकेयायेगु ? चिचिधंगु कारखानाय् दयेकागु सामान पितछवयां जक मगाः । अले इमिगु सामान न्यायेत इमिके हे ध्यवा त्यासा कायेमाल । देश भन्भन् ऋणय् फँसे जुजुवन । देशया अर्थसंकट वृद्धि जुजुवन । सम्पूर्ण मेहनतकश जनता सर्वसाधारण जनता छपं जुल । अले प्रतिक्रियावादी सरकारयात वांछवत । थःगु देशय् पूँजीवादी प्रजातन्त्र मखु समाजवादय् वनेगु न्हापांगु त्वाथःकथं देशया सम्पूर्ण वर्ग संयुक्त रुपं चलेयाइगु राष्ट्रिय प्रजातन्त्र स्थापना यानाहल । थुकथं पूँजीवादयात नाघेयानाः समाजवादय् वनेगु लँ पिकयाहल । समाजया विकासया निमित्तं थ्व न्हूगु लँपु खः। प्रकृतिं समाज विकासया निमित्तं छपु मखुसा मेगु लँपु तयार यानाव्यूगु दु । थ्व समाज विकासया प्राकृतिक नियम खः ।

थ्व लँ मार्क्सवादं जक क्यनाच्वंगु दु । ब्रम्हवाद अथवा शून्यवादं मखु । थ्व हे कारणं ब्रम्हवादीत अथवा शून्यवादीत सामन्ती व्यवस्थाय् हे ततःमतः क्यना सामन्ती व्यवस्थाया पृष्ठपोषकया रुपय् खनेदयाच्वन । अले पूँजीवाद वःगु देशय् वय्कःपिं पूँजीवादया समर्थकया रुपय् खनेदयाच्वन । वय्कःपिं समाज विकासया लँ क्यनावीगु शक्ति मजुसे समाज विकासय् पंगःया रुपय् खनेदया वयाच्वन । वय्कःपिनिगु दृष्टिकोण पुलांगु थासय् हे लानाच्वन ।

समाज विकासया सैद्धान्तिक नेतृत्व वीगु विकास वय्कःपिके खनेमदु । वय्कःपिनिगु त्याग सामन्ती अथवा पूँजीवादी शोषकतय्गु स्वार्थ सेवा यायेगुलिइ हे सीमित जूवन । गुगु ब्रम्हज्ञानं सकल मनू जि हे खः धयागु भावना बिल, गुगु शून्यवादं सकल प्राणीलिसे मैत्री करुणाया शिक्षा बिल व हे ब्रम्हवाद, व हे शून्यवाद थौं सर्वसाधारण जनतायात थःथःगु भाग्यय् सन्तुष्ट, परलोक सुधारे यायेगु धकाः थ्व संसारय् भोग यायेमाःगु दुःख

निवारणपाखे ध्यान मतसें सकलें उथेहे खनेमा: धका:, अथवा करुणा तयेमा: धका: गरीवयात छछ्रा: नकेगु, लाखौं करोडौं गरीवमध्ये निस:प्यस: सम्मयात नकेत्वंकेगु, स:बस: लासा-फांगा दान याकेगुलिइ वय्क:पिनिगु ब्रम्हवाद व शून्यवाद सीमित जूवन । थ्व ज्या नं सामन्तीतय्गु अथवा पूँजीपतितय्गु शोषण-दमन व्यवस्थाय् धक्का परेमजुइकथं उमिगु स्वार्थ मस्यनीकथं, अझ इमिगु स्वार्थ सुदृढ जुइकथं यायेगु हे थौंकन्हेया ब्रम्हवादी अथवा शून्यवादीतय्गु ज्या: सीमित जूवन । ९५

समाज विकास छगू प्राकृतिक नियम ख: । थुकिया नेतृत्व बीमा: धयागु खँ ब्रम्हवाद व शून्यवादं मक्यंगुलिं हे वय्क:पिं सामन्ती व्यवस्थाय् अलमलय् जूवंगु ख: । अले पूँजीवाद हयेत मखु पूँजीवाद वयेधुंका: वय्क:पिंपाखे पूँजीवादया नं समर्थन यायेगु ज्या जूवंगु ख: । अले समाजवाद ला छ: मानेमयाइपिं धका:, नास्तिक धका: विरोधय् हे खडा जूवंगु ख: । च्वय् उल्लेख यायेधुन कि मार्क्सवाद वा समाजवाद नास्तिक मखु, सकल लोकया हित याना: इमिगु जीवन सुखीसम्पन्न व सुनिश्चित यायेगु छपु जक हे लपु ख: । धात्थे धायेमाल धा:सा थ्व ब्रम्हज्ञान व शून्यवादया ज्ञानया छगु जक व्यावहारिक रुप ख: ।

थन सवाल दु, अथेसा छु ब्रम्हज्ञान व शून्यदर्शन मदुसां जिल ला ? अथे मखु । ब्रम्हज्ञान अथवा शून्यदर्शन थौं नं ज्या लगेजून यदि थुकिया रहस्य थुइका: थुकियात मार्क्सवादया साथसाथय् ज्यालगे याना: वनेगु धयागु जू । मार्क्सवादं गन समाज विकासया लँ क्यना वनाच्वन, न्हून्हूगु वैज्ञानिक ज्ञानया आधारय् थ:त विकास यानावनाच्वन, अन ब्रम्हज्ञानं व्यूगु सकल मनू बराबर ख:, सकलप्रति मैत्री करुणाय् भाव तया ज्या यायेगु शिक्षा आ: नं मा:गु दु ।

यम, नियम सहित अष्टांग योग आ: नं ज्यालगे जू । पञ्चशील, ६ दिशाया पूजा, सम्मा सम्बुद्धिपिके दयेमा:गु भिगू दिव्यगुण दान, शील,

निष्काम कर्म, प्रज्ञा, वीर्य, शान्ति, सत्य दृढता, मैत्री, उपेक्षा आदि मानवगुण आः नं माःगु दु । दान धयागु फवगियात अथवा सुं मेपित वीगु जक मखु । थम्हं कमेयानागु सम्पत्ति थःयत्थे खर्च यायेगुया पलेसा मानवकल्याणय् खर्च यायेगु नं दान खः । अर्थ दुःख निरोध गामिनी च्यागू आर्यसत्य - सम्यक दृष्टि, सम्यक संकल्प, सम्यक वचन, सम्यक कर्म, सम्यक आजीविका, सम्यक व्यायाम, सम्यक स्मृति, सम्यक समाधि नं मानवगुणया विकासया निमित्तं अथे हे ज्यालगे जूगु गुण खः । आश्चर्य मदु, थुगुसी सोभियत संघं ईशा धर्म रुसय् वःगु हजारौ वर्षगाँठ धूमधामं मानेयात, हाकनं हालसालय् पीढः (४० हजार) श्रीमद्भागवत गीता (रुसी भाषाय् हीकाः) भारतं मागेयाना यंकूगु दु । तर मार्क्सवादलिसे पुलांगु दर्शनया तालमेल मिले यायेमफुत धाःसा मार्क्सवादया ज्याय् थुकिं आपालं नोक्सान यायेफु । अफगानिस्तानय् न्हूगु सरकारं भूमिसुधार यात । मुल्लातसें थ्व नास्तिकतसें ब्यूगु जमीन कायेमज्यू, नरकय् वनी धकाः जनतायात ख्यानाः भूमिसुधार असफल यात । थुकथं मुल्लातसें धर्मया नामय् सामन्ती वर्ग व प्रतिगामी शक्तिया सेवा यात । स्पष्टतः थौं मार्क्सवादं नं धर्मया मर्म थुइकाः थुखेपाखे नं नेतृत्व यायेमाःगु दु । धर्मया छूट धकाः अन्ध विश्वास फैलेयाकाः तयेमज्यू । पुलांगु दर्शन नं अध्ययन यानाः, थुकिया सार ज्वनाः मार्क्सवादया ध्येयलिसे तालमेल मिलेयाना यंकेमाःगु दु ।

न्हापायागु दर्शनत गथे खः अथेहे मस्यंक कयां मज्यू । थ्व दर्शनय् जडसूत्रवाडया लँपु जक जुइ । मानवज्ञान हजारौं वर्षनिसें विकास जुजुंवयाच्चंगु खः । उकिं पुलांगु दर्शनय् वा धर्मय् गुलिं ज्यालगे जूगु दु, गुलिं ज्यालगे मजुइधुंकूगु नं दु । मानव समाजया विकासया निमित्तं ज्या लगेजूगु कयाः ज्या लगेमज्यू त्वःताः मानवसमाजयात अभ् सुसंस्कृत यायेगुपाखे पलाः छीमाःगु दु । अन्धविश्वास त्वःताः, धर्म व दर्शनयात वैज्ञानिक ज्ञानय् आधारित यायेमाःगु दु । अनुभव सिद्ध ज्ञान हे विज्ञान खः । अथेहे गीता, बाइबल वा प्रज्ञापारमिता इत्यादि बौद्धदर्शन, अथवा

कुरानयात मूर्ख पण्डिततसें कतःयात थें व्यवहार यानाः थःयत्ये लागू यानां मज्यू, थुकिया मर्म जनतायात थुइकाः समाज विकास व समाजयात सुसंस्कृत यायेगुलिइ थ्व पुलांगु ज्ञान व पद्धति ज्यालगे यायेमाःगु दु । श्रीमद्भागवत गीताया अर्थ नं थौं सामन्ती पण्डिततसें उल्टा यानातःगु दु । सर्वपल्ली राधाकृष्णनं (भारतया न्हापाया राष्ट्रपति) तक नं कृष्णयात व्यक्तिगत रुपं ईश्वर मानेयानाः थःगु आत्मायात चिचाधंम्ह सम्भेजुयाः अर्थ लगेयानाच्वंगु दु । जबकि श्रीकृष्णं जि धकाः थः छम्हेसित कयाः धयाच्वंगु मखु । वय्कलं न्हापायागु श्लोक्य धयाथकूगु दु कि ईश्वर सकल प्राणीया नुगलय् दु । वहे ईश्वरया शरण्य् हूँ, उकेहे छन्त शाश्वत पद पावेजुइ धका धाःगु खँ अक्सर ल्वःमंकाः अक्सर कृष्ण याकःचित हे व्यक्तिगत रुपं ईश्वर मानेयाना अर्थ लगेयानाच्वंगु खनेदु । कृष्णं ला सकल प्राणीयात हे थः खः, सकल थःके दु, थः नं सकसिके दु धयागु भावनां हे सकलया साभा आत्मा वा जि यात प्रतिनिधित्व यानाः गीताय् जि धकाः धयाच्वंगु खः, जिगु शरण्य् वा धयाच्वंगु खः । थ्व हे भावनां भी सकसिनं विकास यायेफु व विकास यायेमाः । अले तिनि कृष्णं धयातःगु जि यागु अर्थ पिज्वइ । कृष्णं सुं ईश्वरया शरण्य् हूँ मधाः । कृष्णं ला थःत थःम्ह विकास या, थःहे थः शत्रु ख, थःहे थः मित्र खः धयातल । बरु ईश्वरं सुयातं पाप नं बीमखु, धर्म नं बीमखु धकाः ईश्वरयात नकारे यानातल । अले सिमातय्गु जीवन दक्वसिबे तःधंगु धर्म खः धकाः धयाथकल ।

धर्मया मर्म व गीताया गुह्य ज्वनेमफुत धाःसा थुकिं U आकारयागु सिन्ह तिनाः कृष्णया पूजा यानाः कृष्णभक्त जुइपिं Krishna Consciousness धकाः भक्त जुयाजुइपिं थेंजाःपिं भक्तत जक श्रृष्टि याइ गुकिं मानव समाजया विकासय् पंग जक थनाबी । थुइकेमाःगु खँ खः, सकल प्राणी थः हे खः धयागु । थुकिं साम्यवादपाखे पलाः न्त्याकेत अःपुइ । मनूत अझ सुसंस्कृत जुइ । तर कृष्णयात व्यक्तिगत रुपं ईश्वर मानेयात धाःसा सारा अर्थया अनर्थ जूवनी ।

उकिं ब्रम्हवाद, शून्यवादयात मानेयाःपिं मनुतयसं मनुष्यमात्रया सामाजिक विकासया लं क्यनेगु खः, मार्क्सवादलिसे भिन्न यानाः स्वयेगु खं मदु ।

न्हापायागु वास्तुकला ज्यालगे जू । तर थ्व हे वास्तुकलाया आधारय् रेडियो स्टेशन अथवा टेलिभिजन स्टेशन दयेकेमाल धाःसा दयेके फइमखु । उकिं आधुनिक प्रविधिया ज्ञानयात मुख्यरुपं कयाः पुलागु वास्तुकलायात नं प्रयोगय् हयेमज्युगु मखु, ज्यू । थौकन्हेया भुकम्प मुक्त छें पुलागु वास्तुकलाया आधारय् जक दयेके फइमखु । थुकिंयात नं थौकन्हेया हे प्रविधि लगेयायेमाःगु दु । अथेसां पुलागु कलां थुकियात अभ् सुन्दर यायेज्यू ।

उकिं मानव विकासया चाहना दुपिसं पुलागु धाक्व वांछवयेमाःगु मदु । ज्यूगु कयाः, मज्यूगु मकासे थौकन्हेया ज्ञानयात अभ् विकसित यायेज्यू । उकिं पुलागु दर्शन फुक्कं नकारे मयासे थुकिया नकारात्मक पक्ष त्वःताः सकारात्मक पक्ष ग्रहण यानाः मानवज्ञानयात अभ् अभिवृद्धि यायेमाःगु दु । द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद, ऐतिहासिक भौतिकवाद सहित मार्क्सवादया सही ज्ञानं जक हे पुलागु दर्शनय् च्वंगु सकारात्मक व नकारात्मक पक्ष त्वःताः उकिइ च्वंगु सकारात्मक पक्षयात ग्रहण यायेगु शक्ति बी ।

मार्क्सवाद ब्रम्हवाद, शून्यवादया विपरित ज्ञान मखु । ब्रम्हवाद, शून्यवाद व मार्क्सवादयात सही ढंग मिलेयानाः यंकल धाःसा मनुष्य समाजया भविष्य अभ् सुन्दर जुइ ।

सोभियत संघया छम्ह तःधम्ह दार्शनिक व अनया डाइरेक्टर अलेक्जेण्डर स्पिरिकिनं थःगु **द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद** नां जुयाच्वंगु सफलइ धयातल,

प्राचीन भारतया ऋषितय्सं मानव शरीरया अंग व विश्व ब्रम्हाण्डया दथुइ आश्चर्यजनक तरिकां सूक्ष्म व गुह्य मनोवैज्ञानिक जैवीक शारीरिक सम्बन्ध पत्ता लगेयानातःगु दु । वय्कःपिसं थुज्वःगु आपालं खं

स्यू गुगु खँ वा ज्ञान आधुनिक विज्ञानया घेरापाखें तसकं तापाः । उकिं पाश्चात्य विद्वानतय्सं पूर्वीय ज्ञानयात रहस्यमय धकाः त्वःताच्वन । विद्वान दार्शनिक स्पिरकिनया धापू कथं पूर्वीय ज्ञानयात अथवा ऋषिमुनितय्सं बियाथकूगु ज्ञानयात त्वःतेमज्यू । स्पिरकीनया धापू खः, "हरेक खँ विज्ञानया सूक्ष्म चक्कुं चिरफार यानाः स्वयेगु पाश्चात्य मनूयात विना विश्लेषण, विना तर्क मनपाखें सत्य पत्ता लगेयायेगु शक्ति दुगु पूर्वेली भावना -अर्थात् ऋषिमुनितय्यु शक्ति व उमिसं बियाथकूगु ज्ञानलिसे सामन्जस्यता तयाः द्वन्द्वात्मक भौतिकवादी ज्ञानयात अभ्र अप्वः उन्नत यायेफइ ।"

थुकिं स्पष्ट क्यन कि द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद संकुचित ज्ञान मखु । मेगु दर्शनयात वास्ता मयासे च्वनीगु एकोहोरो ज्ञान मखु । जबकि ब्रम्हवादी धाइपिं व शून्यवाद धाइपिं दार्शनिकतय्के थुज्वःगु संकुचित भावना व कवःबुद्धि दु । चाहे ब्रम्हज्ञान धायेमा अथवा शून्यदर्शन अथवा मार्क्सवादी दर्शन, मानवया साभा ज्ञान खः । हरेकं हरेकयागु सकारात्मक पक्ष कयाः, नकारात्मक पक्ष त्वःताः मानवया साभा ज्ञान भण्डारयात विकसित यायेमाःगु दु । उकिं ब्रम्हवादी जुइमा वा शून्यदर्शनवादी जुइमा, वय्कःपिसं नं मार्क्सवाद व मार्क्सवादी दर्शनयात बांलाक ग्रहण यानाः थ्व समाजयात सुखी व समृद्ध यानाः विश्वय् सकल जनतां सुखमय व शान्तिपूर्ण जीवन हनेफइगु स्थिति निर्माण यायेगुलिइ योगदान यायेमाःगु दु । ब्रम्हवादीतय्सं अथवा शून्यवादी बौद्ध धर्मावलम्बीतय्सं नं सामन्तवाद व पूँजीवादया सेवा यायेगु त्वःताः मानव मात्रया जीवनयात शोषण-दमन मुक्त यानाः इमिगु जीवन सुखमय यायेगुपाखे लोभ, मोह, तृष्णा, शारीरिक पिपासा त्वःताः न्त्याःवनेमाःगु दु ।

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

- नाम :- तुल्सी लाल अमात्य
- जन्म :- मे २७, १९१६ वि.सं. १९७३ जेष्ठ १४
- मातापिता :- पिता-ऋद्धिनरसिंह अमात्य र माता-योगमाया अमात्य
- मृत्यु :- अगष्ट १, १९९७ वि.सं. २०५४ श्रावण १७
- शिक्षा :- वि.ए- त्रिचन्द्र क्याम्पास, काठमाण्डौ एम.ए.
(अर्थशास्त्र)- लखनऊ
विश्वविद्यालय भारत
- ठेगाना :- ग्वाछें, स्वठ-१८, ललितपुर, नेपाल
- पेशा :- राजनीतिज्ञ र लेखक
- सेवा :- जनवन्दी गणतन्त्र चीनका लागि आवासीय राजदुत र मंगोलिया र उत्तर कोरियाको लागि शाही नेपाली राजदुत वि.स. १९९५ ई.सं (१९९३) देखि सकृय राजनीति र सामाजिक कार्यकर्ता
- सकृय राजनीतिमा प्रवेश ई.स. १९४७, त्यसपछि भारतको गान्धी आश्रम भ्रमण गरि नेपाल आई स्वयंसेवकहरूसंग संगठन गरि महामारी नियन्त्रणमा सहयोग र निमुखा गरीब किसानहरुलाई संगठित गरि किसान आन्दोलनलाई अगाडि बढाएको ई.स. १९४६-१९६०
  - नेपाल मजदुर किसान संघको संस्थापक तथा अध्यक्ष ई.स. १९४८
  - बारा, रौतहट र सर्लाही जिल्लाहरुमा किसानहरुलाई संगठन गरि ऐतिहासिक किसान आन्दोलनको शंखघोष ई.स. १९५१-१९५७

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

- नेपाली राष्ट्रिय कांग्रेस केन्द्रीय कार्यकारणी समितिको सदस्य ई.स. १९४८
- अखिल नेपाल किसान संघको अध्यक्ष ई.स. १९४९-१९६०
- नेपाली कम्युनिष्ट समूहको अग्रकर्ता, कलकत्ता ई.स. १९४९
- नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको स्थापनाकाल देखिको केन्द्रीय संगठन कमिटी सदस्य, कलकत्ता भारत ई.स. १९४९
- सन् १९५८ मा सांसदमा निर्वाचित संसदमा कम्युनिष्ट पार्टीको संसदीय दलको नेता ।
- नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी तेश्रो महाधिवेशनको निर्वाचित महासचिव, बनारस भारत १९६१
- सन् १९७९ मा आम माफी पछि नेपाल फिर्ता, नेपालमा बहुदल ब्यवस्था पुर्नस्थापनाको निम्ति कार्य शुरु
- संयुक्त वाम मोर्चाको संस्थापक नेता तथा मानार्थ अध्यक्ष ई.स. १९९०
- ने.क.पा. (अमात्य), ने.क.पा. (वर्मा) र ने.क.पा. (मानन्धर) मिली बनेको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (संयुक्त) को निर्वाचित अध्यक्ष ई.स. १९९०
- सन् १९९० मा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (अमात्य) संयुक्त वाम मोर्चाबाट अलग
- वि.सं. २०४६ साल फाल्गुन ७ गते जन-आन्दोलनको शुरु दिन ७४ वर्षको अशक्त उमेरमा पनि सबभन्दा पहिले प्रतिबन्धित नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको लाल भण्डा सेना तथा प्रहरीहरुको बीच प्रदर्शन गर्दा पक्राउ परेको र बहुदलको घोषणा पश्चात जेलबाट रिहा
- राजपरिषद्को सदस्य सन् १९९३
- वि.सं. २०५० मंसिर २९ गते तदनुसार १४ डिसेम्बर सन् १९९३ का दिन वहाँको नेतृत्वमा रहेको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) बीच एकीकरण

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

पश्चात नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) स्थायी समितिको सदस्य र केन्द्रीय समितिको सदस्य भई विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गोष्ठी सभाहरुमा उपस्थित

जेल यात्रा:-

- भारतको स्वतन्त्र दिवसको दिन पाटनमा निस्केको जलुसको नेतृत्व गरे वापत जेल चलान र जेलमा स्वयंसेवकको संगठन गरि जेल सफा राख्ने अभियान शुरु सन् १९४७
- वि.सं. २००७ सालमा दिल्लीमा नेपालको हित विपरित सम्झौता हुन लाग्दा त्यसको विरोध गरेकोमा मोतीहारी र भागलपुरमा आठ महिना कष्टकर जेल जीवन सन् १९५०
- वि.सं. २०१७ सालमा गण्डकी सम्झौताको विरोध गरे वापत १५ दिनको जेल सजाय
- सन् १९७९ मा १३ दिनको जेल सजाय
- वि.सं. २०४६ सालको जन-आन्दोलनको दौरानमा ५ महिना जेल चलान

भूमिगत राजनीति जीवन:-

- सन् १९५१ मा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माथि प्रतिबन्ध लागेपछि भूमिगत भई विभिन्न कार्यहरुमा सहभागी
- सन् १९५१-१९५४
- वि.सं. २०१७ सालमा राजा महेन्द्रबाट सत्तापलट भएपछि १८ वर्ष लामो निर्वासित जीवन भारत

सर्वस्वहरण:-

- राणाकालमा दुईपटक सर्वस्वहरण
- पंचायती सरकारद्वारा एक पटक सर्वस्वहरण सन् १९६०

विदेश भ्रमण:- भारत, तत्कालिन सोभियत संघ, हंगेरी, चेकोसोल्भाकिया, मंगोलिया, पोल्याण्ड, पूर्वी जर्मन, उत्तर कोरिया, चीन, ईत्यादि ।

प्रकाशन तथा कृतिहरु :-

- तमाम पार्टी कार्यकर्ताहरुमा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको अपील वि.सं. २०१८
- राष्ट्रिय प्रजातान्त्रिक कार्यक्रम २०१९
- नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको विधान तेश्रो महाधिवेशनबाट पारित वि.सं. २०१९
- कुन बाटो वि.सं. २०२२
- नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीहरुमा देखा परेका मतभेदहरु
- लेनिन
- शुक्रराज शास्त्री
- संगठनात्मक समस्या
- कम्युनिष्टपार्टीको घोषणा पत्र: लेखक-कार्ल मार्क्स र फ्रेडेरिक एंगेल्स (तुल्सी लाल अमात्यद्वारा अनुवाद)
- नेपाल भारत सम्बन्ध
- समाज विकासको नियममा क्रियाशिल चेतन शक्तिको स्थान
- नक्कली क्रान्तिकारीहरु माओवादी हुन् या सी. आई. ए. को जाल
- राजनीतिक प्रस्ताव
- अफगानिस्थानको नयाँ जनवादी अप्रिल क्रान्तिको सम्बन्धमा
- सोभियत संघको विरोध कसको सेवामा
- Anti Soviet Campaign to whom it served
- धर्मको मर्म र श्री कृष्ण वि.सं. २०४१
- बुद्ध, बुद्धत्व र बुद्ध दर्शन वि.सं. २०४३
- मानव र मानवअधिकार

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

- प्रगतिशील नेपाल मजदुर संघको प्रस्तावना र विद्यान
- नेपालको स्वतन्त्र आर्थिक विकासको बाटो के हो ? वि.सं. २०४७ श्रावण
- जनवाली राष्ट्रिय प्रजातन्त्र वि.सं. २०४७ पौष
- नेपालको भावि कस्तो हुनुपर्छ ? वि.सं. २०४७
- वि.सं. २०४७ पौष १६ गते देखि १८ गते सम्म भएको राष्ट्रिय सम्मेलनमा प्रस्तुत गरेका राजनैतिक प्रस्ताव वि.सं. २०४७
- नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (अमात्य) को घोषणा पत्र वि.सं. २०४८
- मञ्जु श्री -अंग्रेजीमा
- भव्य नेपालको निर्माण गरौं । जनवादी राष्ट्रिय प्रजातन्त्र
- थापना गरौं वि.सं. २०४८ फागुन
- वि.सं. २०४९ चैत्र २३ गतेका दिन पेश गरिएको राजनीतिक प्रतिवेदन

तुल्सी लाल स्मृति प्रतिष्ठानद्वारा प्रकासित पुस्तकहरु खोजी खोजी अध्ययन गरौं

१. तमाम पार्टी कार्यकर्ताहरुमा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको अपिल-
अपिल कर्ता कामरेड तुल्सी लाल अमात्य
२. तृतीय महाधिवेशनको राजनीतिक प्रस्ताव नेपाल कम्युनिष्ट
पार्टी- प्रस्तोता कामरेड तुल्सी लाल अमात्य
३. नेपालको भावि संविधान कस्तो हुनुपर्छ- सुभाषकर्ता नेकपाको
पार्टी महासचिव कामरेड तुल्सी लाल अमात्य
४. संस्मरणका पानाहरु- लेखक स्वयंम् जननायक तुल्सी लाल
अमात्य
५. अविश्रान्त राजनायक- तुल्सी लाल अमात्य

जन-नायक कामरेड तुल्सी लाल अमात्यको संक्षिप्त परिचय

(विभिन्न राष्ट्रिय व्यक्तित्वहरुद्वारा गर्न नायब तुल्सी लाल अमात्यको निधपछि अभिव्यक्त गरिएका श्रद्धापूर्ण संस्मरण लेखहरुको संगालो: बुधवार साप्ताहिकका लागि अविर् प्रकासन प्रा.लि. बागबजार-वितरण तुल्सी लाल स्मृति प्रतिष्ठान

६. तुल्सी लाल स्मृति प्रतिष्ठान- वि.सं. २०५४ को संक्षिप्त परिचय (नेपाली र अंग्रेजीमा)
७. बुद्ध बुद्धत्व र बुद्ध दर्शन - तुल्सीलाल अमात्य - दोस्रो संस्करण वि.सं. २०७८
८. तुल्सीलाल अमात्य : एक आर्दश व्यक्तित्व पहिलो संस्करण वि.सं. २०७६ पुरुषोत्तम न्यौपाने